LA PENSÉE DE L'OCCIDENT

GIẤC MỘNG ĐÊM HÈ

Hài-kịch năm hồi của

THẠCH-SĨ-BIA

(WILLIAM SHAKESPEARE)

◇ ◆ ◇

Dịch-giả

NGUYỄN-GIANG

HANOI
IMPRIMERIE D'EXTRÊME-ORIENT
1937

ÂU-TÂY TƯ'-TƯỞ'NG
DỊCH-VĂN THƯ-XÃ
Quan Toàn-quyền RENÉ ROBIN đại-nhân sáng lập,
ÉMILE VAYRAC và NGUYỄN-VĂN-VĨNH tổ-chức

Émile VAYRAC và **NGUYỄN-GIANG,** chủ-nhiệm

GIẤC MỘNG ĐÊM HÈ

Hài-kịch năm hồi của

THẠCH-SĨ-BIA

(WILLIAM SHAKESPEARE)

◇ ◆ ◇

Dịch-giả

NGUYỄN-GIANG

HANOI
IMPRIMERIE D'EXTRÊME-ORIENT
1937

Tiểu-sử nhà kịch-sĩ Thạch-sĩ-bia

Nhà đại kịch-sĩ nước Anh-cát-lợi William Shakespeare (Tầu đọc là Thạch-sĩ-bia) sinh tại Stratford-sur-Avon, một tỉnh nhỏ thuộc đất Warwick là một đất phong hầu. Vào khoảng cuối thế-kỷ thứ 16 dân số trong tỉnh có ước chừng 1.400 người. Tiên-sinh là con trưởng ông John Shakespeare, một nhà trưởng-giả phong-phú buôn thóc, giả, và da, lúc già làm lên được tới chức thị-trưởng (alderman) và chức đặc-phái pháp quan (bailli).

Năm lên bảy tuổi tiên-sinh vào học trường thành-chúng (Free Grammar School) ở tỉnh Stratford. Theo như lời nhà kịch-sĩ Ben Jonson kể lại, thì khi bây giờ tiên-sinh «học rất ít chữ La-tinh, mà chữ Hi-lạp lại còn ít hơn nữa». Tuy nhiên học ở trường này, tiên-sinh đã hiểu được rất thâm-thuý những cái hay của tiếng nói mẹ đẻ. Lúc đó, thân-phụ tiên-sinh đã làm chức chánh thị-trưởng trong thành-phố Stratford thỉnh-thoảng lại có nhiều gánh hát-bội đến diễn (như gánh hát của hầu-tước Leicester, gánh của hầu-tước Worcester, gánh của hầu-tước Warwick), vậy ta có thể đoán được rằng tiên-sinh lúc đó vừa mới nhớn lên đã được đi xem nhiều buổi diễn-kịch ở nhà Thị-xã.

Sự học-hành đang tiến-bộ một cách êm-ái như vậy thì một sự lạ bỗng đến đổi hẳn cuộc đời của tiên-sinh, làm cho cuộc đời đó hóa ra co-hẹp không những về mặt tinh-thần mà cả về mặt vật-chất. Năm 1577, tiên-sinh phải bỏ học về ở nhà, hoặc để giúp thân-phụ tiên-sinh trong việc buôn bán, hoặc để sớm gây cho mình một kế sinh nhai tự-lập.

Tiên-sinh bỏ học rồi, lại bỏ tỉnh Stratford mà đi ở nơi khác, duyên cớ vì đâu, ngày nay không mấy người

biết rõ. Có người kể chuyện lại rằng vì tiên-sinh đã ăn trộm mấy con nai ở trong trại một nhà quý-phái, Sir Thomas Lucy de Charlcote, nên đã gây oán-thù với nhà quý-phái này. Nhà quý-phái lại dọa sẽ kiện tiên-sinh, điều đó với sự tiên-sinh bỏ tỉnh Stratford mà đi, có lẽ cũng có liên-can với nhau đôi chút. Tuy nhiên, những chuyện kể lại này không có gì là chắc-chắn. Ta chỉ biết chắc-chắn một điều là đến năm 1587, thì tiên-sinh đã ở kinh thành Londres rồi. Ta lại biết rằng vào năm 1594 thì tiên-sinh đã sung vào gánh hát của hầu-tước Leicester, nhưng cũng không biết rõ sung vào tự năm nào. Chính vào thời ấy, tiên-sinh viết ra hai cuốn thơ đầu tiên là Vénus et Adonis (1593) và Lucrèce (1594) cả hai cuốn đều viết tặng hầu-tước Southampton khi bây giờ còn trẻ tuổi.

Trong hai mươi năm trời, từ 1591 đến 1611, tiên-sinh viết rất nhiều kịch hát. Ta có thể chia quãng đời dài đó ra làm bốn thời-kỳ.

Thời-kỳ thứ nhất từ 1591 đến 1593. — *Trong thời-kỳ này tiên-sinh còn chịu rất nhiều ảnh-hưởng của mấy nhà kịch-sĩ có tiếng thời bấy giờ như Marlowe và Ly-ly. Những kịch viết trong thời-kỳ này đều là vui-cười rộn-rịp, tác-giả phô-bầy cho công-chúng xem hết cái tài ăn nói khéo, hài-hước có duyên mà lại giầu những ý-tưởng rất ly-kỳ ranh mãnh của mình. Cái trí tưởng-tượng của tiên-sinh đương buổi xuân-thời bồng-bột sôi-nổi đó, ta trông thấy nó phô-diễn ra một cách rõ ràng rực-rỡ nhất trong bản-kịch Roméo et Juliette. Bản kịch này chứa-chan thi-vị, có đượm cái giọng tình-ái rất nồng-nàn của người ở các xứ phương Nam bên châu Âu (như Ý-đại-Lợi, nghĩa là những xứ có mặt trời ấm-áp). Tiên-sinh lại có viết nhiều bản sử-kịch cũng được công-chúng trong nước hoan-nghênh; nhờ ở những sử-kịch đó và các hài-kịch kia mà tiếng tăm cứ dần-dần lan rộng ra mãi.*

Những kịch viết trong thời kỳ này, xin theo thứ-tự trước sau mà kể ra sau đây :

Peines d'amour perdues, *1591 ;* Les deux Gentilshommes de Vérone, *1591 ;* Les méprises, *1592 ;* Roméo et Juliette, *1592 :* Henri VI, *1592 ;* Richard III, *1593 ;* Richard II, *1593 ;* Titus Andronicus, *1593. Chính trong thời-kỳ này tiên-sinh đã viết ra hai cuốn thơ vừa kể trên kia.*

II. — Thời-kỳ thứ hai, từ 1594 đến 1601. — *Trong thời-kỳ này, những kịch của tiên-sinh — hài-kịch hay là sử-kịch, — cứ lần-lượt theo nhau mà ra, rứt nhanh chóng. Cái lề-lối văn-chương đã vững-vàng rõ rệt hơn trước nhiều mà cái học tâm-lý cũng thâm trầm hơn.*

Le Marchand de Venise, *1594 ;* Le Roi Jean, *1594 ;* Le Songe d'une nuit d'été, *1594 ;* Tout est bien qui finit bien, *1595 ;* La Mégère apprivoisée, *1595 ;* Henri IV, *1597 ;* Les Joyeuses Commères de Windsor, *1598 ;* Henri V, *1599 ;* Comme il vous plaira, *1600 ;* La douzième Nuit, *1601 ;* Jules César, *1601.*

III. — Thời-kỳ thứ ba, từ 1601 đến 1609. — *Trong thời-kỳ này, ta thấy cuộc-đời tiên-sinh bỗng đượm một vẻ buồn tối-tăm mờ-mịt. Có người cho duyên-do sự buồn này là ở những sự sảy ra trong chính-cục thời bấy giờ, thí-dụ sự Hầu-tước Southampton là bạn và là người che-chở cho tiên-sinh bị giáng-cách và giam-cầm vào trong cái đài gọi là La Tour de Londres. Có người lại cho rằng duyên-do sự buồn đó có tính-cách thân-mật hơn nữa, nhưng chỉ đều là những câu phỏng-đoán không có bằng cớ chắc-chắn. Dù sao đi nữa, sự thay đổi của tiên-sinh ta còn mới thấy phảng-phất trong bản kịch* Comme il vous plaira, *thì trong bản kịch* Jules César *đã thấy rõ-rệt hơn nhiều. Bản kịch* Jules César *có thể coi như cái giây nối liền hai quãng đời trái nhau của tiên-sinh lại và là bản kịch đầu trong cái dãy dài những bi-kịch tối-tăm kinh-rợn, có tính-cách yêm-thể như bi-kịch* Hamlet *là bi-kịch đến*

sau ngay bi-kịch đó. Những kịch ở thời-kỳ thứ hai vui-vẻ và hài-hước bao nhiêu thì những kịch ở thời-kỳ thứ ba này nghiêm-trang đứng-đắn bấy nhiêu, cái nghiêm-trang thái-quá làm cho người xem phải dền sớn gáy giùng mình, tuy rằng thỉnh-thoảng cũng có chêm mấy câu pha-trò vào, nhưng những câu hài-hước đó chỉ làm cho rõ-rệt thêm cái tính-cách nghiêm-khắc gớm-ghê của bản-kịch mà thôi. Trong thời-kỳ này, Thạch-sĩ-bia tiên-sinh đã viết ra những tân-kịch hay nhất và xứng với cái tài-năng xuất-chúng của tiên-sinh nhất. Tiên-sinh bàn về những vấn-đề luân-lý và nhân-đạo tối cao, làm nảy ra một cái triết-lý rất thâm-trầm và não-nùng thi-vị.

Những kịch viết trong thời-kỳ này là :

Hamlet, *1602 ;* Troïlus et Cressida, *1603 ;* Othello, *1604 ;* Mesure pour mesure, *1604 ;* Macbeth, *1606 ;* Le Roi Lear, *1607 ;* Timon d'Athènes, *1608 ;* Périclès, *1608 ;* Antoine et Cléopâtre, *1608 ;* Coriolan, *1609.*

IV. — Thời-kỳ thứ tư, từ 1609 đến 1611. — *Cái triết-lý rất tối-tăm sầu-não đã xui-khiến tiên-sinh viết ra những tân bi-kịch trên này, chắc hẳn là cái kết-quả của nhiều sự đau-đớn sảy ra trong đời tiên-sinh. Cái triết-lý tối-tăm u-ám đó, ta còn thấy ở trong những bài sonnets của tiên-sinh in ra trong hai năm 1608 và 1609. Nhưng sau đó, thì tâm-trí nhà đại kịch-sĩ nước Anh-cát-lợi lại đổi ra êm-ái và yên-tĩnh. Những bản kịch của tiên-sinh ở thời-kỳ thứ tư này — khi bấy giờ tiên-sinh đã trở về tỉnh Stratford, ở một cái nhà thánh-thoi rộng-rãi — những kịch đó có cái giọng điềm-đạm ôn-tồn khác nào như một buổi chiều sau cơn giông-tố dữ-dội có ánh mặt trời chiếu sáng êm-đềm quang-đãng. Tiên-sinh viết ra những kịch sau này :*

Cymbeline, *1610 ;* La Tempête, *1611 ;* Le Conte d'hiver, *1611.*

Từ 1611 đến 1616, thì tiên-sinh yên hưởng một cuộc đời trưởng-giả thanh-nhàn ở tỉnh Stratford. Từ năm

1597, tiên-sinh đã mua được một cái nhà rất rộng-rãi, ngoài nắp đề chữ ngoài cửa là «Newplace» nghĩa là Tân-ốc.

Đầu tháng giêng năm 1616, mười lăm hôm trước ngày làm lễ thành-hôn cho con gái tiên-sinh là cô Judith, tiên-sinh có viết ra một tờ chúc-thư. Đến hôm 23 tháng tư năm đó thì tiên-sinh từ trần, thi-thể an táng tại nghĩa-địa nhà thờ tỉnh Stratford.

Năm 1741, người ta dựng một cái bia kỷ-niệm tiên-sinh ở chỗ gọi là Thi-sĩ-viên (Coin des Poètes) trong Nhà-tu tỉnh Westminster. Năm 1846, nhà nước Anh-cát-lợi quyên tiền mua lại cái nhà tiên-sinh ở. Hiện nay trong nhà đó còn giữ nhiều đồ vật cũ của tiên-sinh trong lúc sinh-thời, hằng năm có rất nhiều khách tài-hoa trong thiên-hạ đến thăm viếng nhà bảo tàng đó.

TIỂU-DẪN

Bốn chữ Giấc mộng đêm hè (Le songe d'une nuit d'été) *không dịch được đúng hẳn câu tiếng nước Anh*: Midsummer Night's Dream, *vì chữ* Midsummer-day *là một chữ riêng của người nước Anh, dùng để chỉ ngày lễ Thánh Jean tức là hôm 24 tháng sáu tây, trong lịch tây thường nhằm vào ngày hạ-chí.*

Cũng vì thế nên ít người hiểu được tại làm sao tác-giả lại đặt tên tân-kịch này như vậy. Chữ Giấc mộng *thì chẳng có gì là lạ, vì tân kịch này quả là như một giấc chiêm-bao, người và tiên chung-đụng nhau làm sảy ra lắm chuyện rất li-kỳ, câu chuyện rõ là một câu chuyện bịa-đặt, tuy rằng mấy vai chính là những tên có trong lịch-sử Hy-lạp đời cổ, nhưng tính-*

tình phong-tục diễn-tả ra thì phần nhiều là tính-tình phong-tục của xã-hội Anh-cát-lợi ở thế-kỷ thứ 16. Những cánh đồng, cánh rừng ở trong chuyện toàn là những cảnh đồng cánh rừng xanh-tươi ở nước Anh. Ta có thể đoán được đó là những phong-cảnh ở miền Stratford sur Avon là nơi sinh-trưởng của tác-giả.

Tuy-nhiên, câu chuyện rõ là của chuyện sảy ra vào mấy ngày cuối tháng tư và ngày mùng một tháng năm, nghĩa là vào giữa mùa xuân bên Âu-châu, chứ không phải là vào hôm 24 tháng sáu. Bởi vậy cho nên có người đoán rằng tác-giả đề nhan tân-kịch này như vậy là có ý muốn chỉ cái ngày hôm sẽ đem nó ra diễn ở nhà hát, hoặc nữa là tác-giả muốn dựa vào sự tin-ngưỡng của đám bình-dân nước Anh thời bấy giờ, họ tin rằng đêm hôm 24 tháng sáu thì các thiên-tiên xuống chơi hạ-giới, để ngụ cái ý rằng trong tân-kịch của mình cũng sẽ có sảy ra những sự lạ-lùng như vậy.

Kịch Giấc mộng đêm hè *in ra vào năm 1660. Người ta tin rằng tác-giả đã viết ra tân-kịch này vào khoảng hai năm 1592 và 1594 để đem ra diễn vào ngày hôn-lễ hoặc là của Lord Southampton kết-hôn với cô Elisabeth Vernon, hoặc của hầu-tước d'Essex kết-hôn với Lady Sidney.*

Các vai

Tê-di, quận-công A-ten.
Ê-di, cha nàng Ái-minh.
Ly-san. .. .. .. } hai người phải lòng nàng Ái-Minh.
Đô-miêt .. .. .. }
Phi-lôt, quản-đốc các cuộc vui trong dinh Tê-di.
Quỳnh, thợ lợp mái nhà.
Si-núc, thợ mộc.
Bồ tôm, thợ dệt cửi.
Phúc, bán ông thổi lửa.
Sì-nao, thợ hàn nồi.
Sa-tà-Viên, thợ may.
Hiệp-lai, nữ-tướng và hoàng-hậu đảng nữ-kỵ-binh Amazones, sẽ kết duyên cùng Tê-di.
Ái-Minh, con gái Ê-di, yêu chàng Ly-san.
Ái-Liên, phải lòng chàng Đô-miêt.
O-bé-ron, Vua tiên.
Ti-tản, Hoàng-hậu tiên.
Púc, hay U-binh Thắng-láu, là một con tinh ranh-mãnh.
Hoa-đậu .. .. .. } Bốn tiên-nữ.
Mạng-nhện .. .. } Bốn tiên-nữ.
Thiều-thân .. .. } Bốn tiên-nữ.
Hạt-cải .. .. .. } Bốn tiên-nữ.
Bi-gam .. .. .. } Các vai trong tân kịch đóng cho Tê-di quận-công xem.
Tích-bê .. .. .. } Các vai trong tân kịch đóng cho Tê-di quận-công xem.
Bức-tường. .. .. } Các vai trong tân kịch đóng cho Tê-di quận-công xem.
Ánh-Sáng-Trăng .. } Các vai trong tân kịch đóng cho Tê-di quận-công xem.
Con Sư-tử. .. .. } Các vai trong tân kịch đóng cho Tê-di quận-công xem.

Nhiều tiên khác đi theo hầu Vua tiên và Hoàng-hậu tiên.

Người theo hầu Tê-di và Hiệp-lai.

Sự-tích diễn ra ở trong thành A-tenơ và ở một khu rừng ở phía ngoài thành.

GIẤC MỘNG ĐÊM HÈ

HỒI THỨ NHẤT

Đình Quận-công ở trong thành A-ten

LỚP NHẤT

Tê-đi, (1) *Hiệp-lai, Phi-lốt và tùy hầu.*

Tê-đi. — Nàng Hiệp-lai yêu-quý của tôi ơi, chỉ trong bốn ngày nữa là chúng ta lấy nhau. Bốn ngày nữa đã là hết tháng. Bốn ngày thì có là bao, thế mà làm sao tôi thấy nó lâu quá đỗi. Đối với ta, ngày giờ đi chậm dề-dề, nó làm cho ta nóng lòng sốt ruột, khổ tâm như một ông vua sung-sàu, tuy là ngồi trên ngai nhưng mà quyền-chúuh hãy còn ở trong tay bà dì-ghẻ hay bà mẹ già mà các bà ấy cứ sống trường mãi, hình như muốn sống để mà hưởng cho kỳ hết các hoa-lợi của đất nước.

Hiệp-lai. — Hết sáng rồi lại tối, cứ thế trong bốn lần nữa . . . Này, giả-sử ta ngủ được một giấc trong bốn ngày đêm thông luôn, ta sẽ không biết cái cực đợi chờ,

(1) *Tê-đi (Thésée).* — Một nhà anh-hùng đời cổ sứ Attique (Hy-lạp). Trong cái lịch-sử vẻ-vang của nhà anh-hùng Tê-đi có đoạn đi chinh-phạt đảng nữ-kỵ-binh Amazones. Theo như lời người xưa kể lại thì đảng Amazones là một đảng nữ-tướng ở ven hai bờ sông Thermodon ở sứ Cappadoce, hợp thành một nước rất hùng-hổ đã có phen xâm-lăn các nước lân-bang đến tận sứ Asie mineure. Tục truyền lại rằng Tê-đi đã phỏng được nàng Antiope là hoàng-hậu đảng Amazones; đảng này bèn theo quyền chỉ-huy của nàng Hiệp-lai (Hippolyte) mà đến đánh phá sứ Attique để trả thù cho chúa, nhưng Tê-đi thắng trận và lại lấy được cả nàng Hiệp-lai làm vợ nữa.

thì-giờ sẽ đi qua như giấc mộng, đến đêm thứ năm ta dậy, ta ngắm vành trăng mới . . . Trời ơi, em nghĩ đến cái đêm hôm cưới chúng ta, dưới đất thì tiệc-yến linh-đình mà trên trời vành trăng khuyết như cái cung bạc có người căng thẳng, vui và đẹp biết là dường nào!

Tê-di. — Thôi, Phi-lôt, ngươi khá đi báo tin mừng cho hết mọi kẻ thiếu-niên trong thành A-ten, cho họ bắt đầu ăn uống, nhảy hát mà mừng cho chúng ta đi chớ. Từ hôm nay không được ai buồn nữa cả. Ta phải đuổi cổ ông thần buồn đi, mà rước ông thần vui, ông thần đùa, ông thần nô-rỡn, ông thần bông-lơn về đây. Đám cưới của đôi ta, ai cũng sẽ vui-vẻ sung-sướng hết. *(Phi-lôt ra).* Nàng Hiệp-lai của tôi ơi, ta còn nhớ buổi ban đầu ta làm quen với nàng bằng một lưỡi gươm, ta cưỡng-ép nàng mà hóa ra ta lại lấy được lòng nàng: nhưng rồi đây ta sẽ xin cưới nàng một cách êm-ái và lịch-hiệp hơn nhiều, ta cam-đoan với nàng rằng: đám cưới của đôi ta sẽ là một đám cưới rực-rỡ, long-trọng và vui-vẻ nhất đời.

Ê-di, Ái-minh, Ly-san và Đô-miêt vào.

Ê-di. — Xin chúc ngã Tê-di Quận-công đắc phúc, đắc thọ!

Tê-di. — Ta cám ơn ngươi, và cũng chúc cho ngươi như vậy, nhưng chẳng hay ngươi có điều gì đến báo cho ta đó?

Ê-di. — Dạ bẩm Quận-công, trong lòng tôi hôm nay thật là sầu-khổ, vì có đứa con gái tên là Ái-minh nó dại-dột, nói chẳng ăn lời, nên tôi phải đến mà thưa với Quận-công, họa chăng có nhờ oai ngài mà dậy bảo được nó. — Con vào đây, Đô-miêt. — Bẩm Quận-công, tôi đã định cho nó lấy anh này. — Vào đây, anh Ly-san. — Còn anh này, bẩm Quận-công, là người đã quyến-dũ con gái tôi. — Phải, chính anh, anh có muốn chối bây giờ cũng không được, chính anh đã khéo quyến-dũ nó bằng những lời đường mật, rồi trao-đổi của tin với nó. Anh đợi những đêm sáng giăng, đến dưới cửa sổ buồng nó, rồi anh lên giọng mau-trá mà ngâm-hát những câu thơ hoa-nguyệt phỉnh-phờ, anh khéo làm say-mê nó bằng trăm khóe quỷ-quyệt, khi thì anh lấy

tóc kết thành đôi vòng đeo tay mang lại, khi thì anh cho nó nhẫn đeo tay, đồ chơi lặt-vặt, trăm thứ bà giằn, khi thì anh gửi kẹo, gửi hoa cho nó, toàn là những kẻ nham-hiểm anh bầy ra để mà quyến-dũ con gái nhà người ta nó trẻ người non dạ! Xưa kia con Ái-minh bao giờ nó cũng ngoan-ngoãn, báo gì nghe nầy, bầy giờ chỉ vì anh mà nó hóa ra đứa con hỗn-sắc mất dậy. — Bẩm lậy Quận-công, ý tôi đã quyết bắt nó phải lấy anh Đô-miết đây, vì nếu nó có mắt trí khôn mà nhất định không bằng lòng ngay trước mặt Quận-công đây, thì tôi xin Quận-công cho tôi được hưởng cái quyền đặc-hiệt của người dân thành A-ten có ghi trong sách phong-tục cũ của thành nầy, nghĩa là tôi xin được hưởng cái quyền của người cha đẻ con ra thì bắt sao phải theo làm vậy. Tôi bắt nó phải lấy anh Đô-miết đây, nhược hãng nó không thuận thì nó phải chết, phong-tục luật-lệ đã ghi chép như thế nào thì nó phải chết như thế (1).

Tê-di. — Nàng Ái-minh kia, có nghe đó không? Nàng nghe đó thì phải suy-nghĩ cho chín. Cha nàng bao giờ cũng phải là cha nàng, nghĩa là người bắt nàng sao thì phải theo làm vậy. Nếu chẳng có cha nàng thì sao mà có nàng, đẹp-đẽ xinh-xắn như thế kia. Người con cũng như cái hình bằng đất phải có tay người cha nặn nó mới nên hình, nên vẻ. Cái hình đất, người cha đã nặn ra thì người cha cũng có quyền giữ lấy hay là phá hủy đi, nàng nghe chưa? Vả lại, ngươi Đô-miết đây cũng là người xinh-trai lịch-thiệp, xứng với nàng lắm, sao mà nàng không ưng?

Ái-minh. — Dạ bẩm Quận-công, ấy cũng vì lẽ ấy mà con ưng anh Ly-san.

Tê-di. — Ta đâu có bảo rằng ngươi Ly-san không xứng với nàng, nhưng tiếc rằng cha nàng không bằng lòng nơi ấy, thì nàng phải nhìn người thật xứng với nàng ở nơi kia mới được.

(1) Một đạo luật của ông Solon là một trong bảy nhà đại-hiền đời cổ đã đặt ra. Theo đạo luật ấy thì đối với các con, cha mẹ có quyền sinh-sát. Thạch-sĩ-bia tiên-sinh hẳn đã đoán rằng đạo luật ấy đang thi-hành ở đời Tê-di.

Ái-minh. — Giá-xử cha con cũng lấy con mắt con để mà nhìn người thật xứng!

Tê-di. — Nàng nói thế không được. Con mắt bao giờ cũng là con mắt nàng, nhưng cha nàng bảo nhìn làm sao thì nàng phải nhìn làm vậy.

Ái-minh. — Bẩm Quận-công, con cúi xin Quận-công tha tội cho con. Cái sự chúng con yêu-thương nhau là sự riêng, ngày nay đứng trước mặt Quận-công, đông-đủ mọi người, con phải nói ra, con nghĩ thật là đáng hổ-thẹn quá..Nhưng thật con không biết có cái sức mạnh gì nó dun-dúi con, bắt con phải bạo miệng mà hỏi Quận-công cho con hay một điều. Nếu con cứ nhất-định không lấy chàng Đô-miết làm chồng, thì cái hình-phạt ghê-gớm nhất con phải chịu là thế nào?

Tê-di. — Hình-phạt ấy nặng lắm, con ạ. Con chỉ có hai đằng : một đằng con phải tội chết, một đằng con phải từ-bỏ xã-hội người mà vào ở nhà tu-kín. Vậy thì nàng Ái-minh kia, nàng nên suy đi nghĩ lại cho thật chín, bởi vì nàng hãy còn trẻ người non dạ, nên càng phải xét kỹ xem nàng có đương nổi được cái đời tu-kín hay không. Nếu nàng cứ khăng-khăng không chịu nghe lời cha nàng, thì rồi đây nàng sẽ mặc cái áo đen của những người tu-kín, rồi suốt đời nàng lủi-thủi một thân ở một nơi tối-tăm lặng-lẽ, hát dài những bài thơ vô-vị để ca-tụng nữ-thần Diane (1), là một nữ-thần lạnh-lẽo vô-tình.... Nếu nàng có gan mà chịu đựng được cái cảnh cô-đơn ghê-gớm ấy suốt đời, thì là may cho nàng; nhưng cứ như ta thiết nghĩ thì ở trên đời này, làm thân cánh hồng cứ trơ-trơ trên cành, nở ra ở đâu rồi lại chết khô ở đó, như thế thì giữ được cái vẻ thanh-cao thật đấy, nhưng thanh-cao một mình cũng buồn, ai người biết đến!

Ái-minh. — Bẩm Quận-công, con xin làm thân cánh hồng nở ra rồi lại chết khô trên cành như Quận-công

(1) Diane là vị nữ-thần làm tiêu-biểu mặt trăng, tức như Hằng-Nga ở bên Á-đông ta.

nói đó. Con cho thà rằng như thế còn hơn là lấy một người mà lòng mình không yêu, chịu ép mình dưới quyền một người chồng mà mình không phục?

Tê-di. — Nàng đừng nói vội như thế làm gì. Hãy cứ nghỉ cho chín. Trong bốn ngày nữa, sang tháng, ta sẽ cưới nàng Hiệp-lai yêu-quý của ta làm người bạn với ta trong suốt một đời. Ta cho phép nàng nghĩ từ hôm nay đến hôm đó. Nếu nàng cãi một mực cưỡng lại ý muốn của cha nàng, thì nàng sẽ phải tội chết. Nếu nàng không muốn chết thì phải lấy người Đô-miết. Nhược bằng không nữa thì nàng phải thề ngay trước bàn thờ nữ-thần Diane, từ nay sẽ từ-bỏ xã-hội người, tự giam-hãm mình vào một sở nhà tu vắng-vẻ để mà sống cái đời cày-cỏ.

Đô-miết. — Ái-minh nàng hỡi, ta xin nàng đừng cứ khăng-khăng một mực. Còn anh, anh Ly-san, dù thế nào đi nữa, anh cũng không lấy được Ái-minh. Cha nàng đã bằng lòng cho tôi lấy nàng, thì anh cũng nên đi xa ra cho yên chuyện.

Ly-san. — Anh nói lạ thật, anh Đô-miết. Cha nàng có bằng lòng anh thì anh cứ việc mà lấy cha nàng; tôi với nàng yêu-thương nhau, thì lòng hai chúng tôi không bao giờ chia-rẽ nhau ra được.

Ê-di. — Anh Ly-san kia, anh nói hỗn vừa chứ! Chính như thế, tôi có lòng yêu anh Đô-miết, cũng vì thế mà tôi muốn gả con gái cho anh ta. Con gái tôi là của tôi, là ở dưới quyền trông nom của tôi, từ ngày nay tôi giao hết cái quyền trông nom của tôi đó cho anh Đô-miết.

Ly-san. — Bẩm Quận-công, xin ngài xét cho. Họ nhà tôi cũng danh-giá chẳng kém gì họ nhà anh Đô-miết. Tiền-bạc của-cải cũng bằng nhau, mà cái tình tôi đối với nàng Ái-minh nặng hơn cái tình của anh ta nhiều. Ruộng đất nhà cửa nhà tôi bao giờ cũng có người chăm-nom giống-giọt sửa-chữa, đối với ruộng-đất nhà-cửa nhà anh Đô-miết, chỉ có phần kỹ-lưỡng hơn chứ không có phần kém. Nhưng đó cũng chỉ mới là cái bề ngoài; bề trong, nghĩa là trong lòng nàng Ái-minh,

nàng chỉ yêu có một mình tôi, như thế thì tôi làm sao mà đành lòng để cho người ta lấy mất nàng đi được? Tôi lại xin vạch một cái xấu của anh Đô-miết ra đây cho mọi người được biết, chính anh Đô-miết là người đã quyến-dũ con nàng Nệ-đa, là nàng Ái-Liên. Tội nghiệp con cái nhà người ta, bây giờ vẫn còn như ăn phải bùa mê, đêm ngày chỉ ngây-dại tưởng nhớ đến anh ta, trong khi đó thì người quyến-dũ nàng lại mắc đi quyến-dũ gái khác.

Tê-di. — Câu chuyện người nói đó, ta nhớ đã có nghe thấy ai trình-bày với ta một lần rồi. Mà ta cũng đã có ý muốn hỏi lại Đô-miết xem thực hư ra sao, nhưng vì công-việc riêng của ta cũng hãy còn bề-bộn quá, nên ta quên bẵng đi mất. — Nhưng được rồi. — Đô-miết, ngươi khá đi theo ta, cả ngươi nữa, Ê-di. — Ta có câu chuyện riêng cần phải nói với hai ngươi. — Còn nàng Ái-minh kia, nàng phải cố sức dằn lòng, làm sao cho cha nàng được vui lòng; nếu nàng cứ khăng-khăng làm trái ý cha nàng thì ta đây cũng không có quyền gì mà ngăn-cản sự thi-hành đạo luật cũ của thành A-ten nó sẽ bắt nàng phải chọn trong hai đằng: chết, hay là vào ở nhà tu-kín ». — Lại gần đây, nàng Hiệp-lai yêu-quý của ta ơi, chẳng hay nàng có được vui-vẻ chăng? — Đô-miết và Ê-di, hai ngươi đều cùng đi theo chúng ta. Ta muốn nhờ hai ngươi làm một công-việc có dính-dáng đến sự hôn-lễ của hai chúng ta. — Sau nữa, ta còn nói với hai ngươi một câu chuyện có liên-can đến hai ngươi.

È-di. — Bẩm Quận-công, hai chúng tôi lấy làm hân-hạnh mà đi theo ngài.

(Tê-di và Hiệp-Lai đi ra cùng với bọn lính hầu, Đô-miết và É-di đi theo sau.)

Ly-san. — Em Ái-minh ơi, em làm sao, cho anh biết. Làm sao mà em đổi hẳn sắc mặt, hai má vừa lúc nãy đó tươi như đóa hoa hồng, mà sao bây giờ trông tái mét?

Ái-minh. — Anh ví hai má em như hai cánh hoa hồng, cánh hoa hồng có mất tươi chỉ vì thiếu mấy hạt mưa, nhưng mưa không có thì nước mắt em cũng đủ thê vào. Anh Ly-san ơi, để cho em khóc.

Ly-san. — Trời ơi! làm sao mà Trời sinh ra con người ta, khi yêu-thương nhau mặn-nồng thì y như là có cơn giông-tố bất-bình nổi lên, đâu phải ngày nay mới có vậy, trong sử ách người đời trước để lại cũng còn thấy chép đầy những truyện éo-le cay-đắng. Khi thì không lấy được nhau vì gia-cảnh chênh-lệch nhau nhiều quá ..

Ái-minh. — Anh Ly-san ơi, còn gì khổ cho bằng phải lấy người không xứng-đáng với mình!

Ly-san. — Khi thì không lấy nhau được bởi vì không hợp tuổi, người thì nhiều tuổi quá, người lại ít quá...

Ái-minh. — Người già với người trẻ mà lấy nhau, ấy mới thật là khổ!

Ly-san. — Khi thì bè-bạn can-ngăn không cho lấy.

Ái-minh. — Em thiết nghĩ thà chết còn hơn là phải dựa vào ý muốn của người khác để mà chọn lấy người mình yêu!

Ly-san. — Hoặc cũng có khi vừa đôi phải lứa, lấy được nhau một cách êm-thấm, không ai ngăn-cản cũng không ai chê-bai, thì lại nào là tật-bệnh, nào là chiến-tranh ở đâu đưa đến khiến cho kẻ mất người còn, thật là trăm phần khổ-sở. Cái sung-sướng ái-tình ở trong đời chúng ta nó chỉ thoáng qua như cái «vang» như cái «bóng», như giấc mơ-màng giây phút, như ánh chớp nhoáng trong đêm tối. Anh chớp dằng-dịt mây cái làm sáng rực-rỡ trời-đất nước-non, nhưng ta chưa kịp mở miệng nói được một câu thì chớp kia lại đã biến mất tăm tích. Ấy đấy, bao nhiêu sự đẹp-đẽ vui-vẻ mà ta ước-ao trong đời đều như thế hết.

Ái-minh. — Anh Ly-san ơi, nếu cuộc tình-ái bao giờ cũng phải có sự khó-khăn chêm vào, thì chắc là ông trời muốn bắt người ta phải như vậy. Vậy thì anh chẳng nên buồn-rầu làm gì. Ông trời đã bắt vậy thì ta đành phải vậy, tránh sao cho được, cũng như trong khi ta yêu nhau không tránh khỏi được những lúc vẩn-vơ tơ-tưởng, thở-vắn than-dài, những lúc đợi-chờ nóng lòng sốt ruột, những lúc cảm-động nước mắt chứa-chan.

Ly-san. — Em nói thế mà phải, em Ái-minh ạ, vậy thì bây giờ em lắng tai nghe anh. Anh có một người cô góa chồng, không có con cái gì cả, mà giầu lắm vì bao nhiêu của-cải của nhà chồng còn được hưởng cho đến lúc chết. Hiện nay cô anh ở cách thành A-ten bảy dặm; cô anh yêu anh lắm, coi không khác gì con đẻ. Anh tính rằng chúng ta có thể trốn đến nhà cô anh, rồi chúng ta lấy nhau ở đó, thì chẳng có ai tìm đến đó mà thi-hành đạo luật tàn nhẫn của thành A-ten được. Vậy thì đây, em Ái-minh, em có yêu anh, thì ngày mai buổi tối, em trốn cha em mà đi. Anh sẽ đợi em ở trong rừng, cách xa tỉnh một dặm, ở chỗ mà ngày trước anh đã gặp em một lần đi cùng với Ái-liên, hai em năm nào đến mồng một tháng năm (1) cũng theo lệ thường đi hái hoa xuân ở đó. Vậy thì anh đợi em nhé?

(1) Theo tục bên Anh-cát-lợi, buổi sáng sớm hôm mồng một tháng năm, ngay từ lúc cuối canh ba nam thanh nữ tú đều dậy và đi chơi vào các rừng, vừa đi vừa kéo đàu thổi sáo rất vui-vẻ, rồi mỗi người cắt lấy một dúm cành cây, hái hoa buộc từng bó từng tràng trên những cành cây đó mang về cắm ở cửa sổ hay là dựng ngay ở trước cửa nhà. Trong cuốn sách nhan đề là: *La cour d'amour* của nhà văn-sĩ Chaucer, ta cũng đọc thấy rằng hôm mùng một tháng năm, tất cả triều-đình dậy sớm, rồi cùng kéo nhau vào rừng đi hái hoa mùa xuân mới nở. Tục hái hoa này thật là một tục riêng của xã-hội Anh-cát-lợi. Thạch-sĩ-bia tiên-sinh đã nhầm hay là cố ý nhầm một phong-tục nước Anh thành ra một phong-tục cổ xứ Athènes (Hy-lạp).

Ái-minh. — Anh Lý-san yêu của em ơi, em xin lấy cái cung mạnh nhất và mũi tên vàng tốt nhất của Ái-tình-thần (1) ra mà thề với anh... Em lại xin có thần Vệ-nữ chứng giám, cùng lũ bồ-câu hiền-lành ngoan-ngoãn thường đi theo Thần, cùng những sợi tơ bí-mật mà tay Thần thường dùng để se chặt người này với người khác, đã khiến cho khi xưa lúc chàng Ê-nê dương thẳng cánh buồm chạy trốn trên mặt biển, thì Hoàng-hậu thành Ca-ta (2) lòng như lửa đốt cũng tự thiêu mình mà chết... Em xin lấy những câu thề độc-địa nhất của giai gái trong lúc yêu nhau, những câu thề xưa nay đàn-bà con-gái ít ai nghĩ đến mà dàn-ông thường cũng không giữ được vẹn-toàn, em xin lấy những câu thề ấy ra mà thề với anh hôm nay: Anh báo em ngày mai đến chỗ đó, thì thề nào em cũng sẽ đến.

Lý-san. — Em Ái-minh của anh ơi, em đừng quên nhé. — Kìa. Ái-liên hẳn đi về phía chúng ta.

Ái-liên vào.

Ái-minh. — Kìa chị Ái-liên, trông chị đẹp quá, em chúc chị được vui-vẻ luôn. Chị đi đâu thế ?

Ái-liên. — Chị báo là em đẹp. Nhưng em xin chị đừng nói thế tủi em,, vì em thì còn đẹp với ai ! Có hoa chị đẹp thì có, không có thế thì sao chàng Đô-miết chí yêu có chị. Chị thật là người sung-sướng, mới có cái sắc-đẹp như kia. Hai con mắt chị, con giai người ta coi như hai ông sao ; giọng chị nói nghe êm-ái, vui tai hơn là giữa cánh đồng, khi lúa còn xanh, cành tầm-xuân

(1) Người ta thường vẽ hay nặn Ái-tình-thần Cupidon tay cầm một cái cung và sau vai đeo một túi tên.

(2) Hoàng-hậu thành Ca-ta (Carthage) tức là nàng Didon. Khi nàng Didon bị chàng Enée bỏ, nàng tự dâm mình mà chết ở trên một đống lửa. Chỗ này cũng như nhiều chỗ khác trong tàu kịch này, Thạch-sĩ-bia tiên-sinh đành trái-lộn các thời-đại trong lịch-sử, vì Tê-di sống ở một thời-đại trước thời-đại Didon và Enée nhiều.

còn nụ, có tiếng chim non ríu-rít. Trời đất sinh ra cũng lạ, người có bệnh thì truyền được bệnh cho người khác, mà sao sắc-đẹp không truyền được cho nhau. Chị Ái-minh ơi, giả-sử trước khi em từ giã chị hôm nay, em nhiễm được một ít sắc-đẹp của chị thì em sung-sướng biết bao. Ước gì em có con mắt nhìn như hệt con mắt chị, có cái giọng nói cũng êm-ái như giọng chị. Giả thử hết thế-giới là của em, thì em đem mà đổi lấy cái nhan-sắc chị, em đem cho chị hết, chỉ giữ lại có một mình anh Đô-miết là người em yêu-quý. Chị Ái-minh ơi, em xin chị thương em mà dậy cho em cái cách khéo đưa con mắt làm sao mà lấy được lòng anh Đô-miết.

Ái-minh. — Nào em có khéo đưa con mắt bao giờ, em trông thấy anh ấy ở đâu thì mặt em cau-có tức-giận, thế mà chẳng biết làm sao anh ấy vẫn cứ yêu em.

Ái-liên. — Đấy là chị cau-có tức-giận, em thì tập cười trăm cách cũng không được bằng chị cau-có.

Ái-minh. — Em thật không hiểu. Em mía-mai anh ta đủ lối mà anh ta vẫn cứ như điên.

Ái-liên. — Em thì cầu-nguyện mỏi gối cũng chẳng thấy anh ấy điên cho.

Ái-minh. — Em càng ghét anh ta bao nhiêu, anh ta càng theo-đuổi em khó-chịu bấy nhiêu.

Ái-liên. — Em thì càng yêu anh ấy bao nhiêu, anh ấy càng ghét em bấy nhiêu.

Ái-minh. — Chị Ái-liên ơi, em phải nói để chị biết cho rằng anh ấy mê em, không phải là em có quyền-dũ anh ấy.

Ái-liên. — Đời nào chị làm như vậy, anh ấy chỉ bị quyến-dũ bởi cái nhan-sắc của chị mà thôi. Trời ơi, em ước gì có được cái nhan-sắc như chị để mà tự nhận cái lỗi là đã đi quyến-dũ người.

Ái-minh. — Em xin chị đừng nên vội buồn-rầu chán-nản. Rồi đây, anh Đô-miết sẽ không còn trông thấy mặt em nữa. Em đã quyết-định từ-giã thành A-ten mà trốn đi với anh Ly-san. Em còn nhớ, khi em còn chưa biết anh Ly-san, thành A-ten đối với em như nơi thiên-đàng luôn-luôn vui-vẻ. Ngày nay, chẳng biết vì đâu, chốn thiên-đàng cũ lại hóa ra như nơi địa-phủ buồn-rầu u-ám.

Ly-san. — Nàng Ái-liên ơi, chúng tôi xin nói hết chuyện chúng tôi cho nàng nghe. Chúng tôi đã quyết-định buổi tối ngày mai trốn đi. Tối mai, khi mặt trăng cao cao đã soi vành bạc lên trên mặt nước, đã làm cho các đồng cỏ trốt lấp-lánh như sao, khi đã đến giờ giai gái cập nào cập nấy để được thánh-thơi không sợ mắt người dòm-dỏ, khi bấy giờ hai chúng tôi sẽ lẩn ra khỏi cửa thành A-ten mà trốn đi.

Ái-minh. — Hai chúng tôi sẽ gặp nhau ở trong rừng, chị còn nhớ, ở chỗ mà chúng ta khi xưa thường đến nghỉ-ngơi, nằm với nhau trên đám cỏ có điểm hoa liên-lĩnh xanh-xanh, rồi cùng nhau chuyện-trò thân-mật, bao nhiêu tâm-sự đều giải-tỏ cho nhau hết. Anh Ly-san và em sẽ gặp nhau ở chỗ đó, rồi từ chỗ đó chúng tôi lại cùng đi, phen này đi thẳng, không còn bao giờ ngoái cổ nhìn lại thành A-ten nữa. Chúng tôi đi ở một nơi xa-lạ, bạn-bè với toàn những người xưa nay chưa quen biết bao giờ. Chị Ái-liên của em ơi, tự thủa nhỏ chúng ta chơi-bời với nhau, chơi gì cũng có nhau, ngày hôm nay em xin từ-giã chị, chị ở lại cũng nên cầu-nguyện cho hai chúng tôi đi được may-mắn. Chúng tôi mong rằng anh Đô-miết sẽ sớm hiểu lòng chị mà không phụ tấm lòng yêu của chị. Thôi, em xin đi. Anh Ly-san ơi, em xin anh đừng quên lời hứa. Từ bây giờ, đến tối mai, chúng ta phải tạm không được trông thấy nhau, em buồn quá.

(*Ái-minh đi ra*).

Ly-san. — Em cứ yên tâm, em Ái-minh ạ. Anh hẹn đến đâu thì sẽ đến đấy. Thôi, tôi cũng chào Ái-liên ở

lại. Tôi mong rằng một ngày kia, Đô-miết sẽ yêu-quý nàng như nàng yêu-quý Đô-miết vậy.

(*Ly-san đi ra*).

Ái-liên *một mình*. — Thế mới biết ở trên đời, may ai người ấy được sung-sướng. Như tôi đây, trong thành A-ten mọi người đều cho là nhan-sắc chẳng kém gì nhan-sắc chị Ái-minh, nhưng lời phẩm-bình của mọi người kia có ích-lợi gì, mọi người đều nghĩ như vậy, nhưng anh Đô-miết không nghĩ như mọi người. Mọi người đều biết một sự mà riêng có một mình anh ấy không biết, thì chắc không còn bao giờ anh ấy biết được sự ấy nữa. Anh ấy chỉ mê-say vẻ đẹp của chị Ái-minh, ngoài ra thì như người lòa không còn trông thấy gì nữa. Mà tôi đây cũng vậy, tôi cũng là một người lòa, ngoài anh ấy ra không còn trông thấy ai đáng cho mình yêu-quý nữa. Những vật hèn-mọn đến đâu, không có giá-trị gì, Ái-tình cũng có thể làm biến thành những vật quý-báu đẹp đẽ. Ái-tình không nhìn bằng con mắt của xác-thịt, Ái-tình nhìn bằng con mắt của linh-hồn... Cũng vì thế mà người ta thường vẽ Ái-tình-thần Cupidon có hai cánh nhưng mà lòa mắt; Ái-tình-thần không biết nghĩ gì cả; có cánh mà không có mắt, ấy tức là tiêu-biểu cái tính người bộp-chộp hay làm liều không suy trước tính sau. Cũng lại vì thế mà người ta thường ví Ái-tình với đứa bé, đứa bé con còn dại-dột hay lầm-lẫn trong sự lựa-chọn. Khi một lũ trẻ con chơi với nhau, chúng nó thường hay tự dỗi chúng nó, Ái-tình-thần cũng vậy, đi đến đâu cũng thường hay tự dỗi mình. Kìa như anh Đô-miết, khi anh ấy còn chưa trông thấy chị Ái-minh, thì miệng anh ấy luôn-luôn thề-thốt chỉ vì có một mình tôi, nhưng từ khi anh ấy đã trông thấy chị Ái-minh, thì bao những câu thề-hải minh-sơn kia đều tan-biến hết, khác nào như đám tuyết dưới ánh nắng mặt trời. Thôi thì tôi cũng liều... tôi đi nói cho anh ấy biết rằng chị Ái-minh sắp trốn đi. Như thế thì đêm ngày mai làm sao anh ấy cũng vào rừng đi tìm chị ấy cho được. Như thế họa may ra tôi có được anh ấy mở miệng cám-ơn

một câu! Nhưng dầu sao tôi cũng sẽ được trông thấy anh ấy một lúc ở trong rừng, sau này có phải lủi-thủi đi một mình về cũng cam lòng.

(Nàng Ái-liên đi ra).

LỚP VI

Có một cái nhà tranh.

Quỳnh, Sì-núc, Bồ-tôm, Phúc, Sì-nao và Sa-tà-viên.

QUỲNH. — Thế nào? bạn hát đã có mặt đông-đủ chưa?

BỒ-TÔM. — Đáng ra, anh phải gọi hết cả ra một lúc, từng người một, theo thứ-tự tên đã biên trên giấy (1).

QUỲNH. — Trong cuốn giấy này đã biên tên hết các người trong thành A-ten có đủ tư-cách để diễn trò hát của chúng ta trước mặt Quận-công và Quận-công phu-nhân, tôi hòm thành gia thất.

BỒ-TÔM. — Anh Quỳnh cánh hẩu của tôi ơi, trước hết xin anh hãy làm ơn kể qua-loa cho chúng tôi nghe câu chuyện trong vở kịch chúng ta sắp hát, rồi anh lại đọc cho biết cả tên các tài-tử diễn vở kịch này cho chúng tôi khỏi phải tìm-tòi vô-ích.

QUỲNH. — Anh muốn biết, tôi xin nói. Vở kịch chúng ta sắp diễn đây là vở hài-kịch (2) diễn lại cuộc tình-ái rất đau-

(1) Bồ-tôm trong khi nói hay nhầm tiếng này với tiếng kia, thành ra câu nói hay có vẻ lối-thối phiền-phức. Có nhiều chỗ nhầm tức cười, chúng tôi cũng cố dịch thành những cái nhầm ở trong tiếng ta, nhưng hẳn là không sao diễn ra hết cái buồn cười của bản tiếng Anh được. Thí-dụ như chỗ này, đã nói: gọi từng người một thì sao còn nói: gọi hết cả ra một lúc được.

(2) Chữ hài-kịch đây là người Quỳnh nói nhỡ miệng.

đớn xót-xa của Bi-gam và Tích-bê (1) cho đến lúc hai người đều chết một cách rùng-rợn.

Bồ-tôm. — Tích nào chứ tích này thì hay lắm, thật là hay, và vui vô cùng, các anh cứ tin tôi nói là vui vô cùng. Vậy thì anh Quỳnh, tôi xin anh cứ đọc lần-lượt tên các người đóng trò theo bản kê anh cầm trên tay. Xin các anh em đừng xếp hàng cho có thứ-tự.

Quỳnh. — Tôi xin xướng tên các tài-tử, xướng đến tên ai, xin người ấy trả-lời. Ních Bồ-tôm, anh thợ dệt cửi.

Bồ-tôm. — Tôi đây, xin anh cho biết tôi phải đóng vai gì và xướng tên người khác ngay cho được nhanh chóng.

Quỳnh. — Anh Bồ-tôm, anh phải đóng vai Bi-gam.

Bồ-tôm. — Xin tạm hỏi anh một câu về vai Bi-gam. Bi-gam là một anh chàng si-tình hay là một ông vua hung-tợn?

Quỳnh. — Bi-gam là một anh chàng si-tình, si đến nỗi rồi tự-tử vì tình, chết vì người yêu một cách rất lịch-sự.

Bồ-tôm. — Đóng vai này thế nào cũng phải có mấy giọt nước mắt. Vào tay tôi, thì tôi nói trước, để các thính-giả biết mà cầm chừng, chứ tôi mà đớ đến cái nghề rền-dĩ riêng của tôi thì ai cũng phải cảm-động mà khóc lướt-mướt như mưa, như gió. (*Nói với các bạn thợ khác*) Nhưng chính thật ra thì tôi chỉ ưa đóng những vai vua chúa hung-tợn: thi-dụ tôi thích đóng vai thần Ách-cun (2), thét ra lửa, ai nghe cũng phải dùng mình. Các anh hãy thử nghe tôi hát:

---

(1) Tích-bê (Thisbé) là một thiếu-nữ nhan-sắc xinh-tươi người thành Babylone, có người tình-nhân là chàng Bi-gam (Pyrame), hai người yêu nhau rất nồng-nàn, nhưng rồi sau cả hai người cùng chết một cách ghê-gớm vì một sự nhầm lẫn không đáng. Xem đến hồi V, sẽ biết rõ chuyện.

(2) Ách-cun (Hercule) là vị thần làm tiêu-biểu sức mạnh gân bắp, và là con chúa thần Jupiter và nàng Alcmène. Hercule vì

Tảng núi đá bỗng ầm-ầm vỡ đổ,
Tiếng lăn rơi nghe khác nào búa bổ.
Cửa ngục-thất then khóa bằng sắt gang,
Cũng thấy kêu răng-rắc rồi vỡ toang.
Ngồi trên kiệu vua mặt trời vui-vẻ,
Giữa thinh không ném lửa vàng tung-tóe.
Người trần-thế cuộc hưng-thịnh suy-vong,
Như khói mây tan-hợp mãi không cùng.

Các anh nghĩ thế nào? Có phải thật là hùng-hồn không? — Thôi xin anh gọi tên các tài-tử khác đi cho — Mấy câu tôi vừa hát đây thật là giọng thần Ách-cun, giọng một vị thần hung-tợn. Nhưng giọng một anh chàng si-tình thì lẽ tất-nhiên là êm-ái hơn, áo-não hơn.

Quỳnh. — Ba-lăng-xoa Phúc, anh thợ chữa ống thổi lửa.

Phúc. — Thưa anh Quỳnh, tôi đây.

Quỳnh. — Anh thì phải đóng vai Tích-bê.

Phúc. — Tích-bê là một nhà vũ-sĩ cứ nay đây mai đó đi lang-thang trong thiên-hạ để binh-vực kẻ hèn-yếu, có phải, không anh Quỳnh?

Quỳnh. — Không phải, Tích-bê là một cô con gái đẹp, người yêu của anh chàng Bi-gam.

Phúc. — Xin anh đừng bắt tôi đóng một vai nữ, tôi đang định để râu chắng nhẽ lại phải cạo đi.

Quỳnh. — Không hề gì sự đó, vì khi đóng trò anh sẽ đeo mặt-nạ (1), như thế rồi, tha hồ mà anh nói những câu tâm-phúc ruột-rà, nói ông-ẹo thế nào cũng không ngượng mặt với ai cả.

---

gây oán-thù với nữ-thần Junon (là vợ chúa-thần Jupiter) nên bị nữ-thần xui-giục người anh là vua Eurysthée đầy-đọa bắt làm nhiều việc rất nguy-hiểm, ý muốn làm cho chết đi. Những việc nguy-hiểm đó chính người ta gọi là: mười hai thủ-đoạn anh-hùng của Hercule.

(1) Thời bấy giờ, các tài-tử toàn là đàn ông hết.

Bô-tòm. — Tướng thế nào, chứ nếu đóng trò toàn đeo mặt-nạ cả, thì tôi xin cho tôi đóng vai Tích-bê, các anh sẽ được nghe tôi nói một cái giọng ông-ẹo thỏ-thẻ quái-gớ lạ-lùng. Thật là quái-gớ. (*Chỗ này Bô-tôm bắt chước nói giọng đàn-bà*). Xin các anh nghe Tích-bê. Tích-bê sẽ nói như thế này: — Kìa hỡi anh Bi-gam của em, anh Bi-gam yêu-quý. Em Tích-bê của anh đây, em Tích-bê yêu-quý của anh đây.

Quỳnh. — Không, không, anh Bô-tôm, anh phải đóng vai Bi-gam và anh Phúc, thì đóng vai Tích-bê, đã quyết-định như vậy rồi.

Bô-tòm. — Thôi được, thế thì anh đọc nốt tên các tài-tử đi.

Quỳnh. — Rô-bình Sa-tà-viên, anh thợ may.

Sa-tà-viên. — Thưa anh Quỳnh, tôi đây.

Quỳnh. — Anh Sa-tà-viên thì đóng vai mẹ đẻ ra nàng Tích-bê. Si-nao, anh thợ hàn nồi.

Si-nao. — Thưa anh Quỳnh, tôi đây.

Quỳnh. — Anh thì đóng vai ông cụ thân-sinh ra chàng Bi-gam. Còn tôi đây xin giữ vai ông cụ thân-sinh ra nàng Tích-bê. Vai con Sư-tử thì anh thợ mộc Si-núc đóng. Thôi, tôi thiết nghĩ các vai cắt-đặt như thế là đúng lắm rồi.

Si-núc. — Vai sư-tử phải nói những câu gì, nếu có biên chép đủ cả trong giấy, xin anh cho tôi mang về học ngay, bởi vì trí nhớ của tôi chậm lắm, phải học lâu mới thuộc được.

Quỳnh. — Vai sư-tử này không cần phải học, anh cứ tùy cơ ứng khẩu thế nào cũng được. Không phải nói câu gì, chỉ gầm, rống lên như sư-tử vậy.

Bô tòm. — Ô thế thì cho tôi làm sư-tử với. Tôi có một cách gầm, khiến cho người nghe ai cũng phải sướng

Tôi gầm khéo đến nỗi Quận-công sẽ phải thích mà kêu : gầm nữa đi ! bảo nó gầm nữa đi !

Quỳnh. — Nếu anh đóng vai sư tử một cách dữ-dội quá, để Quận-công phu-nhân cùng các bà quyền-quý khác, nghe mà phải kinh-hãi rụng-dời thì tôi nói trước cho anh biết là các bà sẽ đem treo cổ chúng ta lên hết.

Hết mọi người cùng nói. — Sẽ đem treo cổ lũ con của mẹ chúng ta lên, thế là chúng ta thành một lũ con vô-phúc hết.

Bồ-tôm. — Tôi cũng đồng một ý với các anh, tôi cũng nghĩ rằng nêu chúng ta làm các bà phải hoảng-hốt đến nỗi mất cả trí-khôn, thì lẽ tự-nhiên là các bà đem chúng ta mà treo cổ lên hết. Sự đó ai chứ các bà thì ắt không tha-thứ được. Nhưng mà tôi xin cam-đoan với các anh rằng, tôi sẽ có một cách kêu : hừm-hừm, mà nghe vẫn êm-tai như nghe tiếng một đôi chim bồ-cu lúc đang hôn mớm cho nhau. Phải, tôi sẽ gầm một lối riêng, khiến cho người nghe tưởng như nghe tiếng chim họa-mi hay sơn-ca hót vậy.

Quỳnh. — Tôi thì tôi báo rằng anh không có thể đóng một vai nào khác vai Bi-gam được nữa. Anh có biết tại làm sao không ? Tại rằng Bi-gam là một anh chàng mặt-mũi khôi-ngô, mình mẩy tâm-thước, về người lịch-sự, trong một buổi chiều mùa hạ anh có thấy một chàng trai-trẻ nào cưỡi ngựa đi chơi mà trông người đẹp-đẽ nhã-nhặn nhất, thì chàng Bi-gam trong truyện cũng như vậy. Tôi nói như thế thì anh đủ hiểu rằng anh phải đóng vai Bi-gam vì chỉ có anh đóng được mà thôi.

Bồ-tôm. — Vâng, thì tôi xin đóng vai Bi-gam, nhưng không biết trong khi đóng trò tôi phải đeo bộ râu như thế nào mới là đẹp nhất và đúng nhất ?

Quỳnh. — Cái đó, tùy anh, anh thích bộ râu nào thì đeo bộ râu ấy.

Bồ-tòm. — Để rồi tôi sẽ tùy liệu. Hoặc là tôi đeo bộ râu mầu rơm của anh, hay bộ râu mầu da cam, hay bộ râu mầu đỏ tía, hoặc nữa là tôi đeo bộ râu của anh, mầu vàng-khóe như mầu những đồng tiền vàng của người Pháp.

Quỳnh. — Anh đã muốn bắt-chước người Pháp ở chỗ mầu đồng tiền của người ta, chi bằng bắt-chước nốt cả cái đầu hói mà lại không đội mũ của nhiều người nước họ, vậy lần này anh đóng trò cũng đừng đội mũ làm gì, cứ để đầu trần. Nhưng thôi, tôi xin thưa lại hết cả các ngài rằng, các vai đã nhất-quyết cắt-đặt như vậy, ai có công-việc người nấy, tôi chỉ còn xin các ngài nên để tâm, để ý, để trí vào tích hát này mà người nào người nấy luyện-tập vai của mình làm sao cho được khéo. Vào độ hai ba giờ sáng ngày mai, đương khi trăng tó, tôi xin đợi các ngài ở quãng rừng giáp ngay dinh Quận-công, cách tỉnh-thành một rặm đường. Xin các ngài đến cả đấy cho đủ mặt, chúng ta sẽ luyện-tập cùng nhau. Như thế tiện hơn, vì nếu chúng ta tụ-họp ở ngay trong thành thì người ta sẽ xúm-xít lại nhìn xem chúng mình làm trò-chống gì với nhau, và sẽ biết trước được cuộc diễn kịch của chúng ta mất. Bây giờ tôi còn phải biên kỹ-lưỡng ra hết những đồ bài-trí cùng mọi đồ vật khác cần phải có để diễn tích hát này. Vậy đã hẹn đến sáng mai hai giờ, xin đừng ai quên mà không đến.

Bồ-tòm. — Chúng tôi sẽ có đủ mặt. Thật như thế, phải đi ra đó thì ta mới luyện-tập được một cách tự-do và bạo-dạn. Xin các anh em liệu mà đi ngủ cho sớm tối nay, cho sáng mai được tráng-kiện nhẹ-nhàng. Tôi xin chào các anh em ở lại.

Quỳnh. — Xin các anh em nhớ rằng chúng ta sẽ gặp nhau ở chỗ cây sên của Quận-công.

Bồ-tòm. — Anh nói thế là đủ rồi, anh Quỳnh ạ. Thế nào chúng tôi cũng sẽ có mặt tại đây, trừ ra có phong-ba bão-tát bất kỳ không kể.

HỒI THỨ NHÌ

Bài trí: một quãng rừng.

LỚP NHẤT

Một bên cửa có một cô tiên vào, bên cửa kia thì Púc (1) vào, Púc là một con tinh ranh-mãnh.

PÚC. — Kìa, tiên-nương, đi đâu la-cà như vậy?

CÔ-TIÊN. — Ta đi lên núi lên đồi,
Những nơi bụi rậm ta thời lách qua.
Đài hoang vườn cũ la-cà,
Lướt trên mặt nước chân ta nhẹ-nhàng.
Đêm thanh ngọn lửa vàng-vàng,
Gập chăng, ta cũng chẳng màng tránh chân.
Đó đây ta cứ đi lần,
Như vừng trăng sáng xoay-vần trên cao.
Chúa-tiên hiền-hậu xiết bao,
Lòng ta thờ chúa chẳng bao giờ sờm.
Đêm-đêm tưới cỏ tất-tươm (2),
Dậy cho nhài cúc thêm thơm thêm tình.
Kìa trông mấy đóa hoa xinh,
Điểm thêm châm đỏ trên mình đẹp chưa.
Châm kia lâm-tâm như mưa,
Là trai-ngọc quí ta ưa đeo nhìn.
Là đồ trang-điểm của tiên,
Hương thơm tự đó đưa lên ngạt-ngào.

(1) Púc (Puck) là một tiếng của giống người Celtes đời xưa truyền lại, người xứ Irlande vốn xưa kia là giống nói Celtes nên có chữ puca, nghĩa là: yêu, tinh, ranh, mãnh. Púc là một con tinh ranh-mãnh hầu cận chúa-tiên O-hé-rou.

(2) Đời bây giờ, người ta tin rằng trên những bãi cỏ thường có những khu tròn-tròn, trong những khu đó mần cỏ xanh-biếc có vẻ tốt-tươi hơn chỗ khác vì có các tiên ban đêm trăm nơm bón tưới nên mới được như vậy.

Nay ta phải xuống cầu ao,
Lấy vài giọt nước đeo vào tai hoa.
Chào Tinh, ta vội việc ta,
Thân ngươi bị-thịt đứng mà nhìn trông.
Tiên con trong khắp mọi vùng,
Theo chân Tiên-chúa sắp cùng đến đây.

Púc. — Tôi phải nói cho tiên-nương biết rằng Đại-vương O-bé-ron cũng định tổ-chức một cuộc nhảy-hát ở chỗ này tối hôm nay. Tôi e rằng Chúa-tiên cũng đến đây, hai vợ chồng lại gặp nhau thì có chuyện lôi-thôi to. Tiên-nương chắc cũng biết chuyện đứa bé con vừa lấy cắp được của một ông vua Ấn-độ. Vì đứa bé xinh-xắn và dễ-yêu lắm nên Chúa-tiên đi đâu cũng mang đi theo. Đại-vương trông thấy đứa bé cũng ưa mắt, muốn lấy làm người hầu-cận để đi theo ngài những khi ngài đi rong-chơi các rừng rộng, nhưng Chúa-tiên nhất định không nhường, xem ra có ý âu-yếm lắm, ngày đêm vui-vẻ với đứa bé, không dời xa ra một phút, luôn-luôn cho rắc hoa lên mình nó. Bởi vậy nên Đại-vương căm-tức vô-cùng, ghen-tị rằng mình không có đứa bé hầu-cận nào đẹp như thế, và quyết-chí giả-thù cho bõ giận. Từ khi sảy ra câu chuyện đó, hai ông bà gặp nhau đâu là cãi nhau inh-ỏi, dù là ở trong bụi cây um-tùm, ở trên dồng cỏ xanh, ở bên bờ suối, dù là những đêm hôm khí trời thanh-khiết sông Ngân-hà vắng-vặc, gặp nhau đâu hai bên cũng to tiếng, lần nào cũng làm cho các tiên-con phải sợ-hãi mà lẩn-núp vào trong trái sung hết.

Cổ-tiên. — Bây giờ ta mới nhìn kỹ hình-thù và bộ-dạng ngươi. Vậy ta hỏi lại ngươi có phải là ta nhầm hay chính ngươi là con tinh ranh-mãnh và quỷ-quyệt có tiếng, người ta thường gọi tên là U-binh Thắng-Láu, có phải chính là ngươi không? Có phải chính ngươi thường hay làm sợ-hãi các con gái nhà quê trong làng, ngươi làm sữa mất hết mỡ, để cho các cô đánh sữa mệt đã nhừ người ra cũng vẫn chưa thấy mỡ đâu cả. Có khi ngươi làm cho cối xay thóc rít-rìn-rịt không quay được

hay là ngươi lại làm cho quay nhanh quá. Ngươi làm cho rượu không sôi được, đâm không thành được. Ngươi thường làm cho người đi đêm đi lẫn đường rồi thấy người ta bực mình mới cẳng thì ngươi lấy làm vui-sướng lắm mà còn chê-nhạo thêm nữa. Nhưng nếu ai biết, không kêu tên ngươi là U-binh Thằng-Lấu lại kêu tên ngươi là Hộp-gỗ-lim hẳy là anh chàng Púc, thì làm việc gì ngươi cũng sẵn lòng giúp người ta. Vậy cho ta hỏi có phải chính là ngươi đó không?

Púc. — Tiên-nương đoán đúng lắm, chính tôi là thằng ma-cà-bông thường đi nô-rỡn ban đêm; tôi là thằng hề của đại-vương O-bé-ron. Tôi làm đại-vương phải bựt buồn cười những khi tôi ăn đậu béo nứt người ra, rồi nhân cái mùi đậu đó, tôi đánh lừa cho ngựa đực cũng như ngựa cái, con nào con nấy ngửi thấy mùi cũng tưởng có bạn tri-âm đứng gần mà rít lên rầm-rĩ. Có khi tôi hóa thành ra quả táo luộc chín, người ta thường để vào đáy cốc rượu bia mà uống, thế rồi bà già đương uống rượu, tôi tự đáy cốc nhẩy ra, dập vào môi một cái làm tung-tóe cả rượu lên trên cổ áo. Có khi tôi lại biến thành cái ghế con ba chân để những bà-già trong khi vui miệng kể chuyện cho cháu, vô ý ngồi vào, tức thì tôi biến đi mất làm bà-già ngã chổng-kềnh, đến khi lòm-khòm bò dậy được thường lại lên cơn siễn... ho một thôi một hồi làm cho cử-tọa được một phen cười nổ ruột, ít khi gặp được sự vui-vẻ kỳ-quặc như vậy. Nhưng, xin tiên-nương tránh ra một bên vì đại-vương O-bé-ron tôi đã đến kia.

Cỏ-TIÊN. — Mà Chúa ta cũng đến nữa! Trời ơi! không biết còn sẩy ra sự gì đây?

(*Một bên cửa, thì O-bé-ron, vua các tiên, đi với quân vào, bên cửa kia, thì Ti-tán, hoàng-hậu của các tiên, cùng các thị-nữ vào*).

O-BÉ-RON. — Hôm nay lại gặp con người kiêu-ngạo. Đêm thanh dưới bóng trăng sáng mà gặp nhau thế này là dở lắm!

TI-TẢN. — Tưởng là ai, lại gặp con người hay ghen-tị. Chư-tiên khá mau-mau đi xa chỗn này vì ta đã quyết không bao giờ trò-chuyện với con người ấy nữa!

O-BÉ-RON. — Này ta báo con người bạc-ngãi kia, hãy đứng lại: ta không phải là chồng ngươi để cho ngươi phải thờ đó sao?

TI-TẢN. — Thì ta đây là vợ ngươi, là vì Hoàng-hậu mà ngươi phải biết yêu-quý kính-trọng! Nhưng tôi còn lạ gì ông là người thế nào, cái hôm ông trốn cõi tiên ta mà đi, tôi cũng biết. Ông hiện hình đổi dạng ra chàng chăn-chiên Cô-linh, rồi suốt ngày hôm đó ông ngồi thổi sáo, thổi những bài rầu-rầu cay-đắng cốt ý quyến-dũ nàng Phi-liệt là một gái da-tình. Sở-dĩ làm sao ông không ở lì ngay trên những đồi xa núi lạ sứ An-độ, mà lại còn tìm về đây, điều đó tôi đây cũng không lạ gì. Chẳng qua chỉ vì cô nữ-kỵ-mã, cô nữ-anh-hùng, cô tình-nương võ-nghệ cao-cường của ông sắp kết-hôn cùng quận-công Tê-di, nên ông phải tìm về mà giúp cho cặp uyên-ương kia được hoàn-toàn sung-sướng vui-vẻ.

O-BÉ-RON. — Bà nói thế mà không biết ngượng mồm. Bà nói ra điều tôi đây phải lòng nàng Hiệp-lai, mà bà biết mười-mươi rằng tôi không lạ gì cái tình mặn-nồng của bà đối với quận-công Tê-di. Khi Tê-di vừa phỗng được nàng Pê-ri-đinh (1), cuộc âu-yếm buổi đầu còn đang đằm-thắm, ai là người đã dẫn kéo Tê-di đi, giữa một đêm sao sáng vắng-vặc? Không phải bà thì còn ai? Nếu không vì bà mà Tê-di đã hóa ra người phụ-bạc đối với nàng Ích-lê, cũng như đối với nàng A-ri-an, cũng như đối với nàng An-ti-ốp, thì còn vì ai vào đây nữa?

---

(1) Nàng Périgyne là con gái người Sinnis, một người Khổng-lồ đời cổ. Nàng cũng bị Tê-di phỗng mất.

Nàng Ariane là con gái nàng Pasiphaé và người-dẫu-bò tên là Minos. Bị Tê-di bỏ khi chàng bắt đầu mê nàng Églée. Sau rồi Tê-di lại bỏ nốt cả nàng Églée mà yêu nàng Antiope là Hoàng-hậu đảng nữ-kỵ-binh Amazones.

Lê Văn. Bao nhiêu điều ông nói đó, chẳng qua vì ông là người hay ghen hao mà tưởng-tượng ra như vậy. Cùng vì thế mà tự đầu mùa hạ đến nay, gặp nhau đâu là cãi nhau đấy, khi thì ở trên đồi, khi thì ở trong núi, khi ở giữa rừng, khi ở giữa đồng, lúc ở bên cạnh những giòng nước trong-veo, lúc ở trong những bụi sậy bên bờ suối, lại những khi chư tiên hội-họp nhau trên bãi cát bờ biển để cùng nhau nhắc-há. trước ngọn gió thổi ào-ào, đâu đâu cũng vậy, hễ trông thấy mặt ông là nghe thấy ông to tiếng trách-móc om-sòm, làm cho mọi người đều mất hết vui-vẻ. Các gió biển mỗi ồn lên giọng om-sòi mà ca-hát cho chúng ta nghe, nhưng bây lâu nay chúng ta vô-tình chẳng ai thèm để tai nghe, thì các gió đem giận mà muốn trả thù cho bõ, bởi thế cho nên tự ngoài mặt biển đã kéo vào trong đồng ruộng biết bao nhiêu mây đen khí độc, mây khí kia thành mưa rơi xuống làm cho những con sông nhãi-ranh ngày nay cũng rần-rộ cuồn nước chảy tràn cả bờ. Người nông-phu công-trình cấy-cày mồ hôi nước mắt đều uống hết; ngọn lúa xanh vừa mới lên cao, bông lúa hãy còn non-nớt, bị ngâm nước cũng đều úng cả. Ở giữa cánh đồng ngập lụt, lơ-thơ còn mấy chỗ đất cao thì nhà cửa đất vườn đều vắng tanh buồn ngắt; ngựa bò chết như rạ làm miếng đồ ăn ngon cho lũ quạ đen. Những chỗ đất khi xưa có kẻ vạch phẳng-phiu để trẻ con người nhởn đánh khăng đánh đáo, bây giờ lông-bông những bùn; những con đường dẹp đi vòng-vèo trong đồng cỏ phất-phơ bây giờ không còn ai tìm thấy nữa, biết đâu mà tìm. Người nhà-quê kẻ thành-thị, không còn ai nghĩ đến hội-hè mùa đông, ngày thường chẳng thấy tiếng người ca-hát, ngày dân-sinh Thiên-chúa Sê-du cũng mất vẻ tươi-cười, nhộn-nhịp suốt đêm trường như trước. Lại cũng vì lẽ chúng ta chẳng ra gì, cho nên mặt trăng kia, vộn là bà chúa trông coi sóng biển, cũng sầm-sạm nét mặt tỏ ý giận-dữ, rồi tự trên trời cao vẩy-giắc xuống mặt đất biết bao nhiêu chướng-khí làm cho giống người nhiễm phải thành ra trăm thức tật-bệnh. Cảnh

người đời đã trắc-trở như vậy, lại thêm thì-tiết cũng sái-lạc thất thường không như trước. Mùa xuân đến, cánh hồng đỏ thắm vừa nở ra còn mơn-mởn trên cành, thì tuyết lại xuống như mưa làm tan-nát vẻ đẹp, đó-đây một mầu trắng-xóa chùm kín đầu cây mặt cỏ khiến những chồi hoa còn non-nớt mới pháng-phất hương thơm đều rơi gẫy hết. Cảnh đồng rầu-rĩ cứ thế mà kéo dài mãi cho đến sang hạ, luật trời đất chẳng còn ra làm sao nữa: mùa xuân thì rét-cóng như mùa đông, mùa hạ thì rầu-rầu như mùa thu, rồi mùa đông và mùa thu thì lại có khi trái hẳn lại... Giống người ai cũng phải lấy làm ngạc-nhiên, vì cây có mùa màng đều sai thì-tiết hết, nên không thể nhìn đó mà đoán được mùa nào với mùa nào. Bao những sự cực-khổ của loài người đi theo nhau kia, đều là lỗi chúng ta gây ra hết; chúng ta còn lôi-thôi cãi-cọ nhau thì loài người còn cực-khổ nhiều.

O-BÉ-RON. — Nếu bà có lòng thương người thì phải nghĩ cách mà cứu người. Thiết nghĩ cách đó chẳng khó gì, bà muốn lúc nào là được tức-khắc. Vả lại tôi chỉ xin bà có một điều rất nhỏ, tình vợ-chồng lẽ nào bà không chiều lòng tôi được một phen mà nhường cho tôi thằng bé khánh-khỉnh để tôi dùng làm người hầu-cận.

TI-TẢN. — Cái gì chứ cái đó thì tôi xin ông đừng trớc-ao vô-ích. Thằng bé đó đem đổi lấy hết cái xứ tiên này tôi cũng không đổi. Xưa kia mẹ nó là người trong bọn thị-nữ của tôi, biết bao nhiêu phen tôi đi chơi ban đêm, ở bên Ấn-độ không-khí thơm-tho ngào-ngạt, nàng đi theo hầu tôi rất là vui-vẻ ngoan-ngoãn. Những khi tôi ngồi chơi trên mặt cát vàng-vàng ngoài bờ biển, thì nàng ngồi bên cạnh tôi, mỗi khi có chiếc tầu buôn đi qua đằng xa, dịu-dàng êm-ái lướt trên mặt sóng, thì nàng cũng như tôi giương mắt nhìn lấy làm thích lắm, thích như nhau, thích nhất là trông thấy ngọn gió lẳng-lơ làm cánh buồm căng-thẳng tròn-khum như quả trứng. Khi bấy giờ, nàng đã có thai thằng bé này trong bụng. Nàng thường để tôi ngồi một chỗ, rồi chạy đi chạy lại

[illegible] bờ biển tìm kiếm trăm thức đồ ăn, đồ chơi cho tôi, dáng nàng đi lại cũng dịu-dàng êm-ái như dáng con tàu buồm giữa biển, thật là đẹp quá. Tiếc thay! nàng chẳng phải là tiên, nên sau chết mất. Vì tôi có chút tình-nghĩa đối với nàng, nên tôi mới nuôi-nấng dạy-dỗ đứa con nàng, nhưng cũng vì thế mà tôi không thể dời đứa bé này ra được.

O-BÉ-RON. — Bá định ở chơi trong khu rừng này độ bao lâu nữa mới ra?

TI-TẢN. — Tôi còn ở đây, có lẽ đến khi xong đám cưới Tê-di. Vậy nếu ông bằng lòng trò-chuyện ôn-tồn, từ nay không cãi nhau nữa, nếu ông có muốn cùng với lũ chúng tôi, đùa-nghịch nhảy-múa dưới bóng giăng trong, thì xin mời ông cứ lại, chúng tôi rứt lấy làm sung-sướng mà tiếp ông. Nhưng nếu ông không thể nào ôn-tồn được thì tôi xin ông đừng tìm gặp tôi làm gì. Tôi cũng xin cam-đoan với ông rằng: ông ở đâu thì tôi cũng không đến quây-nhiễu ông.

O-BÉ-RON. — Tôi sẵn lòng hòa-hảo với bà, đôi ta từ nay lại vui-vẻ với nhau như trước, nhưng tôi chỉ xin bà một điều là cho tôi thằng bé.

TI-TẢN. — Tôi đã bảo với ông rằng: ông cho tôi hết cả bờ cõi xứ tiên này của ông, tôi cũng không thể chiều lòng ông điều đó được. Thôi, chư tiên, khá theo ta mà đi xa cả chốn này, vì nếu ta còn ở đây lâu nữa thì suốt đêm chỉ cãi nhau om-sòm không vui-thú gì cả.

(Ti-tản cùng các thị-nữ tiên đều đi ra).

O-BÉ-RON *còn nói với theo một câu.* — Thôi được, ngươi muốn cứng dầu cứng cổ cũng tùy ý, nhưng ta quyết không để ngươi ra khỏi được khu rừng này mà không trả-thù cho bộ giận bằng một mưu-kế khăm-độc. — Thằng Púc ngoan-ngoãn kia, lại gần đây ta dậy. — Ngươi còn nhớ một hôm ta ngồi trên mỏm núi đá ngoài bờ biển, đương ngồi bỗng trông thấy một nàng thủy-yêu-tinh cưỡi một con cá lớn vừa đi qua vừa hát, giọng hát véo-von êm-ái khiến cho mặt biển ngang-tung nghe thấy cũng dịu ngay ngọn sóng; giọng hát của nàng

thủy-yêu-tinh ấy lại làm cho mấy ông sao trên trời phải dắm-say mà sa xuống nước.....

Puc. – Vâng, chuyện ấy con còn nhớ.

Ô-bé-ron. — Giữa khi nàng thủy-yêu-tinh đang ca-hát như vậy thì ta lại trông thấy Ái-tình-thần Cupidon, tự ngày lọt lòng ra đã có cung tên cầm sẵn trong tay, đang bay-lượn giữa khoảng mặt giăng lạnh-lùng và trái đất có sương-khói bao-bọc xung-quanh. Ái-tình-thần rút ra một cái tên nhọn thoăn-thoắt, rồi giương cung nhằm vào giữa trái tim trong ngực một sư-cô rất xinh-đẹp, ngồi trên một cái ngai vàng ở một xứ phương tây mà bắn. Mũi tên rứt sắc mà cánh tay lại giương rứt mạnh, tưởng chừng như muốn bắn một phát xuyên thủng hàng ngàn trái tim luôn một lúc... Nhưng lạ thay, ta lại thấy mũi tên lửa kia tự tay Ái-tình-thần bắn ra, mũi tên đó đi trong ánh trăng suông êm-ái thùy-mị, hình như nhiễm phải khí ẩm mà tắt mất, bởi vậy cho nên vị sư-cô ngồi trên ngai vàng kia vẫn điềm-nhiên tĩnh-tọa, thoát-li hẳn cái vòng tình-ái của người đời (1). Ta có để ý nhìn xem mũi tên kia rơi vào đâu, thì thấy nó rơi vào một cánh hoa bên phương tây. Khi xưa, cánh hoa đó trắng như sữa, nhưng tự khi bị mũi tên kia chạm phải, thì đổi thành ra màu đỏ hung-hung. Các cô con gái gọi cánh hoa ấy là cánh hoa Pensée. Cánh hoa đó, ta đã chỉ cho ngươi xem một lần rồi, vậy nay ngươi khá đi tìm cho ta mấy cánh. Lấy cái dựa cánh hoa đó mà rỏ lên trên mí mắt một người đương ngủ, thì người đó bất-luận là đàn ông hay là đàn bà đến khi tỉnh giấc mở mắt trông thấy ai đầu tiên tức thì phải lòng mê-mệt ngay. Ngươi đi hái ngay thứ hoa đó cho ta, đi rồi mau, cứ vơi đi một dặm đường dưới biển mất bao nhiêu thì giờ thì ngươi phải đi nhanh hơn thế một chút nữa.

(1) Đoạn này, nhà kịch-sĩ Thạch-sĩ-bỉa muốn ca-tụng Hoàng-hậu Élisabeth đang trị-vì lúc bấy giờ. Hoàng-hậu nguyện có lời thề sẽ không kết duyên với ai.

Púc. — Tôi có thể đi vòng xung quanh trái đất trong bốn mươi phút đồng hồ.

O-bé-ron. — Khi ta đã có cái nhựa thứ hoa đó, ta sẽ rình lúc nào nàng Ti-tân đã ngủ say mà rỏ vào mắt nàng một giọt. Như thế thì đến lúc nàng bừng mắt thức dậy, dù là nàng trông thấy con sư-tử, con gấu, con chó sói, con bò giông, con khỉ đó đít, hay con đười-ươi, bất cứ là trông thấy con vật xấu-xa hèn-mọn đến đâu, nàng cũng sẽ động lòng yêu-thương mê-mệt. Cái bùa mê này, ta có thể lấy nhựa một thứ cây khác mà giải được ngay, nhưng ta còn đợi đến khi nàng bằng lòng nhường cho ta thằng bé hầu-cận, khi bấy giờ ta mới giải mê cho nàng. Nhưng kìa, có ai lại đây kia... Ta phải dùng phép tàng hình mà nghe xem họ nói gì với nhau.

O-bé-ron mặc áo tàng hình. Đò-miết vào, Ái-liên theo sau.

Đò-miết. — Tôi đã bảo cô rằng tôi không yêu cô, vậy tôi xin cô đừng cứ nằng-nặc mà đi theo tôi mãi. Tôi biết tìm đâu cho ra ngươi Ly-san và nàng Ái-minh xinh-đẹp bây giờ ? Tôi sẽ giết chết ngươi Ly-san ; nhưng hiện thời thì chính nàng Ai-minh không giao mà đang giết tôi đây... Cô mách cho tôi rằng cả hai người cùng mang nhau đi trốn vào trong rừng, thì đây tôi cũng vào giữa rừng mà nàng Ái-minh đâu, tôi chẳng trông thấy nàng Ái-minh đâu cả. Thôi tôi xin cô để mặc kệ tôi, xin cô đi xa ra chỗ khác, đừng bám mãi vào tôi như con đỉa ?

Ái-liên. — Cậu ơi, lòng cậu thật là rắn hơn sắt đá. Cậu không hiểu cho rằng tôi đi theo cậu đâu phải là lòng tôi muốn... Tôi không muốn mà chân tôi vẫn đi theo cậu, khác nào như mảnh kim-khí bị hút vào hòn đá nam-châm. Nhưng tôi xin cậu chớ coi tấm-lòng này như mảnh sắt tôi-tàn, vô giá-trị. Lòng này bao giờ cũng trong-sạch, không chút dơ-bẩn, có thể ví với thứ thép nguyên chất không pha lẫn một loài kim-khí nào khác.

Cậu không muốn cho tôi đi theo cậu, nhưng cậu vẫn như thế kia, thì bảo tôi không đi theo cậu sao được?

Đô-miết. — Tôi xin hỏi cô: tôi có mời cô đi theo không? Tôi đã nói với cô một câu nào êm-ái bao giờ chưa? Trái lại, luôn luôn, tôi vẫn bảo thẳng cô rằng tôi không yêu cô, tôi không thể nào yêu cô được.

Ái-liên. — Cậu nói như vậy thì tôi cũng nghe thấy như vậy, nhưng lòng tôi lại càng yêu cậu hơn. Đối với cậu bây giờ thân tôi cũng khác nào thân con chó: cậu Đô-miết ơi, cậu uẩn-tâm xua-đuổi nó, nhưng con chó của cậu là loài có nghĩa, nó vẫn mon-men phe-phẩy muốn được lòng cậu. Đây là tôi thí-dụ như vậy, nhưng thật ra thì tôi cũng chẳng mong gì khác. Tôi xin cậu cứ coi tôi được như con chó của cậu là may rồi, xin cậu cứ việc mà xua-đuổi, mà đánh-đập, mà nhiếc-mắc, mà đem bỏ lạc giữa đường, thân hèn này tuy biết rằng chẳng đáng để cậu nhìn đến, nhưng miễn là cậu đi đâu cũng cho tôi được đi theo, thì trăm cay nghìn đắng tôi cũng cam lòng. Cậu xem đó thì biết tôi không dám mơ-ước những điều quá đáng. Được cậu coi như con chó trong nhà cậu, cũng là một hạnh-phúc to cho tôi rồi đây.

Đô-miết. — Thôi đi, tôi xin cô đừng nói nữa, nó nhục lắm mà chỉ làm tôi phát giận phát cáu thêm lên. Trời đất ơi! tôi phát ốm lên mất, chỉ vì tôi nhục thay cho cô, chỉ vì tôi không thể nào nhìn được mặt cô nữa!

Ái-liên. — Tôi thì tôi chỉ phát ốm hễ khi nào tôi không được trông thấy cậu. Tôi ốm vì tôi nhớ cậu...

Đô-miết. — Thôi đi, cô. Cô là con gái mà không còn biết danh-giá thể-diện là cái gì. Cô dám tự-tiện đi xa nơi thành-thị, đem phó-thác tấm thân con gái cho một người đàn-ông người ta không có tình gì với cô. Giữa đêm hôm, ở nơi rừng vắng, tối-tăm, có thể sảy ra biết bao nhiêu sự chẳng lành, thế mà cô dám cả gan theo tôi vào đây.

Ái-liền. — Tôi cũng biết con gái mà đi đêm hôm thế này là không phải, nhưng mà tôi tự an-ủi rằng tôi vào đây chỉ vì cậu. Mắt tôi trông thấy cậu thì ban đêm cũng như ban ngày. Một đêm như đêm hôm nay, ở trong khoảng rừng này, tôi không thấy tôi-tăm mà cũng không thấy vắng-vẻ, tôi đứng gần bên cậu thì đứng đây cũng như đứng ở giữa chốn phồ-phường. Trời ơi! tại làm sao mà cậu lại bảo rằng tôi đứng một mình? Tôi cứ tưởng như đương đứng giữa một nơi đô-hội, xung quanh mình tấp-nập những mặt người quen kẻ lạ.

Đô-miết. — Tôi nói trước cho cô biết rằng tôi sắp chạy tròn biệt vào trong bụi cỏ, để mặc cô ở đây một mình cho các thú dữ nó ăn thịt.

Ái-liền. — Con hổ, con báo là loài thú dữ, nhưng tôi chắc tấm-lòng nó cũng không đến nỗi tàn-nhẫn như tấm-lòng cậu. Cậu muốn chạy đi đâng nào thì cứ chạy, chẳng qua chỉ là đổi ngược lại câu chuyện đời xưa khiến cho chàng Apollon thì chạy tròn mà nàng Đáp-nê lại đuổi theo sau (1); câu chuyện bây giờ thành ra câu chuyện chim sẻ đuổi chim diều-hâu, chuyện con hươu, con nai, đuổi bắt con hổ, con báo. Cậu ơi, nếu một người có sức khỏe, có can-đảm như cậu, mà chạy tròn thì thân *em* yếu-ớt rút-rát như thế này đuổi làm sao cho kịp? Cậu ơi...

Đô-miết. — Thôi, tôi không thừa công mà nghe cô nói nữa. Tôi đi đường nào, mặc kệ tôi. Nếu cô cứ nhất định đi theo, thì tôi nói trước cho mà biết một câu: khi vào đến những quãng rừng thật là tối-tăm vắng-vẻ, cô đừng trách tôi là đứa phũ-phàng tàn-nhẫn.

Ái-liền. — Trời ơi! ở chốn nhà quê cũng như ở nơi thành-thị, ở trong nhà thờ cũng như ngoài đường, ở chỗ

(1) Trong thần-thoại Hy-lạp, nàng Daphnè là một vị sơn-thủy-tiên (Nymphe) được thần Apollon yêu. Thần Appolon một hôm rượt theo nàng, nhưng khi rượt gần kịp thì nàng bỗng hóa ra một cây trúc-đào.

nào cậu cũng nhiếc-móc tôi những câu thậm tệ. Cậu không biết rằng cậu sỉ-nhục tôi, ấy tức là cậu sỉ-nhục hết cả giống đàn-bà, mà sỉ-nhục đàn-bà thì ai mà không sỉ-nhục được, vì đàn-bà chúng tôi yếu-ớt, làm gì có đủ sức để mà trả-thù được cho danh-dự, cho ái-tình. Đàn-bà chúng tôi trời sinh ra để cho người khác đi theo mà bỡn-cợt, chứ trời kia có sinh chúng tôi ra để đuổi theo con trai đâu. Tuy vậy mà cậu đi đâu tôi cũng quyết đi theo đấy, biết đâu tôi lại không được chết vì tay cậu, chết vì cái bàn tay tôi yêu, tôi quý kia, thì cũng lại là nhớ cậu mà tôi bỏ được cõi đời u-ám sầu-khổ như chốn địa-ngục này, để mà lên ở nơi thiên-đàng luôn-luôn vui-vẻ.

(Đô-miết và Ái-liên cùng đi ra).

O-BÉ-RON *tàng hình.* — Thiều-nữ kia, cứ an tâm.... Trước khi ta đi ra khỏi khu rừng này, ta sẽ có cách khiến cho người nàng yêu phải dằm-say mê-mệt vì nàng, mà rồi chính nàng sẽ phải khó chịu vì hắn mà chạy trốn.

(*Púc lại vào*)

O-BÉ-RON. — Thế nào, hoa đâu? Ta mong rằng kẻ tay chân của ta đi đã được việc mà về.

PÚC. — Quả như vậy, con đã tìm thấy cánh hoa đó đây rồi.

O-BÉ-RON. — À tốt! vậy thì đưa ngay cho ta. Ta biết có một khu đất hoang, chỗ đó mọc vô-khối cỏ thym dại, có hoa lan tím nở sen lẫn hoa liêu-hình, có cây kim-ngân bóng mát rườm êm-ái, lại có những khóm hồng mùi hương thơm tuyệt-diệu cùng những khóm tầm-xuân coi rất vui mắt. Nàng Ti-tán ban đêm thường có lúc đến ngủ ở đó: những lúc đó là những lúc nàng nhảy-múa vui-đùa đã mệt, đã chán, vậy ngả ngay mình lên trên hoa mà ngủ thiếp đi. Khu đất hoang đó lại là chỗ rắn hay đổi lột, các tiều trông thấy cái lột rắn làm-chàm xanh-đỏ rất đẹp mà không đền nỗi chật-hẹp quá nên thường chui nằm vào trong hay là khoác lên mình làm áo. Ta muốn nhân lúc nàng Ti-tán ngủ

say, mà bôi vào mắt nàng một ít dựa thứ hoa này, khiến cho dầu-óc nàng sẽ mơ-tưởng đến những chuyện hoang-đường quái-dản. — Ngươi cũng lấy-một ít thứ dựa này, rồi vào tìm ở trong bụi cây kia, ngươi sẽ thấy một cô con gái người thành A-ten nhan-sắc rất xinh-đẹp đang phải lòng một anh chàng thiê :-niên, nhưng chàng thiêu-niên lại chê nàng mà chạy trốn. Ngươi khá bôi thứ dựa này vào mắt chàng ta, nhưng phải liệu chừng cho đến khi chàng mở mắt dậy thì người chàng trông thấy đầu tiên là một người đàn-bà. Mặc tìm chàng thiêu-niên kia không khó gì, vì chàng ta ăn-bận quần-áo của dân thành A-ten. Ngươi phải khéo làm làm sao cho chàng ta sẽ yêu nàng hơn là đương được nàng yêu bây giờ. Trước khi gà gáy canh năm ngươi phải quay về tìm ta.

Púc. — Xin đại-vương cứ an tâm, kẻ hạ-thần sẽ xin làm được như ý.

LỚP II

Một khu rừng khác.

Nàng Ti-tản cùng các thế-nữ tiến.

Ti-tản. — Các ngươi khá nhảy-múa một vòng và hát chơi một điệu ca tiên. Đoạn rồi, tiên nào có việc của tiên này: kẻ thì đi giết con sâu nằm ở trong nhị cánh hồng nhung thơm phức, kẻ thì đi đuổi bắt giơi, lấy cánh đem về làm áo mặc cho các tiên bé-con của ta; kẻ lại đi xua các loài cú vọ, ban đêm nó thường đến quấy-nhiễu chúng ta bằng những tiếng kêu ghê-gớm, hình như trông thấy chúng ta bay-lượn nhẹ-nhàng thì lấy làm lạ mà kêu rú lên như vậy. Thôi, các ngươi hát mà đưa cho ta ngủ đi; khi ta đã ngủ rồi, thì ai đi làm công việc người nấy.

Cô tiên thứ nhất. —

Rắn kia hai lưỡi thập-thò,
Chằm xanh chằm đỏ điểm-tô trên mình.

Lại đâu là dím hôi-tanh,
Hàng lòng đen trắng như đanh đâm người.
Đâu là rắn, cóc, rết, giời,
Những loài tiểu-thú hại người xưa nay.
Chúa ta đương giấc ngủ say,
Thì đừng bén mảng chôn nầy chóng ngoan.

CHƯ TIÊN CÙNG HÁT. —

Yên kia, vội hót đi thôi,
Những câu êm-ái mày thời hót đi.
Tí-tí, tí-toè-tí, tí-tí.
Chúa ta yên-nghỉ một khi,
Đừng ai kiếm chuyện gian-phi lúc nầy.
Tí-tí, tí-toè-tí, tí-tí.

CÔ TIÊN THỨ HAI. —

Hỡi đàn nhện sấm trăng tơ
Cẳng mày dài ngoẵng mà khua tứ bề
Bọ hung, bọ nẹt kinh ghê
Cùng loài run, ốc bò-lê trên bùn
Chúa ta đương giấc ngủ ngon
Chúng mày đừng có men-mon lại gần.

(Chư tiên cùng hát lại câu hát của cô tiên thứ hai).

CÔ TIÊN THỨ NHẤT. —

Chúa ta nay đã ngủ yên
Một tiên bay-lượn ở bên coi chừng
Chư tiên xin chớ ngả lưng
Kẻ nào việc nầy ta đừng ngồi không.

(Nàng Ti-tản ngủ : chư tiên cùng đi ra).

Nàng Ti-tản vẫn ngủ — O-bê-ron vào.

O-BÊ-RON *giỏ một giọt dựa lên trên mí mắt nàng Ti-tản.* —

Úm ba la, úm ba la
Ngủ cho sướng mắt để mà dậy trông

Để cho khi tỉnh giấc nồng
Vật gì thấy trước thì lòng yêu ngay
Dù là con gấu, con cầy
Con beo, con hổ lòng mày cũng yêu
Đến như con lợn, con heo
Mình đầy lông lá cũng xiêu lòng mày
Chúc mày ngủ kỹ rồi đây
Vật gì xấu nhất thấy ngay lúc đầu!

(*O-bé-ron đi ra*).

Ly-san và Ái-minh vào.

Ly-san. — Em Ái-minh ơi, tội nghiệp em, anh kéo em đi mãi trong rừng làm em mệt, mà anh phải thú thật với em rằng, anh quên mất đường rồi, đường lối loanh-quanh anh không còn nhận ra được đường nào vào với đường nào nữa. Chi bằng, em Ái-minh ơi, nếu em bằng lòng... thì chúng ta hãy tạm nằm nghỉ ở đây đợi khi nào trời sáng ta lại đi nữa.

Ái-minh. — Vâng, em cũng muốn nghỉ lắm rồi. Vậy anh đi ra đằng kia tìm chỗ có êm mà ngủ, để mặc em đây, em ngả đầu chỗ này cũng được rồi.

Ly-san. — Việc gì mà anh phải đi đâu, a em? Trên một khóm cỏ, chúng ta há không cùng ngả đầu gần nhau được hay sao? Đôi ta hai lòng như một, can gì mà phải ngủ hai nơi, đôi ta có hai linh-hồn, nhưng chỉ có một tư-tưởng.

Ái-minh. — Đừng làm thế, anh Ly-san ơi! Anh có yêu em thì nằm xa ra một tí nữa, anh đừng nằm gần em như thế này.

Ly-san. — Em Ái-minh yêu của anh! Anh nghĩ thế nào tiện thì anh nói với em như thế. Chúng ta đã yêu nhau, thì em phải hiểu cái nghĩa chân-thật những câu anh nói, em đừng nên nghi-ngờ anh... Anh nghĩ rằng chúng ta đã yêu nhau thì hai lòng phải như một; chúng ta đã lấy một lời thề để mà trao-đổi linh-hồn cho nhau thì linh-hồn đôi ta ngày nay cùng chung một tư-tưởng... Em Ái-minh ơi,

đừng bắt anh phải đi xa em ra mà ngủ, cứ cho anh ngủ bên cạnh em, anh thề không nghĩ đến những sự phán-phúc...

Ái-minh. — Anh Ly-san ơi, nếu em lại nghĩ đến những sự phán-phúc, nếu em không tin anh mà còn theo anh vào đây, thì em thật đáng để cho người ta chê-cười khinh-bỉ... là con người hư nết. Em rứt tin anh, nhưng em cũng xin anh vì yêu em, thương em mà nằm xa ra một chút. Anh là con giai, em là con gái, chúng ta là con nhà tử-tế, không nên suồng-sã quá. Vâng, anh cứ nằm yên như thế vậy. Em chào anh ngủ yên nhé; và anh phải yêu em, dù đến chết cái tình của anh cũng vẫn còn giữ được nồng-mặn như bây giờ.

Lý-san. — Anh xin cầu Trời cho câu em nói được thành sự-thực, nếu một ngày kia anh phụ-bạc với em thì Trời bắt anh phải chết. Thôi, chúng ta ngủ, anh chúc cho em được giấc ngủ êm-ái nhất đời.

Ái-minh. — Em xin chia nửa cái êm-ái đó với người bạn quý của em.

(*Hai người cùng ngủ*)

Púc *vào*. — Ta lùng kể đã khắp nơi,
Đó đây chẳng thấy bóng người A-ten.
Dựa này muôn thứ một phen,
Thử xem tình-ái bộc lên thế nào.
Bồn bề quanh-quẽ ánh sao,
Kẻ kia đã trốn đi đâu mất rồi?
Kìa ai nằm ngủ giữa trời,
Chàng thanh-niên đó, chính rồi! không sai
Lại kìa cô gái mê giai,
Gần ngay bên, cũng nằm dài ngủ say:
Rừng xanh không quản bùn lầy,
Mà con người đó mặt-mày như hoa.
Thương thay! nằm cũng xa-xa,
Sợ thằng kia dậy kêu la bắn mình...
Hỡi thằng kiêu-ngạo đậu xanh,
Để ta rỏ chút dựa tình cho người.

Cho người hết tính khinh người,
Quên ăn quện ngủ người thời vấn-vơ.
Vì nàng sớm-tối thẩn-thờ,
Bõ khi nhiếc-móc bao giờ nhớ không?
Ta đi . . . Người khá dậy cùng!
Đại-vương ta đã nóng lòng đợi ta...

(*Đô-miết và Ái-liên hai người đuổi nhau chạy vào*)

Ái-liên. — Cậu Đô-miết ơi, tôi van cậu, cậu giết tôi đi thì giết, nhưng xin cậu đừng bỏ tôi.

Đô-miết. — Tôi cấm cô không được lại gần tôi, không được đuổi theo tôi.

Ái-liên. — Cậu nỡ lòng nào bỏ tôi một mình ở giữa chốn rừng vắng-vẻ tối-tăm như thế này. Cậu ơi, cậu đừng bỏ tôi.

Đô-miết. — Đứng lại, đồ khốn! Có muốn sống, thì để mặc cho tao đi một mình.

(*Đô-miết chạy vào*).

Ái-liên, *một mình*. — Trời đất ơi! Tôi đuổi theo đã kiệt sức kiệt lực rồi đây mà cũng chẳng ăn thua gì. Tôi càng van-lơn anh ấy bao nhiêu, anh ấy càng ruồng-rẫy bấy nhiêu. Sung-sướng thay, nàng Ái-minh! Nàng ở đâu mà không được sung-sướng vì hai con mắt nàng là hai con mắt thần-tiên, giai nào cũng phải say đắm. Lắm lúc tôi cũng tự hỏi vì đâu mà hai con mắt nàng sáng long-lanh như vậy. Chắc không phải vì nước mắt, vì nếu như vậy, thì làm sao tôi khóc luôn, tôi khóc nhiều hơn nàng mà mắt tôi vẫn xấu... Trời ơi! còn ai xấu-xa hơn tôi nữa: những con thú trong rừng nó có trông thấy tôi cũng phải khiếp mà chạy trốn. Trách gì anh Đô-miết là người lòng gang giạ sắt, anh ấy không thể nào nhìn mặt tôi được, lắm lúc tôi soi gương tôi dám đem cái nhan-sắc tôi mà so-sánh với cái nhan-sắc lộng-lẫy của nàng Ái-minh, chẳng qua là tôi soi toàn những

gương nịnh mặt, những gương giả-dối. Nhưng mà kìa, ai nằm đây kia? Làm sao anh Ly-san lại nằm trên đất như thế này. Chết hay là ngủ? Không trông thấy có máu, cũng không trông thấy vết thương nào. Anh Ly-san ơi, nếu anh còn sống thì dậy đi, anh Ly-san ơi.

Ly-san *bừng mắt dậy.* —... Mà vì nàng tôi sẽ không quản-ngại dấn mình vào nơi nước lửa. Nàng Ái-liên yêu-quý của tôi ơi, hình-dung nàng phảng-phất ở trước mắt tôi khác nào như đám sương đám tuyết. Khen thay con Tạo đã khéo làm cho tôi nhìn nàng mà trông rõ môn-một trái tim nàng đang thổn-thức trong ngực... Người Đô-miết đâu rồi? Nói đến cái tên đó lòng tôi căm-giận. Người ấy, tên ấy sẽ phải chết vì lưỡi gươm của tôi!

Ái-liên. — Anh Ly-san, em xin anh đừng nói như vậy. Anh Đô-miết phải lòng chị Ái-minh thật đấy, nhưng anh chẳng nên để ý đến điều đó làm gì. Anh không cần phải để ý đến điều đó, vì chị Ái-minh chỉ yêu riêng có một mình anh. Anh nên vui-vẻ là phải!

Ly-san. — Nàng bảo rằng tôi vui-vẻ với nàng Ái-minh, thì thật là uổng nhầm lắm. Tôi có chót đan-díu với nàng Ái-minh trong ít lâu, nhưng bây giờ tôi nhớ lại những ngày giờ buồn tẻ sống ở bên nàng Ái-minh, thì tôi tiếc cái cuộc đời dĩ-vãng kia thật là vô-vị. Nàng Ái-liên ơi, bây giờ tôi có yêu một người thì là yêu nàng chứ không phải là yêu nàng Ái-minh. Đem con quạ đen mà đổi lấy con chim bồ-câu trắng thì ai mà không muốn đổi? Bao sự cử-chỉ của người đời đều là do cái trí khôn suy-sét; cái trí khôn biết suy-sét đó bảo tôi rằng nàng mới thật là người đáng yêu đáng quý. Đến như cây cỏ kia cũng còn phải đủ ngày đủ tháng, đúng thời-tiết mới ra hoa, kết quả được. Tự trước đến nay, cái trí khôn tôi cũng tựa như cây có chưa đến mùa hãy còn non-nớt dại-dột. Nhưng bây giờ thì hình như tôi đã đến tuổi trưởng-thành, trí khôn đã biết suy nghĩ một cách vững-vàng chắc-chắn, đã chỉ cho tôi rõ-ràng đường hơn lẽ thiệt, điều nên làm với điều không nên làm. Trí-khôn tôi đã đưa tôi đến trước

mặt nàng, đã mở mắt cho tôi trông rõ dung-nhan nàng, trông rõ nàng không những là đẹp vào bậc chim sa cá lặn, lại là người có tâm-lòng chứa-chan những tình-cảm êm-ái; nếu nàng bằng lòng thì cuộc ái-ân của đôi ta sẽ đẹp-đẽ biết là dường nào!

Ái-liên. — Nếu thế này thì thật là trời sinh tôi ra chỉ để cho người ta nhạo-báng chê-diễu một cách cay-độc. Đến như cậu... tự xưa đến nay tôi có làm mích lòng cậu điều gì, mà sao cậu cũng chê-diễu tôi? Tôi yêu anh Đô-miết, đã chẳng được anh ấy thèm để mắt nhìn đến bao giờ, có lẽ cậu còn cho thế là tôi chưa đủ cực-khổ, nên cậu phải đến mà chê-diễu thêm cho thật đủ. Những câu cậu ăn nói với tôi vừa rồi, thật là cậu bịa ra một trò hề để mà diễu, mà chửi tôi. Nhưng thôi được, cậu cứ việc mà diễu, mà chửi cho thỏa, tôi chỉ xin nói với cậu rằng xưa nay thật là tôi nhầm, xưa nay bao giờ tôi cũng tưởng cậu là người đứng-đắn tử-tế, có tình có nghĩa... Không bao giờ tôi có ngờ rằng một người đàn-bà đã bị một người đàn-ông rẫy-bỏ, lại còn bị một người đàn-ông khác đến mà nhạo-báng một cách xấu-xa.

Ly-san. — May mà nàng không trông thấy Ái-minh.— Vậy thì nàng Ái-minh kia, cứ việc mà nằm ngủ lì ở đó, ta mong rằng từ nay trở đi không bao giờ nàng còn trông thấy mặt ta nữa. Nàng đối với ta bây giờ cũng như thức đồ ăn ngon, nhưng mà ăn đã nhiều quá, nên không sao mà nuốt trôi được miếng nào thêm nữa. Lại cũng như những tà-đạo mà con người ta sùng-bái trong một lúc, đến khi đã tỉnh giấc mê mà quay về chính-đạo thì chính những người sùng-bái tà-đạo khi xưa kia lại hóa ra những người ghét-bỏ, công-kích tà-đạo một cách hăng-hái nhất. Nàng Ái-minh, nàng cũng vậy, ta đã là thằng mù mà yêu nàng vồ-vập trong bấy nhiêu lâu, thì nay ta sáng mắt ra ta lại ghét nàng, ta ghét nàng thậm-tệ, ta muốn cho ai ai cũng ghét nàng như ta. Trong linh-hồn thân-thể ta ngày nay có bao nhiêu uăng-lực, tình-ái, ta đều trút cả dưới chân nàng Ái-liên. Ta muốn hi-sinh cả đời ta để mà yêu nàng Ái-liên, quý nàng Ái-liên, thờ nàng Ái-liên.

(Ly-san đi ra).

Ái-minh *vùng trở dậy.* —

Anh Ly-san của em ơi, lại cứu em với! Con rắn nó bò lên người em, nó cắn em, anh Ly-san ơi, nhanh lên, em sợ lắm! — Em vừa mê ngủ; anh Ly-san ạ. Em mê một chuyện ghê-gớm quá, người em hãy còn run lên vì sợ. Em mê thấy có con rắn bò lên cắn em vào giữa ngực, lại thấy anh cứ ngồi yên nhìn em mà cười khúc-khích. Kìa, anh Ly-san... Anh Ly-san. Anh Ly-san. Anh Ly-san của em đi đâu mất rồi. Đi đâu mà gọi cũng không thấy trả lời. Lẽ nào anh bỏ em một mình mà đi. Anh Ly-san ơi, anh ở đâu bây giờ? Nếu anh có nghe thấy tiếng em gọi thì trả-lời ngay cho em. Anh Ly-san ơi! Anh không yêu em nữa hay sao? Anh không trông thấy rằng em sợ quá rồi hay sao? — Quái lạ, không có một ai. — Trời đất ơi! Anh Ly-san của em thật quả là đã đi đâu mất. Em phải đi tìm anh ngay, nếu em không tìm thấy anh thì em tự-tử.

(Ái-minh hớt-hoảng đi ra).

HỒI THỨ BA

Trong một khu rừng ở phía ngoài xung quanh thành A-ten.

LỚP NHẤT

Quỳnh, Sì-núc, Bồ-tôm, Phúc, Sì-nao, Sa-tà-viên, đương hội-họp để diễn tích hát. Gần ngay đây là chỗ nàng Ti-tán nằm ngủ.

Bồ-tôm. — Thế nào? các anh em đã đến đủ mặt cả chưa?

Quỳnh. — Đủ mặt cả rồi. Chúng ta đến tập chỗ này thật là tốt quá, đúng quá. Bãi cỏ xanh phẳng-phiu này thật là một cái sân-khấu tự-nhiên; bụi găng này là chỗ các nhà nghề bôi mặt, thay quần-áo. Chúng ta có thể diễn được tân tuồng này ở đây như hệt khi chúng ta sẽ diễn nó trước mặt Quận-công.

Bô-tôm, *kêu như thằng điên.* — Anh Quỳnh ơi!

Quỳnh. — Anh muốn báo gì tôi, anh Bô-tôm, mà phải kêu om-sòm làm vậy?

Bô-tôm. — Tôi muốn báo anh một điều rất hệ-trọng. Như ý tôi thì trong tân hài-kịch Bi-gam và Tích-bê này có nhiều chỗ dở lắm. Trước hết, tôi xin kể anh nghe, có một lúc, chàng Bi-gam phải rút gươm ra mà tự-sát. Cái gì chứ cái đó thì các bà không thế nào ưa được. Tôi báo với các anh như vậy, các anh nghĩ sao?

Sì-nao. — Có Đức-bà làm chứng, sự tự-sát đó quả là một sự có thể làm cho nhiều người phải kinh-khiếp.

Sa-tà-viên. — Như ý tôi, thì chúng ta nên hãy cứ tập hát đi đã; khi nào tập song rồi ta sẽ lại bàn đến câu chuyện tự-sát đó.

Bô-tôm. — Ý tôi thì khác. Tôi thiết-nghĩ chúng ta phải bàn đến điều đó ngay tự bây giờ, và tôi đã nghĩ ra một kế có thể làm trôi-chảy được chỗ khó-khăn kia. Kế đó như sau này: một người trong cánh chúng ta viết ra một bài giáo-đầu, trong bài giáo-đầu đó ta sẽ nói rõ cho công-chúng biết rằng chúng ta cũng có lúc dùng đến gươm dao nhưng không bao giờ làm đau thật ai cả, chàng Bi-gam tuy rằng có tự-sát, mà thật ra thì vẫn sống như thường. Trong bài giáo-đầu đó, muốn cho công-chúng được chắc-dạ hơn nữa ta có thể nói phắt ngay rằng người đóng vai Bi-gam không phải là Bi-gam thật, chỉ là tôi, tức là anh Bô-tôm, làm nghề đệt cửi: nếu chúng ta báo cho công-chúng biết rõ-ràng như vậy thì không còn ai sợ-hãi gì nữa.

Quỳnh. — Anh Bô-tôm nói rất chí-lý: chúng ta sẽ làm bài giáo-đầu đó và làm theo thể thơ sáu âm và tám âm.

Bô-tôm. — Anh còn tiếc-rẻ gì hai âm mà làm lẻ-loi như vậy? Ta nên làm cả bài giáo-đầu bằng thơ tám âm hết thảy.

Sì-nao. — Tôi lại xin hỏi các anh em. Còn con sư-tử, các anh nghĩ các quý-bà trông thấy mà không sợ-hãi hay sao?

Sa-tà-viên. — Nghĩ cho cùng ra cũng có điều đáng sợ thật.

Bô-tôm. — Các anh em ơi, các anh em hãy nên suy-nghĩ một chút. Đành rằng có Chúa Trời trên cao che-chở cho chúng ta, nhưng ta cứ nghĩ kỹ mà xem, mang một con sư-tử lù-lù ra trước sân khấu giữa một nơi có đông các quý-bà, quý-cô, còn có gì ghê-gớm hơn nữa. Bởi vì các anh phải biết rằng sư-tử không phải là một con vật hiền-lành, đã gọi là sư-tử thì nó vồ nó đớp là thường, chúng ta phải nên chú-ý đến điều đó.

Sì-nao. — Nếu vậy thì ta lại phải làm một bài giáo-đầu thứ hai để nói cho công-chúng biết rằng sư-tử ở trong tích hát không phải là sư-tử thật.

Bô-tôm. — Hẳn như vậy rồi. Ta phải nói cho công-chúng biết tên người đóng vai sư-tử là ai. Người đóng trò lại nên hé nửa mặt ra cho công-chúng trông thấy ở ngay chỗ cổ hay ở trên cái bờm, lại nên lên tiếng ngay ở trong mình con sư-tử mà nói cho thật khéo những câu tương-tự như thế này: « Thưa các bà, hay là thưa các quý-bà, tôi xin chúc cho các quý-bà, hoặc là tôi xin thỉnh-cầu các quý-bà, hoặc là hơn nữa, tôi xin van-lơn các quý-bà, trông thấy tôi đừng có sợ-hãi, đừng có run-rẩy, tôi xin lấy cái đời tôi mà bảo-đảm cái đời của các quý-bà. Nếu các quý-bà coi tôi như một con sư-tử thật, thì tôi ra đây thật là tìm vào chỗ chết. Nhưng tôi thật quả không phải là sư-tử, tôi chỉ là một người như hết mọi người khác... » Nói như vậy rồi, lại nên nói rõ tên mình ra để các quý-bà hết sự nghi-ngờ. Thí dụ anh Sì-núc đóng vai sư-tử thì nên nói phắt ngay: Tôi đây chỉ là ngươi Sì-núc làm nghề thợ mộc.

Quỳnh. — Anh Bô-tôm nói phải, chúng ta sẽ làm như vậy. Nhưng còn hai điều nữa cũng khó lắm. Trước hết, ta làm làm sao bây giờ mà mang được ánh sáng mặt trăng vào trong một cái phòng. Các anh ai cũng đã biết rằng Bi-gam và Tích-bê hai người gặp nhau ở dưới ánh sáng mặt trăng.

Sì-núc. — Tôi xin hỏi anh đêm hôm chúng ta diễn tích hát này có sáng trăng không?

Bồ-tôm. — Tìm quyển lịch! Ai có quyển lịch! Tìm quyển lịch! Tìm đêm sáng giăng! Tìm đêm nào sáng giăng!

Quỳnh — Cũng may đêm hôm chúng ta diễn tích hát sẽ có trăng.

Bồ-tôm. — Nếu vậy thì còn khó gì, trong cái phòng rộng-rãi là nơi chúng ta sẽ đóng trò, anh cứ để mở to một cánh cửa sổ ra, như thế ánh trăng sáng sẽ đi qua cửa sổ mà vào trong phòng.

Quỳnh. — Thế cũng là một cách. Nhưng còn cách nữa là cho một người cầm một bó đuốc và một cái đèu tay đi ra trước sân-khấu mà nói rằng hắn ra chỉ là để làm tiêu-biểu ánh trăng sáng mà thôi. Ngoài sự khó-khăn này, còn một sự khó-khăn cuối cùng nữa. Chúng ta còn phải đặt một bức tường ở giữa phòng vì như trong sách chép thì Bi-gam và Tích-bê đứng cách nhau một bức tường mà nói chuyện với nhau qua một lỗ hổng.

Sì-núc. — Các anh làm thế quái nào mà mang được cả một bức tường ra trước sân-khấu; điều đó tôi thử hỏi ý-kiến anh Bồ-tôm.

Bồ-tôm. — Ai cũng có thể ra trước sân-khấu làm đại-diện bức tường được, điều đó không có gì là khó-khăn cả: ai muốn đại-diện bức tường thì cứ lấy vôi hay là đất thó bôi đầy vào mình, bôi chát vào như tường vậy. Hoặc giả không muốn bôi gì cũng được, thì cứ mở to hai bàn tay ra như thế này, chàng Bi-gam và nàng Tích-bê sẽ đứng hai bên mà kể-lể sự-tình với nhau qua các ngón tay.

Quỳnh. — Nếu điều khó-khăn cuối cùng này mà cũng có thể làm được, thì không còn gì đáng lo-nghĩ nữa hết. — Vậy mời các anh em, các ông con yêu-quý của các bà mẹ các anh, ai nấy đều ngồi cả xuống mà đọc lại vai của mình đóng. Anh Bi-gam, anh bắt đầu đọc trước. Khi nào anh đọc xong vai của anh rồi thì anh đi ra đằng sau bụi

găng này mà đứng, rồi cứ lần-lượt, ai đọc xong vai của mình cũng sẽ đi ra đằng sau bụi găng hết.

Púc vào, nhưng không ai trông thấy.

Púc. — Bọn này kỳ thật, ở đâu mà như một lũ mán-sá chết-dẫm đêm hôm kéo nhau lại đây làm âm-ĩ, gần ngay chỗ Chúa Tiên đang yên-giấc. À! ra chúng nó đang tập diễn một tích hát. Ta phải lại nghe chơi xem tích gì, có lẽ ta cũng đóng được một vai trong đó, không biết chừng.

Quỳnh. — Bắt đầu nói đi, chàng Bi-gam. — Nàng Tích-bê, cũng ra đi.

Bi-gam. — « Em Tích-bê của anh ơi, mầu hoa thâm phảng-phất êm-ái làm sao... »

Quỳnh *chữa lại.* — Mùi hoa thơm, chứ không phải mầu hoa thâm!

Bi-gam. — « Mùi hoa thơm phảng-phất êm-ái làm sao thì hơi em thở cũng ngạt-ngào làm vậy, hỡi em Tích-bê rứt yêu-quý của anh kia... » — Nhưng quái lạ, có tiếng ai gọi. — Xin các anh cứ ở yên đây, tôi đi xem một tí, rồi tôi lại ngay.

(*Bi-gam đi ra*)

Púc, *nói một mình.* — Trần đời không thấy ai đóng vai Bi-gam ở đây một cách dị-kỳ như vậy.

(*Púc ra*)

Tích-bê. — Đã đến lượt tôi nói chưa?

Quỳnh. — Phải, bây giờ Tích-bê nói là phải rồi. Bởi vì Tích-bê cũng hiểu rằng Bi-gam có vắng mặt bây giờ chỉ vì hắn vừa nghe thấy tiếng ai gọi, nên đi ra xem một tí, rồi lại sắp về ngay.

Tích-bê. — « Hỡi anh Bi-gam mặt mày khôi-ngô tráng-kiện kia, mầu da anh trắng nõn-nà như hoa bách-hợp,

lại có chỗ ứng hộng như đóa tâm-xuân mới nở. Anh là người con trai có vẻ mặt vạm-vỡ và xinh-tươi nhất-đời, anh chính là người của em yêu-quý, tinh-khí cương-trực, diện-mạo đường-đường, uy-phong lẫm-liệt. Em sẽ lại tìm anh ở lăng *vua Ngô-nghé*, rõ chăng anh » ?

Quỳnh *chữa lại*. — ... ở lăng vua Ngô, nghe rõ chăng anh. Nhưng câu này đừng nói vội, vì là câu trả lời cho Bi-gam chốc nữa. Nếu đọc liền-tù-tì cả, thì không còn ai hiểu được. — Bi-gam đâu, về đi! đến lượt rồi! Diện-mạo đường-đ rờng, uy-phong lẫm-liệt, là câu cuối-cùng của Tích-bê.

Púc vào càng với Bò-tôm, nhưng đâu Bò-tôm đã bị Púc dùng tinh-thuật đổi thành một cái đâu lừa.

Tích-bê *nhắc lại câu vừa mới đọc* : « Diện-mạo đường-đường, uy-phong lẫm-liệt ».

Bi-gam. — « Em Tích-bê ơi, dù cho anh đẹp đến đâu đi nữa, cũng bất quá chỉ như em là cùng ».

Quỳnh, *vừa nhìn thấy rõ cái hình-thù mới của Bò-tôm*. — Mặt mũi gì mà gớm-ghê kinh-khiếp! Sự đâu có sự lạ như thế này! — Thôi, cả lũ chúng ta bị tình tròng-ghẹo rồi. — Các anh em ơi, chạy hết đi, chạy mau lên! Các anh em ơi, cứu tôi với!

(*Cả bọn đều bỏ chạy*).

Púc. — Ta chưa tha chúng mày vội, ta còn đi theo mà làm cho chúng mày đi lẫn đường, đi vòng-vèo vào trong những đầm-lầy dơ-bẩn, những bụi cây gai-góc... Rồi ta lại hóa thành ra ngựa, ra chó, ra lợn, ra gấu cụt đầu, ra ngọn lửa bay vù-vù hết chỗ này chỗ khác, khi thì ta gầm, ta rít, khi thì ta cắn gâu-gâu, khi thì ta kêu ủn-ỉn, khi thì ta đốt bỏng tay chân làm cho các ngươi được một trận mất vía.

(*Púc đi ra*).

Bồ-tòm. — Chạy cả là nghĩa gì? Tụi họ định trêu-ghẹo ta làm cho ta sợ.

(*Sì-nao vào*).

Sì-nao. — Kìa, anh Bồ-tôm! Làm sao mà anh thay hình đổi dạng? Đầu người lại hóa ra đầu lừa!

Bồ-tòm. — Anh nói làm sao? Anh bảo rằng đầu tôi hóa ra đầu lừa, nghĩa là hóa ra cái đầu của anh chứ gì?

(*Sì-nao đi ra — Quỳnh vào*).

Quỳnh. — Anh Bồ-tôm ơi, tôi xin cầu-nguyện Chúa Trời che-chở và ban phúc cho anh vì hình-dung anh bây giờ biến-hóa khác hẳn!

(*Quỳnh đi ra*).

Bồ-tòm, *một mình*. — Tụi họ muốn coi ta như một con lừa, mong rằng như thế thì có thể làm cho ta sợ-hãi. Nhưng mà ai kia chứ mỏ đây không sợ, vì mỏ đã thừa hiểu mưu-kế của bay. Tụi bay muốn làm sao thì làm, mỏ cũng cứ ở yên chỗ này. Mỏ đi bách-bộ chơi, mỏ lại hát nghêu-ngao cho cả tụi bay nghe tiếng mà biết rằng mỏ không có sợ.

(*Bồ-tôm hát*).

Cái sáo là cái sáo đen
Mỏ mày vó quít như hoen mấu vàng
Chích-chòe giọng hót toang-toang
Chào-mào đội mũ vênh-vang trên cành.

Ti-tản, *thức dậy*. — Trên tâm phấn hoa này ta đương nằm ngủ, chẳng hay vị thần-tiên nào đến ca-hát mà đánh thức ta làm vậy?

Bồ-tôm, *hát nữa*. —

Lại kìa cái yến cái oanh
Giữa đàn chim sẻ đua tranh giọng tình

Kẻ chi vọ cú đêm thanh
Mầy hồi rúc-gọi thất-kinh muôn loài
Tiếng kia nghe ngỡ tiếng người
Nhưng ai mà dám trả lời yêu tinh.

Thật thế, ai dại gì mà nói chuyện lòi-thôi với con chim gớ ấy, giữa đêm thanh, nó gọi : cú ! cú cú ! thì cứ mặc cho nó gọi, dù chẳng có ai mà nó cứ gọi ta cũng mặc kệ, hoài công mà mách-bảo con chim đó làm gì.

Ti-tản. — Này, người xinh-đẹp đễ-yêu kia, ta xin ngươi hãy hát thêm mấy câu nữa cho ta nghe, ta đang thích quá. Giọng ngươi hát như rót vào tai ta, hình-dung ngươi ta càng nhìn càng thấy vui mắt ; ngươi thật là một người đẹp trai và tài-năng hiếm có, khiến cho ta ngay buổi đầu này, muốn cố gắng chưa nói ra mà không thể được... Ta phải vội nói ngay cho ngươi biết rằng lòng ta đã say-đắm vì ngươi, ta xin thề với ngươi điều đó.

Bồ-tòm. — Thưa bà, như ý tôi nghĩ, thì tôi đây thật chẳng có gì đáng để cho bà phải say-đắm vì tình. Tuy nhiên, tôi cũng phải nhận ra rằng ngày nay ái-tình và lẽ-phải lại thường không đi đôi với nhau. Tiếc rằng có người, cũng là chỗ láng-giềng quen thuộc lại là kẻ nghiêm-trang đứng-đắn, thế mà sao chẳng chịu khó làm được cho ái-tình hòa-hợp với lẽ-phải hơn một chút. Tôi xin nói thật : nếu cứ trông mặt mà đoán tâm-tính, thì với tôi đây, cũng có khi bị nhầm như với người khác.

Ti-tản. — Con người xinh-trai chừng nào thì ăn-nói khôn-ngoan chừng ấy.

Bồ-tộm. — Xinh-trai, không phải l mà khôn-ngoan cũng không phải nốt! Bây giờ tôi chỉ ước gì có đủ trí-khôn để mà đi ra khỏi quãng rừng này ; tôi đang cần có ngần ấy trí-khôn, mà cũng chỉ cần có ngần ấy mà thôi.

Ti-tản. — Sự gì chứ sự đi ra khỏi khu rừng này, thì ta xin ngươi chớ mơ-ước. Bởi vì, dầu là ngươi muốn hay không muốn, mặc lòng, ta đã quyết thế nào cũng giữ ngươi

ở lại đây. Ta phải nói cho ngươi biết rằng ta đây là một bậc địa-tiên ở trên hết cả bọn địa-tiên mà ngươi thường nghe tiếng. Ta là Hoàng-hậu một nước lúc nào cũng vui vẻ, tươi-cười, ấm-áp. Bây giờ, ta yêu ngươi, ta yêu ngươi hơn hết cả mọi người, thì ngươi nên lại mà ở với ta: ta sẽ cho ngươi một bọn nữ-tì toàn là những tiên-cô rất xinh-đẹp ngoan-ngoãn. Rồi đây, ngươi sẽ có những nữ-tì tiên đi xuống tận đáy biển sâu tìm trai-ngọc quý mang về cho ngươi đeo; ta sẽ đặt ngươi nằm trên một cái giường toàn những hoa thơm êm-ái rồi các tiên sẽ đến mà ca-hát ở xung-quanh cho ngươi nghe. Ta lại cô luyện làm sao cho thân thể ngươi ngày một mất bớt cái tính-chất nặng-nề của người phàm, để cho, một ngày kia, ngươi cũng có thể bay-lượn nhẹ-nhàng được như các tiên chúng ta. — (*Gọi các tiên.*) Hoa-đậu, Mạng-nhện, Thiêu-thân với Hạt-cải!

(*Bốn cô tiên ra*)

Cô tiên thứ nhất. — Dạ tôi đây, Chúa dậy gì?
Cô tiên thứ nhì. — Dạ tôi đây.
Cô tiên thứ ba. — Dạ tôi đây.
Cô tiên thứ tư. — Dạ tôi đây. Chẳng hay Chúa muốn sai đi đâu?

Ti-tần. — Ta gọi các ngươi để bảo cho các ngươi biết phải hầu-hạ lễ-phép chàng thiếu-niên xinh-đẹp này, phải chiều-chuộng cho thật khéo. Khi chàng đi chơi đâu thì các ngươi phải đi theo mà nhảy-múa cho chàng vui mắt; các ngươi phải dâng cho chàng thời những trái đào mềm nhất, ngon nhất; mơ, mận, roi, táo, phải tìm những trái thật tươi, nho thì phải chọn những chùm đỏ thẫm, và thì phải lựa thứ vả da xanh, đâu thì phải hái những quả rõ chín, rõ đỏ. Các ngươi phải đi kiếm cho chàng dùng những tổ ong to đầy mật; mỗi con ong có cặp ở hai bên đùi một thứ sáp non rất quý, các ngươi phải cạo lấy thứ sáp đó đem về làm nến, làm đuốc, để những khi người yêu của ta sắp ngủ hoặc vừa ngon giấc thức dậy thì mang ra mà thắp cho lũ sâu-sáng và lũ đom-đóm cũng phải

ngạc-nhiên mà ngước mắt nhìn. Những đêm trăng sáng, khi chàng đang ngủ yên giấc thì các ngươi phải đi tìm những cánh chuồn-chuồn rứt mỏng và có mầu mà đặt sẽ lên trên mắt chàng cho chàng đỡ chói. Sau nữa, các tiên con trông thấy chàng đâu đều phải cúi rạp cả xuống và luôn-luôn phải hôn-hít vuốt-ve chàng.

Cô-tiên thứ nhất. — Tôi xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

Cô-tiên thứ nhì. — Xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

Cô-tiên thứ ba. — Xin chúc cho Người được mạnh-khỏe luôn-luôn.

Bồ-tôm, *nói với một cô-tiên.* — Tôi xin đa-tạ công-tử và xin công-tử cho tôi được biết quý-hiệu là gì?

Một cô-tiên. — Thưa, tên tôi là Mạng-nhện.

Bồ-tôm. — Thưa ông Mạng-nhện, tôi rứt lấy làm hân-hạnh được vân-vít với ông và mong rằng sự vân-vít một ngày một thêm chặt-chẽ thân-mật. Từ nay trở đi, tôi có đứt tay, không sợ vì đã có ông địt giúp. (*Nói với một cô tiên khác.*) Còn ông thị-vệ rứt tin-cẩn của tôi này, chẳng hay tên ông là gì?

Cô-tiên thứ nhì. — Thưa tên tôi là Hoa-đậu.

Bồ-tôm. — Xin ông làm ơn thưa lại với cụ cô bà Quả-đậu và cụ cô ông Vỏ-đậu rằng tôi có lời kính thăm hai cụ cô. Sau nữa, thưa ông Hoa-đậu, tôi mong còn được trò-chuyện thân-mật với ông lâu-dài. (*Nói với một cô-tiên thứ ba.*) Còn ngài nữa, tôi dám xin ngài cũng cho tôi được rõ quý-danh.

Cô-tiên thứ ba. — Thưa tên tôi là Hột-cải.

Bồ-tôm. — Quý hóa thay, ông Hột-cải! Xưa nay tôi đã từng biết tiếng ngài là người có trí kiên-nhẫn hơn người. Nếu chẳng có ai ăn thịt bò tái, thì ngài cứ nằm yên trong lọ

mù-tạt mà đợi hàng tháng. Miếng thịt bò tái to kềch-sù kia, đã nhồm-nhoàm nuốt chửng biết bao nhiêu nam-nhi anh-tuấn trong họ nhà ngài. Tôi thì xin thú thật với ngài rằng nhiều người trong bậc các đứng thân của ngài đã làm tôi khi xưa phải rỏ rứt nhiều nước mắt: Hỡi ông quý-hữu Hột-cải của tôi ơi, chúng ta sẽ thân-thiện với nhau mãi-mãi.

Ti-tản. — Thôi, ta đã dậy, các ngươi phải tuân theo. Các ngươi khá dẫn đường cho chàng về phòng ngủ của ta... Các ngươi khá giữ lấy lưỡi chàng đừng cho chàng kêu cũng đừng cho chàng nói: cứ lẳng-lặng mà đưa về.

(Mọi người đều ra hết).

LỚP II

Một khu rừng khác.

O-bê-ron, *một mình.* — Ta nóng ruột quá vì không biết nàng Ti-tản đã thức giấc dậy chưa. Ta muốn biết nàng vừa mở mắt thì trông thấy vật gì trước tiên để mà sẽ yêu vật đó đến hóa điên-cuồng dỗ-dại.

(Púc vào).

O-bê-ron. — À, thằng nhỏ của ta đã về đây rồi. — Thế nào, thằng nhỏ ranh-mãnh của ta kia, hãy nói ngay cho ta biết trong khu rừng này, đêm nay, sẽ có những gì lý-thú.

Púc. — Tâu Đại-vương, Chúa-tiên hiệu nay đang phải lòng mê-mệt một con quái-vật. Câu chuyện đầu-đuôi như sau này: Trong khi Chúa-tiên đang nằm ngủ say thiếp giữa một chỗ có hoa mọc tốt-tươi, thì có một bọn thợ-thuyền thô-tục dôt-nát kéo nhau lại hội-họp ở gần ngay đó. Bọn này ngày thường làm việc kiếm ăn ở những cửa hàng nho-nhỏ trong thành A-ten, bây giờ kéo nhau lại đây là để tập diễu một tích hát chúng nó có ý muốn đem ra hát giữa đêm hôm cưới Quận-công Tê-di. Một thằng ngu-ngốc trong bọn tài-tử chết-

dằm đó, đương đóng vai Bi-gam, bỗng tự-nhiên bỏ các anh em chúng bạn ngồi đó rồi một mình chạy vào trong một bụi cây rậm-rạp um-tùm. Tôi bèn đi theo xem, rồi nhân lúc nó không để ý, tôi tiện tay, lấy một cái đầu lừa úp chụp ngay được lên đầu nó mà nó cũng không biết gì cả. Đến khi tới lượt nó phải đóng trò trả-lời lại nàng Tích-bê trong truyện, thì thằng tài-tử thổ-tả đó lại ở trong bụi chui ra. Thoạt vừa trông thấy cái đầu lừa, các bạn-hữu nó đều hoảng-hốt bỏ chạy, thật không khác gì một đàn ngỗng trời, khi vừa trông thấy bóng người đánh bẫy bò lê trên mặt đất lại gần chỗ nó đậu. Tôi lại còn có thể ví tụi này như một toán ác-là vừa nghển lông mao trên đầu lên mà nghe xem như có tiếng người sắp bắn mình, tức thì đùng-đùng vỗ cánh bay tán-loạn từ phía. Tụi thợ này cũng vậy, vừa thoạt trông thấy hình-thù anh chàng Bi-gam của chúng nó, tức thì chúng nó bỏ chạy mỗi thằng một ngả, nhưng tôi lấy chân làm lún đất khiến cho thằng nào thằng nấy đương chạy đều ngã bổ chửng. Thằng Bi-gam của chúng thì kêu-la om-sòm rằng có người giết nó, lại gọi réo người thành A-ten đến cứu. Trong khi cả tụi chúng nó đều sợ mất hồn mất vía, mà chạy tan nát cả, thì tôi còn đuổi theo làm cho quần-áo chúng nó vướng móc vào gai cây rách tan-tành hết, có đứa bị xé mất hẳn một cánh tay áo, có đứa lại mất mũ: đứa nào đứa nấy chỉ trong giây lát là xác-xơ như bươm-bướm, có đứa trần-truồng như động, đứa nào mặt mày cũng tái mét, ran như cầy sấy, vì sợ quá. Trong khi tôi đuổi tụi này như vậy thì chàng Bi-gam xinh trai, vừa thay hình đổi dạng, vẫn ở yên chỗ cũ; sự tình-cờ lại khiến cho giữa lúc đó Tiên-chúa cũng vừa tỉnh giấc ngồi dậy, ngài liền trông ngay thấy anh chàng đầu lừa, và đem lòng yêu mê yêu mệt ngay từ lúc đó.

O-bê-ron. — Nếu như vậy thì hay quá, hay hơn là lòng ta mơ-ước. — Nhưng ta còn sai ngươi đi bôi thứ dựa tình kia vào mắt một thằng thiếu-niên người thành A-ten, ngươi đã làm chưa?

Púc. — Tôi có gặp thằng đó đang nằm ngủ, tức thì tôi đã làm ngay. Người con gái đi theo nó cũng thấy

nằm gần ngay bên cạnh, như thế Đại-vương không còn lo gì đến khi tỉnh dậy nó không trông ngay thấy.

(Đô-miết và Ái-minh vào).

O-bé-ron. — Ngươi hãy im tiếng mà nhìn, vì chính kia là thằng trai-trẻ người thành Át-ten mà ta nói với ngươi.

Púc. — Người con gái thì phải rồi, nhưng thằng trai-trẻ này lại là thằng khác.

Đô-miết. — Cô ơi, thật tôi không hiểu! Tôi không hiểu làm sao tôi theo-đuổi cô đã bấy nhiêu lâu, lòng tôi không yêu ai bằng yêu cô, thế mà đã không bao giờ cô thèm nghĩ đến... cô lại còn giận-dữ với tôi. Đáng ra cô nên giận-dữ với người đã phụ-tình với cô mới là phải.

Ái-minh. — Anh tìm nói chuyện với tôi, thì chỉ được nghe những tiếng nặng mà thôi, không những thế, tôi có làm được cho anh khổn-khổ thêm thì bao giờ, tôi cũng sẵn lòng làm, bởi vì tôi nghĩ là chính anh đã làm nên cái thủ-đoạn xấu-xa, đáng để cho người ta nguyền-rủa anh suốt đời. Này tôi nói thật, nếu anh đã đang tay giết Ly-san trong khi chàng đương ngủ, nếu anh đã nỡ tâm đúng tay vào vũng máu, thì còn dợi gì mà không đúng cả mình vào, đúng cho ngập lên đến đầu, cho thật thỏa-thích, mà giết ngay cả tôi đi nữa. Chứ như lòng anh Ly-san đối với tôi, thì mặt trời kia có thể tắt được, chứ tấm-lòng ấy không dời nào suy-chuyển. Có lẽ nào anh ấy nỡ bỏ tôi nằm một mình trong rừng mà đi đâu? Tôi có thể tin được những điều oái-oăm quái-lạ, như là mặt trăng giữa ban đêm rơi suống, đương ở mặt đất này chui qua trái đất mà sang mặt đất kia để cùng chiếu sáng với mặt trời ban ngày, nhưng tôi không thể nào tin được rằng anh ấy nỡ lòng bỏ tôi. Chính anh đã giết anh Ly-san của tôi, chính anh giết anh ấy, cứ nhìn cái mặt anh cũng đủ biết anh là kẻ sát-nhân, hai con mắt lừ-lừ nguy-hiểm.

Đô-miết. — Hai con mắt tôi lừ-lừ là hai con mắt của người sắp chết, vì cô đã nỡ tay xé tâm-lòng tôi ra làm trăm mảnh. Tay cô không cầm dao mà chính là cô giết tôi, cô đâm, cô chém tôi. Cô đâm, cô chém, cô giết mà hai con mắt cô vẫn long-lanh lấp-lánh như ngôi sao hôm trên khoảng trời chiều.

Ái-minh. — Tôi có đẹp đến đâu đi nữa, anh Ly-san cũng không biết. Anh Ly-san của tôi đâu rồi? Trời đất ơi! anh Đô-miết ơi! anh có trả anh Ly-san cho tôi không?

Đô-miết. — Tôi có tìm thấy xác hắn ở đâu thì tôi đem ném cho chó nó nhá, còn hơn là đem mà trả cô.

Ái-minh. — Thôi chính rồi, anh là con chó! anh là con chó dại! Đừng có đến gần tôi! Anh đã giết Ly-san rồi phải không? Từ nay không còn ai coi anh là người nữa. Nhưng mà thôi, tôi có quá nhời thì anh tha lỗi cho tôi, anh thương tôi mà nói cho tôi biết sự thực. Đương khi Ly-san nằm ngủ, anh đã dang tâm lại gần, rồi thẳng tay bóp cổ cho chết rồi phải không? Anh cho thế là một thủ-đoạn anh-hùng. Nhưng mà này! Một con rắn, một con rết, một con sâu, con bọ đề-hèn cũng có thể giết người được như thế. Anh cũng là một con sâu, con bọ đề-hèn mà thôi! anh là một con rắn độc hai lưỡi, đợi lúc người ta ngủ đến mà cắn trộm.

Đô-miết. — Cô tưởng nhầm một điều rồi bao nhiêu nỗi giận trong lòng đem mà trút cả lên đầu tôi! Chứ tôi có giết Ly-san bao giờ, mà tôi lại biết rằng hắn vẫn sống sờ-sờ đây kia.

Ái-minh. — Có thật như thế không, anh Đô-miết? Tôi xin anh, tôi van anh, anh bảo cho tôi biết chắc rằng anh Ly-san vẫn sống mà không làm sao cả.

Đô-miết. — Nếu tôi cam-đoan được với cô điều ấy, thì cô có cho tôi được chút gì không?

Ái-minh. — Tôi cho anh cái hân-hạnh là từ rầy đừng bao giờ nhìn thấy mặt tôi nữa. — Ngay tự bây giờ, tôi

không muốn nhìn mặt anh nữa, tôi đi đây. Vậy thì anh Ly-san có còn sống hay đã chết rồi, từ nay anh cũng tránh xa tôi ra.

(*Ái-minh ra*).

Đô-miết. — Nàng còn chưa qua cơn tức-giận, ta có đi theo bây giờ cũng chẳng ăn thua gì. Chi bằng ta nằm nghỉ đây một lát cho đỡ mệt. Trong lòng có sự buồn mà lại không ngủ được thì chỉ buồn thêm. Thôi thì ta cũng nằm xuống đây nhắm mắt mà đợi giấc, họa may có ngủ được mấy giờ đồng-hồ còn hơn là thức mà sầu-não.

(*Đô-miết nằm xuống ngủ*).

O-bé-ron, *nói với Púc.* — Thế là ta bảo một đằng thì ngươi làm một nẻo. Dựa tình kia, ngươi đi nhè ngay giữa mắt một anh chàng chung-tình mà dò vào. Ngươi thật là đoảng: đáng ra phải giúp cho một cặp giai-gái yêu nhau nồng-nàn để mà xum-họp với nhau thì ngươi lại khiến cho người chung-tình hóa ra kẻ bạc-nghĩa...

Púc. — Cái đó cũng lại là lòng trời xui-khiến. Lòng trời hẳn đã định rằng ở trên đời này nếu có một thằng con trai chung-tình thì có những một ngàn thằng khác nói lời rồi lại nuốt lời như không.

O-bé-ron. — Thôi ngươi câm miệng đi, và khá chạy nhanh như gió vào hết các lối trong rừng mà tìm cho được nàng Ái-liên, người thành A-ten. Hiện nay, nàng đương đau-đớn vì tình, nghẹn-ngào thổn-thức, vẻ mặt buồn rũ như cánh hoa đã mất hương mất sắc. Ngươi cố làm cách gì khôn khéo xui-khiến được cho nàng đi lẫn về đến đây. Trong khi đó, ta sẽ đổ một giọt dựa vào mắt thằng thiêu-niên này, như thế đến khi nàng về tới nơi nó sẽ yêu nàng như nàng yêu nó.

Púc. — Vâng, tôi xin đi ngay. Đại-vương coi tôi đi nhanh hơn mũi tên ở tay một thằng rợ Ta-ta bắn ra.

(*Púc ra*).

Ô-BÉ-RON, *một mình.* (*Rỏ một rọt nhựa hoa vào mắt Đô-miết.*)

Hoa này châm đỏ bừng-bừng
Tên thần bắn phải máu hồng chảy ra
Dựa này ở tự tay ta
Rỏ trên mắt nọ thấm qua mà vào
Khiến cho trí-não anh-hào
Ngày đêm một bộ má đào mê-say
Càng nhìn càng thấy hay hay
Hằng-Nga tưởng cũng thề này khác chi
Chúc ngươi yên giấc ngủ khì
Để khi mở mắt nàng thì đứng bên
Cúi đầu ngươi sẽ cầu xin
Xin nàng phương thuốc giải phiền cho ngươi

(*Púc trở về*).

PÚC. — Đại-vương may khéo là may!
Ai-liên nàng đó, đến ngay kia rồi
Mà thằng điên-dại vì tôi
Bên nàng đang lượn đưa nhời bướm-ong
Rồi đây lắm chuyện lạ-lùng
Lắm trò vui-vẻ sắp cùng diễn ra
Đại-vương ơi! hãy nhìn qua:
Lũ người chúng nó thật là lũ điên!

Ô-BÉ-RON. — Chúng đã đi đến, ngươi đứng tránh ra một bên mà xem, vì tiếng nói của hai đứa sắp đánh thức ngươi Đô-miết dậy.

PÚC. — Thế rồi cả hai thằng cùng thi nhau xúm vào một người đàn-bà, mà đưa lời hoa-nguyệt. Trò này xem thật là thú quá, tôi chẳng thích gì bằng thích được xem những cảnh tình-cờ, éo-le lạ-lùng như thế này.

(*Ly-san và Ái-liên vào*).

LY-SAN. — Không hiểu tại làm sao cô lại có thể ngờ rằng tôi bầy ra một trò cười để chê-nhạo cô. Có đời

nhà ai chê-nhạo mà lại khóc bao giờ. Xin cô cứ nhìn tôi, trong khi miệng tôi thề với cô rằng tôi yêu cô, thì mắt tôi chứa-chan giọt lụy. Tôi vừa khóc, vừa thề với cô như thế này, đáng ra cô phải nghi là thật, phải trông thấy rằng lòng tôi đang yêu cô như lửa đốt, lẽ nào lại nghi là tôi đang lừa-dối cô để nhạo-báng cô?

Ái-liên. — Tôi đã nói hết nhời, mà cậu còn cứ nhất-định đóng mãi tấn tuồng cay-độc. Cậu đóng trò giỏi lắm. Cậu dùng sự-thực để mà che lấp sự-thực, ấy mới thật là tài! ấy mới thật là nham-hiểm! Bao những câu cậu nói với tôi, toàn là những câu cậu thường nói với nàng Ái-minh: tự-nhiên cậu định bỏ hẳn nàng, thật là không có nghĩa gì cả! Nếu có ai bây giờ đem những câu cậu thề-thốt với tôi ra mà so-sánh với những câu cậu thổ-thốt với nàng, đem cân-nhắc xem bên nào nặng nhẹ, thì hai bên cũng như nhau chẳng bên nào hơn bên nào, bao nhiêu những lời ở miệng cậu nói ra, toàn là những lời hững-hờ giả-dối, những lời phường-tuồng cả.

Ly-san. — Khi tôi thề với nàng Ái-minh rằng tôi yêu nàng, khi bây giờ tôi là một người không biết suy-nghĩ.

Ái-liên. — Bây giờ cậu đang tâm bỏ nàng, cậu cũng chẳng biết suy-nghĩ hơn chút nào.

Ly-san. — Cô Ái-Liên ơi, nói gần nói xa chẳng qua nói thật: hiện bây giờ, anh Đô-miết đang phải lòng nàng Ái-minh, mà anh ấy nhất-định không yêu cô đâu.

Đô-miết, *mở mắt thức dậy.* — Kìa em Ái-liên của anh! Hằng-nga ở trên cung trăng cũng chỉ đẹp đến như em là cùng. Hai con mắt em, làm sao mà nó trong, nó sáng! Anh không biết đem ví với vật gì cho xứng, vì để trước hai con mắt em, thì thứ thúy-tinh thật tốt, thật đẹp, trông cũng hóa mờ, hóa bẩn. Trời đất ơi! cặp môi của em trông mới lại xinh-tươi làm sao! đỏ chót như hai quả nhót chín, ai người trông thấy mà không muốn yêu, muốn quý, muốn hôn? Mỗi khi em giơ hai bàn tay của em ra, thì anh tưởng

chừng như tuyết đá phủ-kín trên đỉnh núi Tâu-rút [1], những khi có ngọn gió đông lùa thổi, cũng mất vẻ trong-trắng, lại đổi ra mầu bầm đen của hàng lòng quạ. Ôm ơi, anh xin em, anh xin em cho anh hôn cái bàn tay trắng-trẻo nõn-nà kia một cái để rồi từ nay anh sẽ bắt đầu sống một cuộc đời hoàn-toàn sung-sướng.

Ái-liên. — Trần đời không thấy con người ta chòng-ghẹo nhau một cách cay-độc quỷ-quái như thế này bao giờ ! Bây giờ thì tôi hiểu rồi. Tôi hiểu rằng hai cậu cùng thông lưng với nhau để lấy tôi làm một trò chơi chê-diễu, càng làm được cho tôi phải đau lòng bao nhiêu thì hai cậu càng sung-sướng bấy nhiêu. Vì tôi hiểu rõ như vậy, nên tôi phải nói với hai cậu câu này : hai cậu đều là con nhà tử-tế, lại là người có học, lẽ nào làm một điều trái-ngược như vậy ? Hai cậu cùng ghét tôi, cái đó tôi chẳng lạ gì, nhưng hai cậu ghét lại chưa đủ hay sao, còn phải về hùa với nhau để lăng-mạ tôi thêm nữa ? Nếu hai cậu có thật là người, là người cho nó xứng với cái vẻ mặt tu-mi nam-tử của hai cậu, thì hai cậu đã không đang tâm xử với một người con gái hiền-lành trẻ-dại như tôi, một cách tàn-nhẫn đến thế này. Trong khi hai cậu thề-thốt với tôi những câu ghê-gớm, lại ca-tụng tôi là người đẹp nhất trần-gian, thì tôi biết rằng cả hai cậu cùng ghét tôi hết sức. Hai cậu ghét tôi, rồi lại ghét lẫn nhau, vì hai cậu cùng yêu có một nàng Ái-minh. Hai cậu bịa-đặt ra trò tuồng này, chẳng qua là để tranh nhau xem ai làm nhục được tôi nhiều nhất. Chắc hai cậu cho thế này là một thủ-đoạn anh-hùng ! Vẻ-vang thay cái thủ-đoạn của hai nhà vũ-sĩ anh-tuấn đã làm được cho một người con gái vô-duyên xấu-phận phải túi thân nhục mặt mà rơi lụy chứa-chan ! Nhưng tôi nói, xin hai cậu để tai nghe : chớ nêu hai cậu là người có học, lại là kẻ nam-nhi chí-khí, thì chẳng đời nào cô tâm làm bêu-rếu một người con gái yêu-ớt như tôi ; chẳng đời nào hai cậu lại nhân lúc lòng tôi đang sầu-não

(1) Taurus.

cay-đắng, mà muốn lợi-dụng tôi làm một trò cười tiêu-khiển.

Ly-san. — Này anh Đô-miết, lỗi xử-sự của anh thật là không chỉnh-đính chút nào. Lòng anh yêu nàng Ái-minh thế nào thì anh biết, mà tôi cũng biết, vậy thì cớ gì bây giờ anh lại giở trò mà nói hươu nói vượn. Anh yêu nàng Ái-minh thì ngay lúc này, tôi xin sẵn lòng nhường lại cả tấm-lòng yêu của nàng cho anh. Trái lại, tôi chỉ xin anh để mặc cho tôi được yêu Ái-liên một mình, bởi vì lòng tôi yêu nàng, mến nàng, đến chết cũng không bao giờ đổi nữa.

Ái-liên. — Trần đời chưa thấy ai chê-diễu nhạo-báng người khác một cách cay-độc mà dai-dẳng như thế này!

Đô-miết. — Này anh Ly-san, nàng Ái-minh là người yêu của anh thì anh cứ giữ lấy, tôi không thiết. Cũng có lẽ tôi đã mê nàng trong một lúc, nhưng bây giờ thì cái tình đó đã tiêu-tan hết. Tấm-lòng tôi chẳng qua chỉ là mới đi lướt bên mình nàng Ái-minh trong giây lát, như người khách qua đường hờ-hững, bây giờ nó lại quay về với nàng Ái-liên, ấy cũng như người du-khách kia nay đã trở về nơi quê cha đất tổ, để mà yên hưởng thú điền-viên cho đến tuổi già.

Ly-san. — Nàng Ái-liên ơi, xin nàng đừng nhẹ lòng tin những lời nói khéo.

Đô-miết. — Anh không thể biết được lòng tôi thế nào, thì anh đừng nói láo, mà gây chuyện lôi-thôi với tôi, có lẽ không lợi gì cho anh đâu. — Kìa nàng Ái-minh là người yêu của anh cũng đã đến đây kia.

(*Ái-minh vào*)

Ái-minh. — Trong khoảng đêm tối mờ-mịt, khi nào mắt ta không trông thấy gì nữa, thì tai ta lại nghe rõ những tiếng rất nhỏ. Các giác-quan của ta, cái mờ cái tỏ làm việc thế cho nhau... Cũng may mà có thế chứ không thì, anh Ly-san ơi, đêm tối như thế này, mắt em tìm làm sao

thấy anh được. May mà tai em nghe phẳng-phất đằng xa thấy tiếng anh, em mới đi lần được đến đây. Em không hiểu làm sao anh chẳng nói với em một câu nào, tự-nhiên anh bỏ em mà đi thẳng.

LY-SAN. — Lòng người đã nóng-nẩy vì tình thì đứng dậy mà đi, ở mà làm gì nữa?

ÁI-MINH. — Anh nói anh bỏ em ở giữa rừng mà đi là vì lòng anh nóng-nẩy vì tình, nhưng em không hiểu vì tình gì, vì tình đối với ai...

LY-SAN. — Tôi không thể ở lại với cô nữa, bởi vì lòng tôi yêu nàng Ái-liên như lửa đốt. Nàng Ái-liên là người đẹp nhất trần-gian, đứng gần nàng Ái-liên thì phong-cảnh ban đêm trông cũng sáng-sủa tươi-cười tưởng chừng như đứng giữa trời, xung-quanh có các vì tinh-tú rọi-chiếu. Tôi không hiểu cô còn đi tìm tôi làm gì nữa? Thiết-tưởng cái cách tôi sững-sờ bỏ cô mà đi như vậy cũng đủ tỏ cho cô hiểu rằng lòng tôi đối với cô không còn tình-nghĩa gì nữa hết.

ÁI-MINH. — Anh điên rồi thì anh mới nói thế; chứ không lẽ nào có sự lạ như thế này được.

ÁI-LIÊN. — Thế là bây giờ tăng tuổng lại thêm được một người đóng nữa. Tôi hiểu rồi, tôi hiểu rằng hai cậu với chị Ái-minh đây, cả ba người âm-mưu với nhau đóng một tấn tuồng để mà bêu-rêu tôi. Chị Ái-minh kia! em không ngờ đâu chị là người bạc-tình và lật mặt chóng thế. Chị nỡ lòng nào vào phe vào đảng với tụi con trai cay-độc để mà bêu-rêu lăng-mạ em? Bảo nhiêu tình cũ nghĩa xưa, tình chị em thâu-mật yêu nhau như ruột thịt, bây giờ chị đã quên hết rồi hay sao? Chị không còn nhớ đến những lời ước cũ, những khi vui chơi trò-chuyện với nhau suốt ngày không biết chán, bao giờ cũng thấy thì-giờ đi nhanh quá, cuộc vui còn giờ đã phải chia tay. Thôi, bây giờ chị đã quên hết rồi! Chị còn nhớ đâu đến những ngày cắp sách đi học với nhau, những ngày còn dại-dột ngây-thơ mà chơi gì, đi đâu, cũng đã có nhau. Chị

Ái-minh ơi, chị không còn nhớ ngày chúng ta hai đứa cùng ngồi trên một cái gối to, cùng lấy một cành hoa làm kiểu-mẫu rồi bôn tay kim chỉ đi đi lại lại như phép thần-thông, mỗi đứa chúng ta thêu ra một cành hoa mà hai cành hoa thêu giống nhau như hệt. Tay chúng ta cùng thêu một cành hoa, miệng chúng ta lại cùng ca một bài hát, khi bây giờ thì tưởng chừng như tay chúng ta, thân-thể chúng ta, giọng hát chúng ta, linh-hồn chúng ta là của riêng một người. Đây là em nhắc lại cho chị nghe một sự trong trăm ngàn sự, để họa chăng chị có nhớ ra rằng trong suốt một đời niên-thiếu, hai ta đã ăn-học khôn lớn bên cạnh nhau, tuy là hai mà cũng như một, cũng như hai trái anh-đào kia từ lúc xanh cho đến lúc chín, bao giờ cũng ở gần nhau vì cùng chung một cuống. Chị Ái-minh ơi, em vẫn tưởng hai ta tuy là có hai thân-thể mà chỉ có một tâm-lòng, em vẫn thầm ví hai ta với hai mảnh con dâu của nhà vua, tuy là hai mảnh mà cùng đội chung một vòng hoa rực-rỡ. Em có ngờ đâu bây giờ chị chẳng ngại tay mà bẻ tan hết cả tình xưa nghĩa cũ, chị vào phe đảng với tụi con trai, bầy ra một trò hề để mà bêu-rều, để mà làm nhục người bạn vô-duyên của chị. Nếu chị là một người có tình có nghĩa thì không đời nào chị ăn-ở với bạn như thế! Tuy rằng chị chỉ làm cực lòng có một mình em đây, nhưng cách chị ăn-ở như thế thì tất cả bạn gái ai ai cũng có quyền chê chị là người bất nghĩa.

Ái-minh. — Chị trách-mắng em thậm-tệ, mà thật tình ra em chẳng hiểu gì cả. Em nào lại kiếm cách mà chê-nhạo chị? Họa chăng chỉ có chị kiếm cách mà chê-nhạo em đấy thôi.

Ái-liên. — Nếu không phải là chị xui anh Ly-san của chị thì sao mà tự-nhiên anh ấy cứ đi theo em, dở những giọng ỡm-ờ mà khen em mắt sáng như sao, da trắng như tuyết? Lại cả anh Đô-miết nữa, ai còn lạ gì xưa nay anh ấy ghét em, khinh em, trông thấy em đâu giá có phải đá ngay cho một cái, anh ấy cũng không ngần-ngại, thế mà làm sao bây giờ tự-nhiên anh ấy cũng đi theo em, ca-tụng em đẹp, những là thần tiên giáng thế,

Hằng-nga giáng sinh. Tại làm sao anh ấy vẫn ghét em mà lại ăn-nói như thế? Tại làm sao anh Ly-san yêu chị là thế mà bây giờ lại bảo rằng không yêu chị nữa, chỉ yêu có một mình em thôi? Nếu chị không bằng lòng như thế, nếu chị không xui-giục anh ấy đóng trò ra như thế, thì đời nào có như thế được? Chị đã là người nhan-sắc tuyệt vời, nhan-sắc chị, giai nào cũng phải mê, chị lại là con nhà giầu, chị sung-sướng đủ-đường, về đường nào em cũng thua kém chị, như thế còn chưa đủ là cực cho em hay sao? Yêu một người mà chẳng được người ta yêu lại, chị cứ nghĩ mà xem, số phận em thật là hẩm-hiu. Chị đã chẳng thương em chút nào thì chớ chị lại còn kiếm cách mà chê-nhạo cho đang!

Ái-minh. — Em không hiểu chị nói thế, nghĩa là thế nào đây!

Ái-liên. — Thôi được, thì đây, chị cứ việc nghiêm-trang mà giả vờ thêm nữa vào, lại làm mặt ngạc-nhiên cho nó rõ giống thật, đợi khi nào em quay lưng đi, khi bấy giờ chị mới nháy mắt làm hiệu với các anh ấy, như thế cái trò vui nó sẽ được lâu, để về sau cho thiên-hạ nói chuyện lại với nhau ai cũng sẽ chịu chị là người hiết cách chê-nhạo! Em phải nói để chị hiết, chứ nếu chị có chút lòng nhân-từ quảng-đại, nếu chị biết cách đối-đãi tử-tế với bạn-bè, thì không đời nào chị nỡ tâm làm nhơ-nhuốc em như thế này. Nhưng thôi, em có nói lắm cũng vô-ích, em xin đi chỗ khác: một phần cũng là lỗi tại em. Rồi đây, em phải tự-tử hay là lánh mình đi nơi nào rõ xa mới chuộc được lỗi này.

Ly-san. — Nàng Ái-liên đáng yêu, đáng quý! tôi xin nàng hãy ở lại đây một tí nữa, cho tôi được xin lỗi nàng. Tôi yêu nàng, tôi sống, tôi chết vì nàng, nàng là người con gái xinh-tươi thùy-mị nhất đời mà lòng tôi yêu-quý!

Ái-liên. — Trò phường tuồng đóng đã khéo chưa!

Ái-minh, *nói với Ly-san*. — Anh Ly-san của em ơi, anh đừng chê-diễu mãi chị ấy, tội nghiệp!

Đô-miết. — Nếu nàng Ái-minh nói ngon-ngọt mà anh Ly-san không nghe, cứ đai-đẳng mãi, thì đã có tôi bịt miệng anh ấy lại.

Ly-san. — Anh chẳng bịt được miệng tôi, mà cô Ái-minh van-lậy tôi im tiếng, tôi cũng không im. Dọa-nạt cũng chẳng có hiệu-quả gì hơn là van-lậy. Nàng Ái-liên ơi, tôi yêu nàng, tôi xin thề với nàng như vậy, nếu tôi thề sai thì trời tru đất riệt tôi. Tôi lại muốn được hi-sinh tính-mệnh vì nàng để cho ai cũng trông rõ cái man-trá của những kẻ đám nói rằng tôi không yêu nàng đây.

Đô-miết, *nói với Ái-liên.* — Tôi xin nàng đừng nghe anh Ly-san, vì anh ấy với tôi đây, trong hai người, tôi là người yêu nàng hơn nhất.

Ly-san. — Nếu anh nói như vậy thì anh đi ra đàng kia với tôi mà nói lại cho tôi nghe.

Đô-miết. — Đi! đi ngay! đi!...

Ái-minh, *nắm lấy Ly-san.* — Anh Ly-san! anh định làm gì?

Ly-san. — Đừng nắm vào ta, đồ mọi này!

Đô-miết. — Nàng đừng sợ, hắn làm bộ ra thế đấy thôi, chứ được tay nàng nắm lấy thì hắn đã sướng mê. (*Nói với Ly-san*) Phải, anh cứ giả vờ như muốn đi theo tôi ra đàng kia, nhưng mà không đi, vì không đi được. Anh là một người con trai hiền-lành lắm, cái đó ai cũng trông thấy rõ.

Ly-san, *vùng-vằng đẩy Ái-minh ra, vừa đẩy vừa nói.* — Bỏ ra, đồ khốn! đồ thỏ-tả dùng-lăn! Có bỏ ngay ra, không có ta quật cho một cái chết tươi như con rắn độc!

Ái-minh. — Làm sao mà đối với em, tự-nhiên anh đổi ra người tàn-nhẫn? Vì đâu mà anh đổi chóng thế, anh Ly-san của em ơi!

Ly-san. — Anh gì? Anh của ai? Cút đi! đồ bủ-dủ! Bỏ ra! đứng xa ra! đồ kinh-tởm đừng bám vào người

ta! Thật là như người bắt ta phải uống một chén thuốc độc vừa cay vừa đắng, muốn nhổ ngay ra mà quẳng đi cho khuất mắt!

Ái-minh. — Trời đất ơi! anh nói đùa hay là nói thật thế?

Ái-liên. — Hẳn là anh ấy giả vờ mà chị cũng giả vờ nốt.

Ly-san. — Này anh Đô-miết, tôi đã nhận nhời đánh nhau với anh thì thế nào tôi cũng giữ lời.

Đô-miết. — Anh phải cam-đoan một cách khác thế nào cho được chắc-chắn hơn, chứ nếu chỉ vì cô Ái-minh nắm lấy anh mà anh đã không giữ được nhời hứa, thì tôi không muốn tin ở nhời hứa của anh một chút nào nữa.

Ly-san. — Anh muốn gì mà nói như vậy? Anh muốn tôi đánh, tôi đập, tôi giết một người đàn-bà hay sao? Tuy rằng tôi ghét cô Ái-minh thật đấy, nhưng tôi cũng không thể làm cho cô ấy phải đau-đớn một cách giã-man đê-hèn như thế được.

Ái-minh. — Anh không muốn cho em phải đau-đớn, mà anh ghét em thì còn có đau-đớn nào hơn nữa! Mà anh ghét em, nào em có biết tại làm sao, khổ cho em quá! Anh Ly-san ơi, vì đâu mà anh biến-đổi lạ-lùng? Hay là em không phải là Ái-minh, mà anh cũng không phải là anh Ly-san nữa chăng? Nhan-sắc của em hôm nay cũng vẫn còn như hôm qua, có đổi gì đâu, thế mà làm sao mới cách có một đêm anh còn yêu em, rồi cũng trong một đêm nay anh lại bỏ em. Trời đất ơi! Anh bỏ em thật đấy hay sao? Trời đất nào mà để cho anh làm một điều như thế. Em vẫn không thể tin được rằng anh định bỏ em thật mà từ nay anh không còn muốn nhìn mặt em nữa.

Ly-san. — Thế mà thật. Tôi xin thề rằng tôi không còn muốn nhìn mặt cô một tí nào... Vậy thì cô không cần phải

dụ-dự nghi-ngờ, ao-ước hão làm gì nữa. Cô cứ tin chắc rằng sự-thực là như thế, không phải là đùa-bỡn đâu. Sự thực là tôi ghét cô hết nước, tôi chỉ yêu nàng Ái-liên mà thôi.

Ái-minh. — Trời đất ơi, khổ cho tôi quá. — (*Nói với Ái-liên*) Chị, chị là con mẹ mìn đi thổi bùa mê cho anh ấy, chị là con sâu, con bọ, cứ lẳng-lặng mà ăn nát hoa nát lá, chị là kẻ đi ăn cướp chồng người, chị đi lẩn-lút trong đêm tối thế nào mà đã ăn-cắp được tấm-lòng người yêu của tôi!

Ái-liên. — Chị ăn-nói mới lạ làm sao! Những câu chị vừa thốt ra đó thật xứng với miệng chị vô cùng. Chị là con gái mà không còn biết nể-nang gì ai nữa, chị nói ra những câu sỗ-sàng mà không biết ngượng. Chị mong rằng làm như thế thì rồi cho tôi có kiên-nhẫn đến đâu cũng phải đùng-đùng nổi giận mà to tiếng với chị. Cái cách chị gây chuyện, thật là xấu lắm, hèn lắm. Chị đóng trò thật không khác gì một con búp-bê máy.

Ái-minh. — Búp-bê máy! Tại làm sao chị lại ví lạ-lùng như vậy? Thôi phải rồi. Bây giờ tôi mới hiểu: đứa điêu-ngoan đã khéo nói ra nói vào, nói rằng người tôi thì nhỏ quá, thấp bé quá, chỉ có nó mới là vừa tầm-thước bởi vì nó lớn hơn tôi, nó lại khéo phô-bầy mình mẩy nó ra cho người yêu của tôi cảm cái cao của nó mà ngã lòng, nhưng mà này, người tôi bé nhỏ thật đấy, và người chị có phần đẫy-đà cao-lớn hơn thật đấy, nhưng chị có chắc rằng vì thế mà anh ấy đã mê chị, yêu chị lắm rồi thật không? — Thế ra đối với con mắt mày, thì tao là nhỏ xíu, là bất thành nhân dạng, chỉ có mày mới là người thôi, bởi vì mày thì cao-nhớn như cái cột nhà vậy. Tao thử hỏi mày vậy chứ tao có thấp, có lùn thậm-tệ đến như thế không? Tao có thấp, có lùn đi nữa, mồng tay tao cũng còn với được đến mặt mày để mà cào móc mắt mày ra cho hả giận.

Ái-liên. — Thôi đây, tôi xin các cậu là con trai lại là người tử-tế, tùy ý các cậu có muốn chê-nhạo tôi thì chê-nhạo, nhưng xin các cậu đừng để cho Ái-minh nó cào, nó xé tôi. Xưa nay tôi không phải là người hay đi kiếm chuyện với người khác, tôi không có tài đánh nhau ; tôi là một đứa con gái nhút-nhát, không có can-đảm để mà đánh lại ai hết, vậy thì xin các cậu đừng có để cho hắn đánh tôi. Các cậu đừng có trông thấy hắn bé nhỏ người hơn tôi một chút mà tưởng rằng tôi có thể đánh lại được hắn đâu ?

Ái-minh. — Đây, nó vẫn còn nhắc lại mãi rằng tôi bé nhỏ người hơn nó, các anh cũng nghe thấy nhé

Ái-liên. — Thôi, chị Ái-minh ơi, tôi xin chị đừng giận-dữ với tôi như thế. Bao giờ tôi cũng vẫn yêu chị, tôi không đi kể xấu chị với ai bao giờ. Thật như thế, chị Ái-minh ạ, chẳng bao giờ tôi lại làm điều gì có thể mích lòng chị được, họa chăng chỉ có một điều nhỏ này : vì lòng tôi yêu anh Đô-miêt, nên tôi có nói với anh ấy rằng chị đi trốn vào trong rừng. Tôi bảo anh ấy như vậy, nên anh ấy mới đi theo chị vào đây, còn tôi thì cũng vì tình mà đi theo anh ấy, nhưng anh ấy đuổi tôi không muốn cho tôi đi theo, anh ấy lại dọa tôi, nào những là sẽ đánh tôi, sẽ giẫy-xéo lên người tôi, lại dọa sẽ giết tôi nữa. Nếu chị và hai cậu đây bằng lòng đừng kiếm chuyện với tôi, thì tôi sẽ không đi theo ai nữa, tôi trở lại thành A-ten mà sầu-khổ một mình với mối tình vô-vọng. Thôi, chị để tôi đi nhé, chị nghe tôi nói thì cũng hiểu tôi là người hiền-lành thật-thà, tôi là người chỉ muốn mình yêu người khác và được người khác yêu mình.

Ái-minh. — Muốn đi thì cứ đi ngay đi, ai giữ mà ngần-ngại ?

Ái-liên. — Tôi còn ngần-ngại một chút là vì muốn bước chưn đi mà sau chưn có chút tình vướng-vít.

Ái-minh. — Vướng-vít với ai? với anh Ly-san chăng?

Ái-liên. — Không phải. Với anh Đô-miêt.

LY-SAN. — Nàng Ái-liên ơi, nàng đừng sợ, hắn không dám đánh nàng đâu.

ĐÔ-MIẾT. — Hắn đi rồi. Nếu thật lòng anh binh Ái-liên thì cô Ái-minh chẳng dám làm gì.

ÁI-LIÊN. — Các cậu không biết chứ khi nào hắn đã nổi giận lên thì hắn đánh nhau dữ-tợn lắm. Từ thủa bé, khi còn đi học, hắn đã có tính hay đánh nhau. Tuy rằng người hắn bé nhỏ nhưng mà hắn hay cáu mà đã cáu lên thì hắn chẳng sợ ai.

ÁI-MINH. — Đây, các anh nghe, nó hãy còn nói cạnh là người tôi bé-nhỏ? Lẽ nào các anh để nó chửi mãi tôi như thế này? Các anh để yên cho tôi xé xác nó ra.

LY-SAN. — Thôi, đi ra chỗ khác! chị lùn, cô nhãi nhép, cô ả khẳng-khiu, cô ả bé như cái hạt đậu, nhỏ-xíu như cái mầm lựu!

ĐÔ-MIẾT. — Anh sốt-sắng vừa-vừa chứ. Nàng Ái-liên không cần đến anh bênh-vực, vậy anh cứ để mặc nàng, đừng tân-công vô-ích. Anh không cần phải bênh, nàng không ai khiến anh nói đến nàng. Nếu anh muốn dở ra những trò khéo để quyến-dũ nàng thì anh cứ liệu cái thân xác anh.

LY-SAN. — Thôi bây giờ thì không còn ai ngăn-giữ tôi nữa. Anh đã nói hách-dịch... Có giỏi thì cứ đi theo tôi. Ta sẽ biết rõ ai là người có quyền yêu nàng Ái-liên hơn.

ĐÔ-MIẾT. — Tôi không cần phải đi theo anh. Tôi đi cùng với anh. Tôi kéo cổ anh đi cũng có!

(*Ly-san và Đô-miết cùng ra để đi đánh nhau*).

ÁI-MINH. — Ấy cũng chỉ vì chị, vì cái bộ mặt chị, mà bây giờ hai anh ấy phải đánh nhau. Chị muốn đi đâu? Hãy đứng lại đây.

Ái-liên. — Ai chứ chị thì tôi không thể tin được. Chị là người nóng tính lại đương cơn tức-giận, nếu tôi còn đứng gần chị, thì không sao khỏi bị tay chị cào-xé tôi. Tay chị cào-xé giỏi hơn tôi, nhưng mà chân tôi dài hơn chân chị thì tôi chạy trước.

Ái-minh. — Thật ra thì tôi không hiểu đầu đuôi ra làm sao mà tôi không còn biết nói thế nào bây giờ.

(Cả hai người cùng ra. Ái-minh đuổi theo Ái-liên). Trên sân-khấu chỉ còn có O-bé-ron và Púc.

O-bé-ron. — Đây! chí vì mày cẩu-thả mà nên những chuyện thế này! Một trăm lần như một, bao giờ mày cũng làm hỏng công-việc, mày làm hỏng thật, hay cũng có khi mày giả vờ làm hỏng mà làm cho có người phải cơ-cực điêu-đứng vì mày.

Púc. — Lần nào chứ lần này thì xin Đại-vương tin rằng tôi không có ý gây chuyện. Thật là một sự nhầm ngẫu-nhiên. Đại-vương có dặn tôi rằng hễ trông thấy người con trai nào ăn mặc y-phục dân thành A-ten thì chính là người con trai Đại-vương muốn chỉ cho tôi. Đại-vương dặn như thế thì tôi lại cứ thế mà làm, bởi vậy mà cái thằng tôi đổ dựa hoa vào mắt, Đại-vương xem đây, nó cũng ăn mặc y-phục dân thành A-ten, như lời Đại-vương dặn. Nhưng thôi, tôi nhầm mà tôi cũng bằng lòng, bằng lòng vì tôi chắc Đại-vương mục-kích trò này cũng cho là hay-hay chứ không đến nỗi tệ.

O-bé-ron. — Hai thằng thiếu-niên đang kéo nhau đi tìm chỗ để đánh nhau, vậy thì, U-binh kia, ngươi khá mau mau đi theo chúng nó, thổi lên trên không một đám sương mù rõ dầy che-kín ánh sao và làm cho đêm tối vừa ẩm-thấp vừa đen-kịt khác nào như nơi địa-ngục. Làm như thế rồi, ngươi lại chia-rẽ hai đứa ra, làm cho chúng nó lạc đường, mà không tìm thấy

nhau được nữa: Khi thì ngươi khéo bắt chước tiếng thằng Ly-san mà trêu thằng Đô-miết cho đến tức chết được, khi thì ngươi lại lấy giọng thằng Đô-miết mà mía thằng Ly-san, cứ làm như thế mà chia-rẽ chúng nó ra, kỳ cho đến lúc cả hai đứa cùng buồn ngủ, cùng một nhoài, đều cùng phải nằm xuống đất mà ngủ một giấc say thiếp như hai thằng chết. Khi bấy giờ ngươi sẽ lấy một ít thứ dựa này mà dỏ vào mắt thằng Ly-san. Thứ dựa khác này có tính-chất làm được cho người đang mê tỉnh lại, hai mắt lại nhìn thấy mọi sự-vật y-nguyên và rõ-ràng như cũ. — Như thế thì đến khi hai đứa cùng thức dậy, chúng sẽ coi hẳn những sự ngược đời vừa sảy ra trong đêm nay như một giấc mộng không đâu. Rồi cả bốn đứa giai gái sẽ cùng vui-vẻ dang tay nhau đi về thành A-ten, cuộc tình-ái suốt đời sẽ được mặn-nồng bền-chặt. Trong khi ngươi đi làm công việc này, thì ta cũng chạy đi tìm Tiên-chúa, mà xin cho được thằng bé Ấn-độ khấu-khỉnh: khi ta đã lấy được thằng bé rồi, ta cũng sẽ dùng thứ dựa này mà dỏ mê cho nàng, cho nàng phải tự nhận là có điên-dại thật mới đi yêu một con quái-vật như vậy. Như vậy rồi mọi người đều được vui-vẻ hòa-thuận.

Púc. — Muôn tâu Đại-vương, công việc này ta phải ra công mà làm cho nhanh-chóng, bởi vì lũ hắc-long đã thấy cuốn-cuộn trên khoảng trời vân-ám. Kìa, Đại-vương nhìn về phía đông, ánh bình-minh đã thấy mập-mờ rồi đó! Giời chỉ sáng tang-tảng ra một chút nữa tức-thì các ma chơi đi la-cà ban đêm lại hàng-lũ kéo nhau về cả nghĩa-địa mà ẩn-núp trong mộ. Linh-hồn những kẻ phạm tội tự sát, chôn quanh-quất ở những ngã ba hay ở các bờ ao, cũng đã quay cả về rồi, suốt đêm đi lang-thang nay lại chui cả vào lũ quan-tài mọt ăn rỗng-nát mà ở yên đó. Chúng không muốn để ánh-sáng ban ngày chiếu vào mình mà làm lộ cái vẻ điêu-tàn của những linh-hồn người có tội, vì vậy mà tự giam-hãm mình vào nơi tối-tăm mù-mịt, không bao giờ giám lộ mặt ra ban ngày.

O-BÉ-RON. — Đó là ngươi nói chuyện ma. Nhưng chúng ta đây là bực thượng-thần thì khác. Biết bao phen, giời đã sáng tinh sương mà ta vẫn còn đi chơi như thường; ta đi chơi các đường trong rừng chẳng khác gì một chú cảnh-sát, đi mãi đến lúc vừng đông đã bùng-bùng cháy đỏ, ánh lửa hồng rực-rỡ tự trên cao trút xuống mặt biển, đổi mầu nước đương xanh bỗng hóa ra vàng chói. Tuy vậy, ngươi cũng nên làm mọi việc cho mau-chóng; chớ mất một phút nào. Chúng ta còn có thể làm xong được mấy công-việc này trước khi mặt trời mọc.

(*O-bé-ron ra*).

Púc, *một mình*. —

Lên núi xuống đèo....
Chúng bay lên núi xuống đèo
Đi đâu ta cũng đi theo dắt đường
Dắt cho đi mãi không thương
Kỳ cho một phải nằm sương ngủ khì
Giọng người kẻ chợ nhà quê
Đâu đâu cũng đã biết uy ta rồi
Ta là Hộp-gỗ-lim tôi
Thì bay còn chửa đứng ngồi được yên.

— À, tìm thấy một thằng đây rồi.

(*Ly-san vào*).

LY-SAN. — Mày đứng ở đâu, thằng Đô-miết kia? Mày đã khiêu-chiến với tao một cách hách-dịch thì bây giờ mày ở đâu nói lên cho tao nghe tiếng.

Púc, *bắt-chước tiếng Đô-miết*. — Đồ hèn nhát kia, tao ở đây chứ ở đâu, báo cho mày biết trước mà che lấy mặt. Nhưng còn mày ở đâu?

LY-SAN. — Chỉ một tí nữa là ta sẽ nắm được mày.

Púc. — Mày cứ đi theo tao đến chỗ nào đất phẳng hơn, sẽ hay.

(*Ly-san đuổi theo Púc, tưởng nhầm là Đô-miết*).

(*Đô-miết vào*).

Đô-miết, *gọi.* — Ly-san! Mày ở đâu thì nói lên. Mày là thằng hèn, đã chạy trốn đi đâu mất rồi? Nói lên! Nói to lên! À! mày đây rồi! Mày định trốn vào trong bụi, mày định giúc đầu vào trong bụi để cho tao không tìm thấy.

Púc, *giả làm Ly-san.* — Mày là thằng hèn-nhát lại đứng giữa trời mà nói chuyện với sao, mà khoe-khoang gì thế? Mày muốn đánh nhau với bụi cây, mà tao thì mày không dám lại gần. Đồ hèn kia, mày có giỏi thì lại đây, lại đây; tao sẽ lấy cái cành cây mà đánh cho mày một trận, chứ tao không cần phải rút gươm ra mà đánh nhau với mày cho bẩn mũi gươm ra.

Đô-miết. — À, ra mày ở đằng ấy.

Púc. — Mày cứ nghe tiếng tao mà đi theo tao. Chỗ này hãy còn gồ-ghề lắm, đầu sức với nhau không tiện.

(*Cả hai cùng ra*).

Ly-san, *vào một mình.* — Nó cứ vừa chạy ở đằng trước mặt ta, vừa nói khích ta. Ta nghe rõ tiếng nó gọi ta ở một chỗ, khi ta đến nơi, thì nó lại đi mất rồi. Thằng hèn-nhát chỉ được cái tài giẻo chân chạy, ta đuổi theo đã nhanh mà vẫn không đuổi kịp. Ta lại đi lầm vào con đường hẹp gồ-ghề tối-tăm này. Thôi, ta đành phải nằm nghỉ ở đây mà đợi đến sáng. Trời đất ơi! sáng mau-mau lên cho tôi nhờ. (*Ly-san nằm xuống đất*). Trời chỉ cứ hơi tang-tảng sáng một chút là tôi có thể tìm được nó mà giả-thù cho bõ giận.

(*Đô-miết và Púc lại ra*).

Púc. — Kìa thế nào, thằng hèn nhát kia, sao mày không đi theo tao nhanh lên một chút?

Đô-miết. — Mày có giỏi thì đứng lại đợi tao một tí, vì tao biết mày cứ chạy ở đằng trước, mày không có

gan đứng lại mà đợi tao, mà nhìn vào mặt tao. Mày trốn ở đâu, tao không biết.

Púc. — Tao ở đây chứ đâu, mày lại đây!

Đô-miết, *chạy về phía có tiếng người.* — Mày trêu tao, nhưng mà được rồi, khi nào trời sáng tang-tảng ra tao sẽ tìm được mày mà đánh cho mày nhừ xác. Bây giờ mày muốn đi đâu thì đi, tao không biết đường nào mà đi theo mày! Vừa mệt vừa buồn ngủ, ta đành phải nằm tạm nghỉ trên mặt đất ẩm-thấp và lạnh-lẽo này. Mày cứ việc mà chạy, nhưng đừng quên rằng sáng đến mày sẽ trông thấy mặt tao ngay.

(*Đô-miết nằm xuống mặt cỏ*).

Ái-liên, *vào.* — Cả một đêm hôm nay chật-vật! Đêm đã buồn lại dài, biết bao giờ cho sáng. Trời ơi! xin trời sáng nhanh lên một chút, cho mắt tôi trông được thấy rõ đường mà trở về thành A-ten, cho tôi đi tránh xa những kẻ độc-ác họ ghét tôi và làm khổ tôi. Người buồn cũng có khi nhắm mắt ngủ được, vậy thì tôi xin Trời cho tôi ngủ một giấc để cho tôi tạm quên được mình tôi, quên được nỗi buồn của tôi trong giây lát.

(*Ái-liên đặt mình xuống ngủ*).

Púc. — Mới có ba đứa nằm ngủ ở đây. Chỉ còn thiếu một đứa nữa là vừa chẵn hai cặp. — À đây rồi, con này cũng đến đây rồi, trông mặt vừa buồn vừa tức giận.— Thần Cupidon thật là cậu bé chỉ thích chơi những miếng khăm-độc, nên mới làm rối-loạn trí-não của mấy đứa thanh-niên này như thế!

Ái-minh, *vào.* — Chưa bao giờ tôi bị những nỗi cực lòng như thế này. Thật là tôi không còn hi-vọng gì nữa. Người tôi bây giờ ướt-đẫm những sương, mà quần-áo tôi móc vào gai rách tả-tơi như bướm. Tôi lại mệt quá rồi, tôi không lê chân đi được nữa, chân tôi nặng chề-chề như có người đeo chì vào, tôi phải nằm nghỉ tạm ở đây đợi cho đến sáng. Nếu hai anh ấy phải đánh nhau

thật, thì xin trời che-chở cho anh Ly-san của tôi đừng để cho ai có thể đánh anh ấy bị thương được.

(*Ái-minh nằm xuống ngủ*).

Púc. —

Cái ngủ mày ngủ cho ngon,
Hỡi đàn niên-thiếu quây-tròn ngủ đây.
Vì ta yêu hết chúng mày,
Rã mê hãy thử thằng này trước tiên.

(*Púc vắt một ít dịch rã-mê vào mắt Ly-san*)

Khi mày tỉnh dậy,
Người yêu xưa nay,
Mắt vừa trông thấy,
Lòng lại vui-vầy.
Cặp nào cặp ấy,
Hớn hở tươi-cười,
Ai ai cũng lại yêu đời,
Giai tơ ôm-ấp lấy người gái tơ.

(*Púc đi ra, để mặc bốn người nằm ngủ ở đó*).

HỒI THỨ TƯ

LỚP NHẤT

Mọi người vẫn ở chỗ cũ.

Ti-tản và Bồ-tôm vào có lũ tiên-con theo hầu đứng sau.

Ti-tản, *nói với Bồ-tôm.* — Mình lại gần đây, ngồi lên cái giường làm toàn bằng hoa này. Lại đây, cho tôi vuốt-ve bộ má xinh của mình một tí. Đầu mình nhẵn trơn, để tôi đeo một tràng hoa hồng lên trên cho nó thơm, nó đẹp. Mình yêu-quý của tôi ơi, lại gần đây cho tôi hôn hai cái tai của mình nó dài-dài tròng có duyên lạ.

Bồ-tôm. — Ông Hoa-đậu đâu rồi?

Hoa-đậu. — Dạ tôi đây, quỷ-nhân muốn dậy gì?

Bồ-tôm. — Tôi muốn nhờ ông Hoa-đậu gãi hộ cái đầu tôi một tí. Còn Mạng-nhện tiên-sinh đâu?

Mạng-nhện. — Dạ tôi đây.

Bồ-tôm. — Tiên-sinh Mạng-nhện, nhờ quý tiên-sinh lấy các khí-cụ của tiên-sinh ra mà giết cho tôi con ong kếch-sù đang đậu trên ngọn cây xương-rồng kia. Tiên-sinh lấy cho tôi cái túi mật của nó cặp ở hai bên đùi đó hộn. Xin tiên-sinh cứ từ-từ mà làm, đừng có nóng-nẩy hấp-tấp mà làm vỡ túi mật, vì tôi phải nói cho tiên-sinh biết rằng tôi không ưa trông thấy tiên-sinh nhơm-nhớp những mật ở mình. Lại còn ngài Hạt-cải đâu nữa?

Hạt-cải. — Dạ tôi đây.

Bồ-tôm. — Xin ngài cho tôi nhờ cái bàn tay của ngài. — Tôi lại xin ngài Hạt-cải trước cho tôi những câu ăn-nói lễ-phép dài dòng vô-ích.

Hạt-cải. — Quý ông muốn dậy gì?

Bồ-tôm. — Chẳng dậy gì cả, thưa ngài, tôi chỉ nhờ ngài góp một tay vào với ông võ-sĩ Hoa-đậu đây mà gãi, và xoa-bóp hộ cái đầu tôi. Rồi đây tôi lại còn phải đi tìm bác thợ cạo râu nữa, vì hình như trên mặt tôi lông lá mọc đầy và đã dài lắm. Tôi là một con lừa nhưng mà khó tính, râu mọc hơi thấy ngứa một tí là tôi phải gãi ngay.

Ti-tản. — Mình yêu của tôi ơi, mình có muốn nghe đàn-hát không?

Bồ-tôm. — Có; — tai tôi nghe đàn cũng khá sành. Bà cứ cho gọi các tài-tử đến đi.

Ti-tản. — Hay là mình có thèm ăn của ngon vật lạ thức gì, nói cho tôi biết.

Bồ-tôm. — Kể ra bây giờ có bó rơm tôi ăn cũng thích miệng. Hoặc là bà cho tôi thứ mạ khô rứt tốt của bà cho tôi nhai. Phải rồi, tôi đang thèm một bó mạ to, một bó mạ thật thơm, chẳng có gì ngon bằng mạ.

Ti-tản. — Tôi đã có một con tiêu dùng riêng về việc này, nó biết đi lùng trong các ổ chứa đồ ăn của con sóc mà mang về cho mình ăn những trái hạch-đào tươi rứt ngon.

Bồ-tôm. — Giá tìm được cho tôi một hai nắm dậu đỗ tôi còn thích hơn. Nhưng thôi, xin bà báo với các người hầu bà đừng ai đến làm rầm-rĩ ở đây, vì tôi đã ngại (*nói nhẹo chữ ngải*) ngủ lắm rồi đây.

Ti-tản. — Mình yêu của tôi, mình có buồn ngủ thì cứ ngủ đi. Tôi sẽ lấy tay ôm-ấp cho mình ngủ. Các tiên, đi tản-nát ra chỗ khác! Tiên nào về chỗ của tiên nấy! Có cây kia còn biết yêu nhau, những sợi tơ-hồng kia còn biết cuốn chặt xung-quanh cành găng biết mấy mươi vòng... Tôi yêu mình, thương mình, tôi quý mình nhất đời!

(*Púc vào*).

O-bé-ron. — À thằng U-binh của ta kia, ngươi đến đây lúc nầy thật là hay quá! Ngươi hãy nhìn tấn hài-kịch đang diễn đây kia. Chính ta đây cũng phải động lòng thương cợn vợ ta nó đang chìm-đắm trong một cuộc ái-ân điên-dại. Vừa lúc nẫy ta có gặp nó ở phía sau khu rừng nầy đang đi hái hoa đẹp mang về cho thằng ngốc kia đeo, thì ta đã mắng cho nó thậm tệ để mở mắt ra cho nó hiểu rằng nó đang làm một sự điên-đồ nhục-nhã. Có đời nhà ai, nó đem một vòng hoa tết toàn bằng những cánh thơm nhất, đẹp nhất mà đeo vào hai bên trán đầy những lông-lá của thằng đầu lừa kia. Thật là uổng-phí cả vòng hoa! Đến ngay những hạt sương đọng ở các đầu mầm đầu nụ ta thường thấy tròn sáng như những hạt trai ở các xứ phương đông, nay cũng thấy mập-mờ rơm-rớm ở trên nhị những cánh hoa xinh-đẹp kia, tưởng chừng như hoa cũng phải tủi mình mà rơi lụy. Khi ta đã mắng cho thậm tệ và giảng-giải cho nó nghe hết nhẽ phải trái, khi nó đã nhận lỗi và xin lỗi với ta một cách hiền-lành và quỵ-lụy, khi bây giờ ta mới lại hỏi xin thằng bé, thì lập-tức nó đã nhận nhời cho ta ngay, lại sai tiên-nữ mang ngay thằng bé đến tận chỗ giường ta ngủ. Bây giờ ta đã được thằng bé rồi, ta mới muốn giải mê cho nó. Vậy thì, thằng Púc xinh-xắn của ta ơi, ngươi khá cất cái đầu lừa ở trên đầu thằng thợ kia đi, để cho khi nó tỉnh ngủ dậy, nó có thể về thành A-ten được, mà bao những sự sảy ra trong đêm nay, nó

sẽ tưởng như những sự trông thấy trong một giấc chiêm-bao kỳ-quoái. Bây giờ thì ta hãy bắt đầu giải mê cho Chúa-tiên đã.

(*Đi lại gần nàng Ti-tản*).

Úm-ba-la, Úm-ba-la !
Xưa sao thì lại thề mà đổi thay !
Mau-mau tỉnh giấc mê-say,
Cảnh đời lại thấy thẳng-ngay rõ-ràng !
Dựa này ở nụ thần Diane,
Chữa cho tình nọ tiêu-tan về trời !

Thôi dậy đi, nàng Ti-tản của ta ơi : dậy đi thôi, bà Hoàng !

Ti-tản, *tỉnh dậy và nhìn thấy O-bé-ron.* — Kìa mình !

— Tôi vừa mới thấy một chuyện lạ-kỳ quá đi mất thôi. Hình như trong giấc mơ, tôi vừa mới yêu một con lừa.

O-bé-ron, *chỉ Bô-tôm.* — Phải, người yêu của bà Hoàng đây.

Ti-tản. — Chết nỗi ! làm sao lại có những sự lầm-lẫn lạ-kỳ như thế được ? làm sao mà tôi đã yêu được cái thằng đầu lừa khả-ô kia trong giấc mộng ?

O-bé-ron. — Thôi, bà hãy cứ im lắng-lặng một phút. U-binh kia, tháo cái đầu lừa của thằng này ra. — Còn bà, gọi những tiên-nữ biết đàn-hát đến đây mà gẩy một bài đàn du cho năm đứa này ngủ một giấc rõ say, say hơn giấc ngủ hằng ngày của mọi người !

Ti-tản. — Nhạc-nữ ! Nhạc-nữ ! mau-mau đến gẩy một bài đàn rứt êm-ái mà du cho những người này ngủ rõ say.

Púc, *tháo cái đầu lừa của Bô-tôm-ra* — Thế này để đến khi mày thức dậy mày sẽ nhìn đời bằng hai con mắt của một thằng ngốc, nghĩa là hai con mắt của mày xưa nay.

O-bé-ron. — Bắt đầu khởi nhạc đi thôi! (*Có tiếng nhạc đều-đều nghe buồn ngủ*). Bà lại đây, đưa tay cho tôi, rồi đôi ta cùng nắm tay nhau mà nhảy làm rung-động chỗ đất này cho bọn thiếu-niên kia phải thức giấc dậy. Bây giờ thì hai ta đã hòa-hảo với nhau rồi; đến tôi ngày mai, vào giữa canh ba, chúng ta sẽ cùng nhau nhảy những điệu đàn rực-rỡ và long-trọng ở trong dinh Quận-công Tê-di, chúng ta sẽ cùng mang phúc vào nhà Quận-công để cho sau này Quận-công được đông con lắm cháu, đời-đời sung-sướng. Rồi hai cặp nhân-tình này cũng sẽ có mặt đông-đủ ở trong dinh, đám cưới quận-công sẽ là cuộc vui-vẻ chung cho hết cả mọi người.

Púc. — Đại-vương ơi, hãy lắng tai
Nghe con chim sáng hót dài trong cây

O-bé-ron. Bà ơi, bà khá lại đây
Cảnh đêm vui-vẻ đến nay sắp tàn
Cùng nhau mây bước dịu-dàng
Lần theo bóng tối mơ-màng nhảy chơi
Đôi ta được cái nhẹ người
Xung quanh thế-giới ta thời lê-la
Đi nhanh gấp mấy Hằng-Nga
Suốt đêm lần mãi chưa qua một vòng.

Ti-tần. — Ông đi tôi cũng đi cùng
Nhờ ông giảng hộ giấc mòng đêm nay
Sự đâu quái-lạ lắm thay!
Cớ sao tôi lại nằm đây ngủ khì
Nằm bên một lũ nam-nhi
Để ông bắt được tôi thì hổ-ngươi.

(*Đi ra hết*)

(*Tê-di, É-di, Hiệp-lai và người hầu vào*)

Tê-di. — Này, có ai đó, đi tìm ngay người giữ khu rừng này, vì buổi lễ thần mùa xuân, đêm tháng năm, đã xong rồi. Đương lúc đêm chưa tàn hẳn, trời hãy còn tối sầm-sầm, ta muốn cho người yêu của ta được nghe tiếng cả đàn chó xủa trong rừng rúc lay. — Ai đó! đem thả hết

cả chó vào trong núi, mau! mau! Thằng này, chậy ngay đi tìm người giữ rừng như ta đã bảo. Nàng Hiệp-lai của ta ơi, bây giờ hai ta cùng nhau trèo lên đỉnh núi, nàng sẽ được nghe tiếng chó xúa ở dưới chân hòa lẫn với những tiếng vang ở sườn núi, hợp thành một bài đàn nghe rứt vui tai.

Hiệp-lai. — Thiệp còn nhớ khi xưa đã có một lần đi với Ách-cun và Cát-mú (1) cả hai người cùng đi săn gấu ở trong một quãng rừng xứ Crète, đem theo một đàn chó giống xứ Sparte : chưa bao giờ thiệp có từng được nghe những tiếng lạ-lùng như vậy. Tiếng vang ở các rừng đưa ra, ở trên không đưa xuống, ở các suối nước ném lại, ở khắp mọi nơi dồn về, đều chộn lẫn với nhau hợp thành như một tiếng, thật là những tiếng í-ổẳng sai hết cả luật-pháp âm-nhạc, mà lạ là tai thiệp chưa bao-giờ được nghe một tiếng lộn-sộn nào hay đến như vậy.

Tê-di. — Đàn chó của ta này là giống Lacédémone mõm rộng, trên mình có nốt lấm-tấm, hai tai dài mà thõng xuống, khi chậy hình như quét sương buổi sáng sớm. Bốn cẳng đưa vào trong, mỗi cẳng ở phía sau, trên bàn chân, lại có một túm lông như chân loài bò-giống xứ Thessalie vậy. Nó chậy không được nhanh lắm, nhưng tiếng kêu cả đàn khác nào như tiếng một lũ chuông hợp cung, tiếng con này hợp với tiếng con kia, cứ thề mà nối nhau dài mãi ra, nghe rứt hay. Ở các thành Crète, Sparte, hoặc ở xứ Thessalie, người ta thường được nghe những tiếng đó lại điểm thêm mấy giọng kèn săn vào thì thật là hay vô cùng. Chỉ trong giây lát nàng sẽ được nghe tiếng ấy hay là chừng nào. Nhưng kìa, người hay tiên nào nằm kia vậy?

È-di. — Bẩm Quận-công, đứa nằm đây chính là con gái tôi. Anh này là anh Ly-san, anh kia là anh Đô-miết, lại đây là nàng Ái-liên, con gái ông già Nê-đa. Tôi thật

(1) Cadmus là tên một người xứ Phénicie, tục truyền lại rằng chính ông là thủy-tổ thành Thèbes ở xứ Béotie.

lấy làm lạ quá, không hiểu làm sao bọn thiếu-niên này kéo cả đến đây nằm ngủ là nghĩa gì.

Tê-di. — Ta đoán chừng là hôm nay, chúng nó dậy sớm, cùng nhau đi hái hoa xuân như mọi người, lại nhân biết ta sẽ cưới nàng Hiệp-lai hôm nay, nên muốn tụ-họp cả ở chỗ này để làm tăng vẻ long-trọng đám-cưới của ta. Mà này, Ê-di, ta vừa nhớ lại, có phải chính hôm nay là ngày nàng Ái-minh con gái ngươi, phải trả-lời cho ngươi biết về sự hôn-nhân nàng quyết-định thế nào, có phải chăng?

Ê-di. — Bẩm quận-công, chính là ngày hôm nay.

Tê-di. — Ngươi khá truyền cho lính săn của ta thổi một hồi kèn săn, đánh thức bọn thiếu-niên này dậy.

(Đò-miết, Ly-san, Ái-minh và Ái-liên cùng sực tỉnh giấc và đứng dậy).

Tê-di. — Ta chào mấy người anh em bạn trẻ: ngày lễ thánh Va-lăng-tanh (1) qua đã lâu rồi. Chim uyên với chim ương trong rừng phải đợi mãi đến hôm nay mới hòa-hảo với nhau và thành đôi thành lứa ư? Sao mà chậm thế?

Ly-san. — Xin Quận-công sá lỗi cho chúng tôi.

Tê-di. — Ta mời hai ngươi cứ đứng cả dậy mà nói chuyện cho ta nghe. Vốn ta biết hai ngươi là hai người cừu-địch nhau. Vì đâu mà hôm nay trông ra có vẻ hòa-thuận, hình như bao nhiêu mối thâm thù đã quên hết cả. Chẳng có thế thì sao mà lại nằm ngủ gần nhau, không sợ có sự phản-phúc của người nằm bên cạnh?

---

(1) *Ngày lễ Saint Valentin.* — Người ta tin rằng ngày lễ thánh Valentin, tức là hôm 14 février, là ngày các thứ chim làm tổ. Người ta lại tin rằng sáng sớm ngày hôm đó, nếu hai người giai gái gặp nhau, thì chỉ trong ít lâu sẽ lấy nhau làm vợ chồng. Ngày lễ thánh Valentin, cũng tương-tự ngày hội Lupercales ở La-mã (Rome) đời xưa, cũng xuýt-xoát vào ngày tháng đó. Ngày lễ Lupercales tức là ngày lễ thần Lupercus, là vị thần che-chở cho các đàn cừu khỏi phải cái họa chó sói ăn thịt.

Ly-san. — Bẩm Quận-công, chính tôi cũng còn đang sửng-sốt không hiểu rõ làm sao mà trả-lời ngay ngài được. Hiện nay tôi hãy còn thấy tinh-thần lao-đao như người mê ngủ. Nửa mê, nửa tỉnh, tôi đến đây bằng cách thế nào, thật tình bây giờ tôi cũng không nói được. Tôi nghĩ rằng — mà tôi muốn nghĩ cho ra sự thực làm sao để thưa lại ngài nghe. . . phải rồi, bây giờ tôi nhớ ra rồi. . . tôi nhớ rõ-ràng rằng tôi đi cùng với nàng Ái-minh lại chỗ này. Ý hai chúng tôi muốn đi ra khỏi thành A-ten, trốn ở một nơi nào để cho đạo hình-luật cũ thành ấy không thi-hành đến mình được.

Ê-đi. — Thiệt nghĩ Quận-công nghe nói đã rõ-ràng tường-tận, vậy tôi xin Quận-công khép tội ngay anh này mà cho thi-hành đạo luật kia. Cả hai đứa nó muốn mang nhau trốn đi, thế nghĩa là chúng nó muốn lừa-đảo không những một mình tôi mà cả anh Đô-miết nữa. Phải, anh Đô-miết ạ, thằng nọ thì muốn lừa anh mà lấy mất vợ của anh đi; con kia lại muốn gạt tôi mà làm cho tôi không giữ được lời hứa sẽ đem gả nó cho anh làm vợ.

Đô-miết. — Dạ bẩm Quận-công, tôi sớ-dĩ biết được anh Ly-san và nàng Ái-minh cùng dắt nhau vào rừng và có ý muốn trốn đi, là nhờ có nàng Ái-liên mách-báo. Tôi đùng-dùng đi theo hai người bởi vì khi bây giờ tôi như điên như dại, mà nàng Ái-liên thì cũng điên-dại vì tôi mà đi theo tôi... Nhưng, bẩm Quận-công, tôi thật không biết vì có một cái mãnh-lực gì xui-khiến (chắc hẳn có những vị thần-tiên trên trời phù-hộ cho mới được như vậy) khiến nên cái tình của tôi đối với nàng Ái-minh đang lúc bồng-bột sôi-nổi bỗng chảy tan ra như đám tuyết. Bây giờ tôi có ngồi mà cô hồi-tưởng lại cái tình đó, thì thấy nó cũng lặt-vặt nhảm-nhí không khác gì cái lòng ham-mê đồ-chơi trong giấy lát của lũ trẻ-con bé-dại. Ngày nay, trong lòng tôi chỉ còn yêu, chỉ còn thờ có mỗi một người, duy có người ấy có thể khiến cho tôi nhìn thấy mà vui lòng được. Người ấy là nàng Ái-liên. Bẩm Quận-công, khi tôi còn chưa trông thấy nàng Ái-minh bao giờ, tôi đã có hỏi nàng Ái-liên rồi, rồi không biết tôi mắc

phải chứng điên-đại làm sao, bỗng sinh ra chán nàng, mãi đến hôm nay tôi mới khỏi được chứng điên-dại kia, mà lại biết quay đầu trở về với người cũ. Từ nay trở đi thì tôi chỉ còn yêu có một mình nàng Ái-liên, tôi sung-sướng hay tôi buồn-bực cũng chỉ vì nàng, lòng tôi sẽ giữ được mãi-mãi như thế này cho đến chết cũng không thay đổi nữa.

Tê-di. — Nếu vậy thì cập nào đi cập nấy, còn gì bằng! Bốn ngươi gặp ta đây mới lại càng hay! Đợi lát nữa, ngươi sẽ kể đầu-đuôi câu chuyện kỳ-dị ấy cho ta nghe. Ngươi Ê-di kia, phen này ta sẽ không dợi ngươi nói gì, mà làm một điều sẽ hợp vào với ý-muốn của ngươi. Hai cặp thiêu-niên này, chốc nữa sẽ cưới nhau trong nhà-thờ cùng một lúc với hai chúng ta. Mặt giời đã lên cao quá rồi, vậy ta đành hỏ cuộc săn-bắn sáng ngày hôm nay. Chúng ta sắp hàng ba cùng nhau quay cả về thành A-ten. Ba đám cưới luôn một lúc, thế mới thật là một cuộc vui linh-đình long-trọng! Nàng Hiệp-lại ơi, ta đi chứ.

(*Tê-di và Hiệp-lai ra, người hầu theo ra*).

Đô-miết. — Bao những sự ta trông thấy đây nó phảng-phất mờ-mịt, khác nào một dẫy núi liền mây ở chân trời xa-tít.

Ái-minh. — Đối với tôi thì hình như mắt tôi còn đaug lim-dim ngủ mà trông thấy mọi sự vật, bởi vậy nên vật gì tôi trông cũng thấy một hóa hai, rồi-rít mờ-mịt cả.

Ái-liên. — Em cũng như chị, mắt em trông thấy anh Đô-miết như một vật quí-báu của em, mà lại không phải là của em.

Đô-miết. — Hiện lúc này chúng ta cũng chưa chắc hẳn được là đã tỉnh rồi hay còn đang mê ngủ. Đối với tôi thì hình như chúng ta hãi còn đang ngủ, đang sống ở trong một giấc mộng. Có phải thật là vừa rồi Quận-công có đến đây rồi ngài lại truyền cho chúng ta cùng đi theo ngài phải không ?

Ái-minh. — Điều gì chứ điều ấy thì không nhầm được, vì có mặt cả cha tôi nữa.

Ái-liên. — Lại có cả nàng Hiệp-lai nữa.

Ly-san. — Quận-công quả là có truyền cho chúng ta cùng đi theo ngài về nhà thờ.

Đô-miết. — Nếu vậy thì chúng ta không mê ngủ nữa rồi. Ta khá cùng nhau đi theo ngài ngay, dọc đường ta sẽ kể lại với nhau những truyện li-kỳ đã mơ-mộng thấy.

(Cùng ra cả).

(Khi bọn người đã ra, Bô-tôm sực tỉnh dậy).

Bô-tôm. — Khi nào đến lượt tôi, xin các anh em cứ gọi, tôi xin trả lời ngay. Bao giờ Tích-bê nói : Hỡi anh Bi-gam rút sinh-trai của em ơi ! ấy tức là lượt tôi đã đến. Kìa nhưng mà có ai đó không ? — Anh Quỳnh ơi ! Anh Phúc chữa ông thổi lửa ơi ! Anh Sì-núc hàn nồi ơi ! Anh Sa-tà-viên ơi ! chơi só nhau thật ! Tụi họ kéo cả nhau đi chỗ khác, để mặc ta nằm ngủ một mình ở đây. Ta nằm ngủ, rồi trong giấc ngủ ta mơ thấy một chuyện lạ, mà thú vô cùng ! Ta nằm chiêm-bao... thật con người ta khôn-ngoan đến đâu cũng không ai giảng được làm sao lại có chiêm-bao. Giấc chiêm-bao của tôi này, ai mà dám tự-phụ giảng được, phải ngu như con lừa mới có cái tự-phụ đó. Mà lạ thật, chính trong giấc chiêm-bao, ta là một con.... Không ! Thật quả là không ! không thể nào có ai giảng được giấc chiêm-bao này. Rõ ràng ta là một con... mà đầu ta là một cái đầu... Thôi, nhưng mà con người ta phải ngông-cuồng thế nào mới mong nói rõ được ta là thế nào ở trong giấc chiêm-bao này. Thật là một giấc mê dị-kỳ, một sự lạ mắt người chưa bao giờ từng nghe thấy, tai người chưa bao giờ từng trông thấy, tay người chưa bao giờ từng nếm thấy, miệng người chưa bao giờ từng tơ-tưởng đến, lòng người chưa bao giờ từng mô-tả ra được. Ta muốn đi tìm ngay anh Quỳnh nhờ anh ấy làm cho một bài hát về giấc mộng này. Bài hát đó ta sẽ đặt tên là : *Giấc mộng của chú Bô-tôm*, vì quả là một giấc mộng không đầu không đuôi, không nắp không đáy, rỗng tuếch như một cái ống. Ta sẽ đem

ra hát trước mặt Quận-công, vào đoạn cuối tân kịch, mà có lẽ ta đem ra hát ngay ở sau lúc nàng Tích-bề chết như thế lại làm vui thêm tân kịch.

(*Bò-tôm ra*).

LỚP II

Trong nhà người Quỳnh, ở thành A-ten.
Quỳnh, Phúc, Si-nao, Sa-tà-viên.

QUỲNH. — Thế nào, các anh đã sai người lại nhà anh Bô-tôm chưa? Anh Bô-tôm đã về rồi hay chưa?

SA-TÀ-VIÊN. — Chẳng còn ai được tin-tức gì anh Bô-tôm nữa. Hẳn là ma-quỷ đã kéo anh ấy đi đâu xa lắm rồi, điều ấy không còn ngờ gì nữa.

PHÚC. — Nếu anh Bô-tôm mà không về nữa thật thì tân-kịch của chúng ta hỏng bét. Có phải không, anh Quỳnh, tân-kịch của chúng ta không thể nào diễn được nữa?

QUỲNH. — Không thể nào diễn được nữa. Bởi vì tôi đố ai tìm thấy trong khắp thành A-ten một người nào khác có đủ tư-cách để đóng được vai Bi-gam.

PHÚC. — Chẳng còn người nào có đủ tư-cách nữa thật. Ai ai cũng phải công-nhận trong bọn thợ thuyền ở thành A-ten thì anh Bô-tôm quả là người có tài-năng nhất.

QUỲNH. — Cái đó đã hẳn đi rồi. Anh ấy lại là người bảnh giai, và thiệp với đàn-bà con-gái nhất, giọng nói nghe êm lạ.

PHÚC. — Anh cứ nói anh ấy là một người tài-năng hiếm có là đủ rồi, không cần phải nói về sự anh ấy thiệp với đàn-bà hay không, vì thật ra thì một người thiệp với đàn-bà phần nhiều chỉ là một người đoảng, chẳng làm được việc gì! Tôi xin cầu Trời dừng cho tôi có cái tài-năng đó.

(*Si-núc-vào*).

Si-núc. — Thưa các ngài, Quận-công vừa ở nhà thờ về. Lại có hai ba cậu công-tử với hai ba cô tiểu-thư cũng kết-hôn với nhau cùng một lúc với Quận-công. Giá sử các trò vui của chúng ta mà luyện-tập được hoàn-toàn, thì phen này cả lũ chúng ta đều được giàu-sang hiển-đạt hết.

Phúc. — Đáng tiếc thay cho cái diện-mạo khôi-ngô, cái thân-thể phốp-pháp của anh Bô-tôm. Thế là anh ấy mất toi một món hoa-lợi, ít ra là sáu xu một ngày trong suốt đời anh ấy. Đáng ra, thế nào anh ấy cũng được tiêu thêm mỗi ngày sáu xu. Nếu Quận-công mà không cho anh ấy được món hoa-lợi là sáu xu một ngày để anh ấy đóng vai Bi-gam thì xin cứ đem đầu tôi mà treo lên vì thật quả là tài anh ấy đáng sáu xu một ngày, tôi bảo rằng vai Bi-gam anh ấy đóng đáng sáu xu một ngày, nếu không được sáu xu một ngày, thì không thèm lấy nửa chinh.

(*Bô-tôm vào*).

Bô-tôm. — Các «kép» đâu cả rồi? Nào đâu là những ông bạn quý-hóa và tốt bụng của tôi?

Quỳnh. — Ấy! anh Bô-tôm! Vui-vẻ thay là ngày hôm nay! sung-sướng thay là cái giờ này!

Bô-tôm. — Thưa các ngài, xin các ngài hãy lắng tai, tôi xin kể cho các ngài nghe những câu chuyện rất lí-kỳ... Nhưng hãy xin đừng ai hỏi tôi vội là những câu chuyện gì, bởi vì nếu tôi nói ngay ra, thì các anh sẽ phải bảo tôi đây không phải là một người dân thành A-ten thật. Tuy vậy tôi cũng sẽ xin nói hết, mắt tôi trông thấy những chuyện gì tôi xin kể lại đúng như vậy.

Quỳnh. — Anh Bô-tôm, chúng tôi xin lắng tai mà nghe anh.

Bô-tôm. — Tôi không nói nữa nhời với các anh về những chuyện đó. Tôi chỉ xin nói để các anh biết rằng Quận-công đã ăn-tiệc xong rồi. Vậy thì các anh em sửa-

sang áo mũ cho chỉnh-tề, râu thì buộc cho chắc-chắn, giầy thì tết giầy lụa mới cho rõ đẹp; rồi cùng nhau kéo cả đến dinh Quận-công. Người nào nghĩ đến vai của người này, chớ có nhăng trí, vì tôi nói thật, bao nhiêu câu chuyện chỉ rút lại có một điều là tân-kịch của chúng ta sẽ là cuộc tiêu-khiển được nhiều người ưa nhất. Lâm thời, bất cứ lúc nào, quần-áo nàng Tích-bê ăn-mặc phải cho sạch-sẽ mà xin ai đóng vai Sư-tử thì chớ có gặm móng tay để thiên-hạ trông thấy lại tưởng nhầm là vuốt sư-tử thật. Sau nữa, tôi lại còn xin các nhà tài-tử một điều này nữa, là chớ có ăn hành, ăn tỏi, vì hơi thở phải cho tinh-khiết. Nếu các anh em làm theo như lời tôi nói, thì thế nào chúng ta cũng được nghe những tiếng khen ngợi: Chà! tích-hát hay lạ! Thôi nói thế thôi, bây giờ thì chúng ta phải đi ngay.

(*Đi ra cả*).

HỒI THỨ NĂM

LỚP NHẤT

Dinh quận-công Tê-di.

Tê-di, Hiệp-lai, Ê-di, Phi-lôt, các nhà quý-phái v. v...

HIỆP-LAI. — Anh Tê-di ơi, mấy cặp nhân-tình này kể lại cho chúng ta nghe những chuyện kỳ-quái thật.

TÊ-DI. — Kỳ-quái đã đành, nhưng thật thì không chắc. Không bao giờ tôi có thể tin được những chuyện huyền-hoặc như có phép qui phép tiên đó. Trí-não con người ta khi mê nhau cũng như khi điên-dại thường hay nghĩ ra những chuyện thần-tiên quái-đản mà trí-não người khác lúc bình thường không nghĩ ra được mà cũng không sao hiểu được. Người điên, người mê gái và nhà thi-sĩ là ba thứ người chỉ sống ở trong trí tưởng-tượng. Có kẻ thì nhìn chỗ nào cũng thấy toàn những ma-quỷ, quan-ôn, thiết tưởng xuống ngay địa-ngục cũng không có nhiều đến thế, kẻ ấy là

kẻ điên-dồ. Người mê gái thì cũng như người điên, nhìn cô tây đen cũng có thể trông ra trắng nõn trắng nà, đẹp-đẽ như nàng Tây-thi vậy. Nhà thi-sĩ thì vì chưng tri-não luôn-luôn sống ở một thế-giới rực-rỡ tự mình tưởng-tượng ra, bởi vậy hai con mắt ngước lên trời nhìn xuống đất lúc nào cũng trông thấy những vật kỳ-khôi người thường không trông thấy; những vật kỳ-khôi vô-hình ấy nhờ ở cái tài viết văn cũng thành hình rõ-ràng, cũng có tên gọi, cũng thành ra có căn có để. Một người giầu tri tưởng-tượng khi cảm thấy một cái tình vui-vẻ, tức thì nghĩ ngay ra một động-vật khác mình mà lại có cái tình đó. Nếu giữa ban đêm, có sự gì làm cho phải sợ-hãi, thì mắt người đó nhìn một bụi cây cũng có thể trông ngay ra hình-thù dữ-tợn một con gấu sắp chạy lại vồ mình!

Hiệp-lại. — Anh nói thế cũng phải nhưng mà những chuyện họ kể lại cho chúng ta nghe... chỉ có trong một đêm hôm nay mà trí-não tâm-tình họ thay-đổi một cách lạ-kỳ nhanh-chóng... dẫu cho họ có giầu tri tưởng-tượng đi nữa, sự thay-đổi kia tuy ta không hiểu rõ duyên-do vì đâu nhưng ta cũng phải nhận là một sự có thực, một sự biến-hóa lạ-lùng ở đời này ít khi nghe thấy.

(*Ly-san, Đô-miết, Ái-minh và Ái-liên vào*).

Tề-di. — Hai cặp nhân-tình ấy đã đến đây, trông họ sốt-sắng và vui-vẻ vô cùng. — Các bạn trẻ kia, ta chúc các ngươi trong lòng luôn-luôn vui-vẻ, cuộc yêu thương còn được nhiều ngày sung-sướng.

Ly-san. — Chúng tôi xin chúc cho cuộc tình-ái của Quận-công được lâu-dài vĩnh-viễn mà lại còn sung-sướng hơn chúng tôi nhiều, xin chúc chọ cái gia-thất của Quận-công được sáng-sủa tươi-cười, cuộc yên-ấm vui-chơi quanh năm ngày tháng.

Tề-di. — Yên-tiệc vừa xong, còn phải chờ ba giờ đồng-hồ nữa chúng ta mới được phỉ lòng ao-ước bấy lâu nay, từ lúc này đến lúc đó khác nào như một thế-kỷ. Âu là ta phải bầy ra trò gì vui-vui cho đỡ cái nóng ruột đợi-chờ. Nào

thử xem có điệu khiêu-vũ nào là hay nhất, vui nhất? Gã cai-quản việc khánh-tiết trong bản-dinh đâu rồi? Ta muốn hỏi xem hắn đã dự-định cuộc tiêu-khiển gì? Trong lúc đợi-chờ nóng lòng sốt ruột này, giả-sử có tân hài-kịch nào hay đem ra diễn chơi, thì đúng quá. Ngươi Phi-lốt đâu rồi, ai đi kêu ngươi Phi-lốt lại đây cho ta.

PHI-LỐT. — Bẩm Quận-công, tôi đây. Xin chờ lệnh ngài phán bảo.

TÊ-DI. — Ngươi có dự-định diễn tân kịch nào chiêu hôm nay không? hay là ngươi dự-định một cuộc khiêu-vũ đeo mặt nạ? Ngươi định cho chơi những bài đàn gì? Ngươi phải làm sao cho chúng ta quên được cái nóng ruột lúc này, nêu chẳng có cuộc tiêu-khiển gì rõ vui thì chúng ta buồn chết mất.

PHI-LỐT. — Tôi xin dâng Quận-công xem tờ chương-trình các cuộc tiêu-khiển đã dự-định tối hôm nay để tùy ý ngài lựa-chọn.

(*Phi-lốt dâng một tờ giấy*).

TÊ-DI. — *Cuộc đại-chiến với giống người-mình-ngựa,* (1) *đâu đề một bài thơ sẽ có người hoạn-quan thành A-ten, vừa gảy đàn vừa ngâm.* — Cái này ta không thích: vì sự-tích này ta đã kể lại kỹ-càng cho người yêu của ta nghe rồi. Nàng đã hiểu rõ cái công-đức của người anh-hùng cái-thê có họ hàng với ta là Ách-cun rồi.

(*Xem sang cuộc vui khác*).

Cuộc thịnh-nộ của các nữ-thần Ba-căng, trong cơn say rượu đã xé tan thân-thể nhà nhạc-sĩ xứ Thrace là Orphée ra cho há giận, vì chàng tỏ ý lãnh-đạm và khinh-miệt các nữ-thần. — Tích này đã cũ rích rồi. Lần cuối-cùng ta đại-thắng ở thành Thèbes về ta đã xem diễn rồi.

---

(1) Tiếng tây gọi là Centaures.

(Xem sang cuộc vui khác).

Chin Nàng-thơ khóc thương Khoa-học vừa mới chết trong một cảnh cơ-cùng rứt ào-não (1). — Bài thơ này thật ra chỉ là một bài phê-bình và công-kích ý-tưởng người khác một cách cay-độc đay-nghiến, đem ra hát trong dịp vui-vẻ này thì không hợp thời tí nào.

(Xem sang cuộc vui khác)

Một tân-kịch ngắn mà buồn iu-diu, diễn sự-tích chàng Bi-gam và người yêu của chàng là nàng Tích-bê, một tân-kịch vừa hài-hước vừa thảm-đạm. — Vừa hài-hước vừa thảm-đạm ! đã ngắn lại buồn iu-diu ! Thế thì cũng như nói nước đá hay là tuyết mà lại nóng sôi lên sùng-sục. Làm thế nào mà hòa-hợp được những tính-cách trái phẻ nhau như vậy ?

Phi-lốt. — Bẩm Quận-công, cả tân kịch chỉ có độ một chục câu, từ xưa đến nay tôi cũng chưa bao giờ có thấy tân-kịch nào ngắn đến như thế ! Tuy vậy mà, bẩm Quận-công, mười câu hát kia vẫn còn tính-cách rườm-rà, lôi-thôi, khiến cho tân kịch đã ngắn quá mà vẫn còn là dài quá, ai xem cũng phải chán vì không được một câu nào có nghĩa lý, không được một người nào đóng ra hồn vai tuồng của mình. Tân kịch này lại là một tân thảm-kịch vì đến đoạn cuối thì chàng Bi-gam cầm gươm tự-sát. Tôi xin thú thật với ngài rằng hôm tôi được xem họ diễn thử một lần, tôi cũ bâm bụng nhịn cười mà sau cũng phải cười vãi nước mắt ra vì trông thấy họ diễn tích hát một cách ngô-nghê thái-quá.

Tê-di. — Tân kịch này có những ai đóng ?

Phi-lốt. — Mấy người thợ-thuyền vô-học, ngày thường làm những việc khó-nhọc ở trong thành phố A-ten, xưa nay chưa từng biết văn-chương hay kịch hát thế nào là hay là dở. Chỉ nhân hôm nay là ngày vui-mừng của Quận-công,

(1) Chỗ này nhà kịch-sĩ Thạch-sĩ-bia muốn nói cảnh tập thơ của ông Edmond Spenser nhan đề là The tears of the Muses, Giọt lụy của các Nàng-thơ.

nên cũng cô học mấy câu tuồng để mong làm tôn được thêm vẻ long-trọng tiệc hôn sính của Quận-công.

Tê-di. — Ta muốn xem diễn tân tuồng đó.

Phi-lôt. — Bẩm Quận-công, tôi đã được xem diễn từ đầu đến cuối, thật là dở quá không đáng để Quận-công nhìn thấy. Thiết tưởng Quận-công chỉ nên cho diễn tân tuồng này, nếu Quận-công muốn tìm cái tiêu-khiển không phải ở trong kịch-hát, mà là ở trong cái vụng-về của mấy kẻ dột-nát, tuy rằng dột-nát vụng-về nhưng có tấm lòng thành-thực muốn cố gắng làm trò vui hầu Quận-công xem.

Tê-di. — Ta muốn xem diễn tân tuồng đó. Phàm chưng những kẻ dột-nát, thành-thực đã đem dâng, đem hiến cái gì thì trong cái đó bao giờ cũng có cái hay. Người khá truyền cho họ lại diễn ngay. Xin mời các quý vị phu-nhân ngồi xuống trước mà đợi.

(*Phi-lôt ra*).

Hiệp-lai. — Em không ưa nhìn thấy những người vô-duyên vụng-về lại cố gắng làm trò vui cho người khác xem. Không làm được mà cứ cố làm thì coi làm sao được?

Tê-di. — Nàng Hiệp-lai của ta ơi, nàng đã chắc đâu được rằng họ cố làm mà không làm được!

Hiệp-lai. — Em vừa nghe người Phi-lôt nói rằng bọn thợ này đóng trò không thể nào coi được.

Tê-di. — Nếu họ có làm những trò không thể nào coi được, thì ta cũng cứ cảm-ơn họ, như thế họ càng phục ta là người đại-lượng. Ta nên lấy những cái nhầm-lỗi vụng-về của họ làm cái tiêu-khiển. Đã là người đại-lượng thì ta phải biết nhìn cái chân-giá của mọi sự ở trong tấm-lòng thành-thực của kẻ làm những sự đó, chứ không phải ở trong cái kết-quả sự làm hoàn-toàn hay không. Ta còn nhớ khi ta mới đến nhậm chức ở quận này, mấy nhà tai-mắt trong quận có đủ nhau đọc mấy bài chúc-từ làm rút công-trình để chúc-tụng ta. Những bài chúc-từ đó có những câu lên bổng xuống chìm dài dằng-dặc, ta thấy có kẻ đương đọc, còn ở giữa câu, bỗng tưng-hửng dừng

lại, tay thì run lên đây-đẩy, mặt thì tái mét, lưỡi thì ngọng liu lại, không làm sao đọc nổi được hết cả bài nữa, vì cảm-động và sợ-hãi quá. Ấy thế mà ta rất lấy làm vui lòng: cái rụt-rè, cái lưng-lửng của người đọc chúc-từ kia, thật là câu chúc-tụng làm vui lòng cho ta nhất. Nhìn cái vẻ kính-cẩn khép-nép của họ, ta cũng hiểu được lòng họ một cách rõ-ràng như khi ta nghe một kẻ có tài hùng-biện đọc diễn-văn bằng một giọng to-tát đường-hoàng không có chút gì vấp-váp. Đối với ta thì một người mộc-mạc quê-mùa đến đâu, miễn là có tấm-lòng thành-thực kính-cẩn, dẫu rằng người ấy không nói gì, ta cũng nghe được thấy tình-tứ người ấy diễn ra còn rõ-rệt cảm-động hơn là những lời văn-hoa gọt-rũa của kẻ xảo ngôn.

Phi-lốt, *về*. — Bẩm Quận-công, người hát bài giáo-đầu đã đứng đợi sẵn ngoài kia, chỉ còn chờ lệnh Quận-công nữa thôi.

Tê-di. — Vậy thì cho người đó bắt đầu vào hát đi!

(*Kèn trống*).

Quỳnh *vào, để đọc bài giáo-đầu*. — Nếu tích hát của chúng tôi có không làm được hài lòng quý-ông quý-bà, thì cũng là chúng tôi đã tận-tâm tận-lực mới làm được như thế. Bởi vậy cho nên tôi xin quý-ông quý-bà tin cho rằng chúng tôi đến diễn tích hát này không phải là đến để làm buồn quý-ông quý-bà, mà trái lại, là chúng tôi có lòng sốt-sắng cố-gắng làm một cuộc tiêu-khiển hầu quý-ông quý-bà. Cái mục-đích của chúng tôi bắt đầu xin phải nói là như vậy. Vậy thì xin quý-ông quý-bà biết cho rằng, nếu chúng tôi đến đây chỉ là để làm cho quý-ông quý-bà buồn, thì chúng tôi không đến đây làm gì. Cái mục-đích đích-thực của chúng tôi là làm trò vui hầu quý-ông quý-bà, ấy đó, chính cái mục-đích đích-thực của chúng tôi là thế đó. — Chúng tôi đến đây đâu phải là để mang cái buồn cái phiền lại cho quý-ông quý-bà. — Các nhà tài-tử đã đứng chờ đông-đủ cả ở gần đây, quý-ông quý-bà cứ nhìn họ đóng trò sẽ hiểu rõ những điều mà xem ra quý-ông quý-bà còn cần phải hiểu.

Tề-di. — Tay tài-tử này cũng còn được cái hay là không nói dài dòng văn-tự.

Ly-san. — Hắn đọc bài giáo-đầu của hắn như đọc một bài tấu-mã, đọc luôn một hơi không nghỉ chỗ nào. Bắm Quận-công, đó cũng là một bài học hay cho những kẻ hay nói nhiều: nói nhiều chẳng làm gì, nói ít mà có nghĩa-lý, ấy mới là nói.

Hiệp-lai. — Thật ra thì hắn đọc bài giáo-đầu của hắn cũng như một thằng bé-con thổi bậy-bạ vào một chiếc sáo. Thằng bé con thổi sáo cũng ra âm, nhưng mà chẳng ra điệu ra dịp gì cả.

Tề-di. — Tôi thì muốn ví bài giáo-đầu của hắn như một cái giây xích rồi lung-tung, nắc nào nắc ấy vẫn dủ cả, nhưng chẳng ai biết đường nào mà lần mò xem được đầu-đuôi nó nối nhau ra làm sao. Người đóng trò sau hắn là ai vậy?

(*Bi-gam, Tích-bê, Bức-tường, Ánh-sáng-giăng và con Sư-tử vào*).

Giáo-đầu. — Thưa các ngài, cũng có lẽ thoạt nhìu tân kịch này các ngài phải lấy làm ngạc-nhiên; các ngài ngạc-nhiên cũng là phải nhưng rồi các ngài sẽ cứ dần-dần hiểu rõ hết đầu-đuôi câu chuyện. Hoặc giả các ngài muốn vội biết trước, thì đây tôi xin nói: người này là chàng Bi-gam, cô tiểu-thư nhan-sắc này là nàng Tích-bê đã hắn đi rồi. Cái anh chàng mình-mẩy trát đầy những vôi, đất và rẻ rách kia làm tiêu-biểu bức tường khá-ô nó ngăn đôi cặp nhân-tình này. Đáng thương thay! hai người niên-thiếu yêu nhau nồng-nàn mà không được gần-gụi nhau, chỉ nói được với nhau mấy câu âu-yếm qua một lỗ hổng ở tường; điều này cũng đừng ai nên lấy làm lạ. Lại còn anh chàng kia nữa, một tay cầm một ngọn đèn, một tay nữa dắt một con chó và ôm một bó củi, như thế để làm tiêu-biểu Ánh-sáng-giăng. Nếu quý-ông quý-bà muốn hiểu rõ hơn thì tôi xin nói để quý-ông quý-bà rõ: nguyên là cặp nhân-tình này những đêm sáng giăng thường vẫn

tự-do hẹn-hò nhau đến lăng vua Ngô để tình-tự. Con vật dữ-tợn này vốn gọi tên là con Sư-tử. Một hôm giữa đêm tối-tăm, nàng Tích-bê ý lời hẹn lại tìm người yêu của nàng, bỗng nghe thấy con vật này gầm lên một tiếng, nàng hốt-hoảng lùi lại rồi chạy được, nhưng trong khi chạy, nàng bỏ rơi giữa đường cái khăn quàng cổ của nàng. Con Sư-tử miệng đầy những máu, cắn vào cái khăn quàng cổ đó một cái làm vấy máu cái khăn. Tức thì chàng Bi-gam chạy đến, người chàng cao-lớn và xinh-đẹp, chàng trông ngay thấy cái khăn của người yêu rứt chung-tình của chàng có vấy máu. Không còn bần gì nữa, chàng rút ngay thanh gươm mã-tấu của chàng ra, cái thanh gươm độc-địa phũ-phàng đáng ghét kia, mà đâm thẳng một nhát rứt mạnh-bạo vào giữa tâm-lòng mạnh-bạo của chàng, làm cho máu đó chảy ra sùng-sục. Nàng Tích-bê đứng nấp ở dưới một bụi dâu, chạy ra, rút thanh gươm ở ngực chàng ra, rồi cũng chết nốt. Còn những vai khác như các anh đây, đóng vai Sư-tử, vai Ánh-sáng-giăng, vai Bức-tường, vai hai người tình-nhân, xin các anh còn ở chỗ này tức là ở trên sân-khấu thì cứ hát dọc hát ngang, theo cho đúng thứ tự trước sau mà hát.

(*Các tài-tử đi ra cả, chỉ còn Bức-tường ở lại*).

Tề-đi. — Nếu con Sư-tử mà cũng nói, cũng hát thì ta lạ quá.

Đò-miết. — Bẩm Quận-công, kể ra cũng chẳng có gì là lạ: những thằng ngu-ngốc như lừa còn nói được, thì con Sư-tử cũng nói được là lẽ thường.

Bức-tường. — Cũng trong đoạn hát này, tôi vốn tên là Sì-nao lại làm tiêu-biểu một bức-tường, mà bức-tường này tôi mong rằng quý-ông quý-bà sẵn lòng tin giùm cho là một bức-tường thật, một bức-tường có một lỗ hổng hay một chỗ lở, chính là nơi hai người tình-nhân Bi-gam và Tích-bê thường sẽ hay lên tiếng mà kể-lể sự-tình với nhau. Những vôi những đất tôi bôi lên mình đây, cùng với hòn đá tôi đeo ở đây đủ cho quý-ông quý-bà trông rõ rằng tôi chính là bức-tường đó: sự

thực là như vậy. Và đây, ở bên trái tôi, chính là cái lỗ hổng, cái chỗ lở, là nơi hai người tình-nhân trẻ tuổi rút-rát kia sẽ đến để mà chuyện-trò thì-thầm với nhau.

Tề-di. — À kia! Chàng Bi-gam đã mon-men lại gần bức-tường rồi kia, chúng ta phải yên-lặng mà nghe!

Bi-gam. — Ôi đêm tối gớm-ghê! tối đen như mực! Ôi đêm! mỗi khi hết một ngày mắt ta lại trông thấy ngươi, trăm lần như một. Ôi đêm! Ôi đêm! Ôi, ôi, than ôi! ta lo rằng nàng Tích-bê của ta đã quên lời ước-hẹn! Còn ngươi kia, hỡi Tường, hỡi Tường êm-ái và đáng yêu kía! hỡi Tường ai xây lên ngươi để ngăn đôi nhà cha nàng với nhà cha ta! Ngươi, Tường, ôi Tường! ôi Tường êm-ái và đáng yêu kia! ngươi khả chí cho ta cái lỗ hổng của ngươi để cho ta ghé một mắt vào mà nhìn sang bên kia được! Ta cám ơn ngươi vô-cùng, hỡi Tường sẵn lòng giúp ta kia! Ta cái ơn hiềm có nầy, ta xin cầu Chúa-thần Du-bi-tê che-chở cho ngươi được vững-vàng bền-chặt! (*Chàng ghé mắt nhìn qua cái lỗ*). Nhưng sao ta chẳng trông thấy gì cả? Ta chẳng trông thấy nàng Tích-bê của ta đâu cả? Ôi Tường độc-địa xấu-xa kia! nhìn qua cái lỗ hổng của ngươi ta chẳng được cái sung-sướng trông thấy người yêu của ta. Ta nguyền-rủa ngươi ở từng viên đá một, vì ngươi đã đánh lừa ta một cách độc-địa.

Tề-di. — Bức tường đã là một vật có cảm-giác, thì đáng lẽ ra phải lên tiếng nguyền-rủa lại mới là phải.

Bi-gam. — Thưa ngài, không. Thật ra thì không nên nguyền-rủa lại. — Đã đánh lừa ta một cách độc-địa, tức là câu cuối-cùng của chàng Bi-gam, nói xong câu này là đến lượt nàng Tích-bê rồi. Vậy thì bây giờ nàng Tích-bê phải ra mặt rồi, tôi ghé mắt nhìn qua bức-tường mà đợi nàng đến. Rồi các ngài sẽ trông thấy rằng mọi sự cứ tuần-tự mà đến đúng răm-rắp như lời tôi nói. Quả thị nàng đã đến đây kia rồi.

Tích-bê. — Hỡi Tường! Đã nhiều phen, ngươi nghe thấy ta than-trách ngươi sao nỡ ngăn đôi chàng Bi-gam với

ta, để mỏi người một mặt; lại cũng đã nhiều phen ta ghé cặp môi đỏ thắm trên những viên đá của ngươi mà hôn ngươi, những viên đá đã gắn chặt vào ngươi bằng vôi, cát và dế rách chộn lẫn.

Bi-gam. — Mắt ta trông thấy một tiếng người nói. Ta muốn ghé lại gần bên cái lỗ hổng này để mà nhìn xem có thể nghe được thấy nét mặt của nàng Tích-bê hay không. — Em Tích-bê!

Tích-bê. — Người yêu của ta! anh là người yêu của em, em nghe hình như chính phải là anh rồi.

Bi-gam. — Em muốn nghe hình như là ai, tùy ý em. Anh chính là người yêu của em, và lòng anh đối với em bao giờ cũng vẫn chung-tình chẳng kém gì lòng chàng Lê-an đối với nàng E-ro thuở trước (1).

Tích-bê. — Thì lòng em đối với anh cũng chung-tình như lòng nàng E-ro đối với chàng Lê-an vậy, dù đến chết cũng không thay đổi.

Bi-gam. — Chàng Sê-phan đời xưa cũng không chung-tình với nàng Bô-kích được như thế này.

Tích-bê. — Chàng Sê-phan đời xưa chung-tình với nàng Bô-kích làm sao, thì em cũng chung-tình với anh làm vậy.

Bi-gam. — Em hãy hôn anh ngay một cái ở cái lỗ hổng của bức tường khả-ô này.

---

(1) Nàng Ê-ro (Héro) đời xưa có người tình-nhân là Lê-an (Léandre). Chàng Lê-an đêm đêm phải bơi qua eo biển Hellespont mới giáp được mặt người yêu. Chàng thường bơi tự tỉnh Abydos sang tỉnh Sestos bên xứ Thrace là nơi nàng Ê-ro ở, nhưng một đêm gió bão chàng đuối sức bị thiệt mạng. Nàng Ê-ro biết vậy cũng nhảy xuống biển để cùng chết với người yêu.

Chàng Sê-phan (Céphale) là con thần Hermès. Tuy được nữ-thần Aurore yêu, mà chàng chẳng ngã chi vẫn một lòng ăn ở thủy-chung với vợ là nàng Bô-kích (Procris).

Tích-bê. — Em có hôn là hôn cái lỗ tường hổng, đâu phải là được hôn cặp môi của anh.

Bi-gam. — Em có muốn lại với anh chốc nữa ở lăng vua Ngô không?

Tích-bê. — Anh đã hẹn thì em đi ngay từ bây giờ, dầu là sống chết em cũng đi.

Bức-tường. — Tôi đây là Bức-tường, nhưng vai Bức-tường đến chỗ này là hết rồi; tôi dóng vai Bức-tường đến đây là đủ rồi, vậy thì Bức-tường xin đi.

(*Bức-tường, Bi-gam và Tích-bê cùng ra*).

Tê-di. — Thê là bây giờ bức tường ngăn đôi cặp nhân-tình láng-giềng với nhau kia, đã đổ mất rồi.

Đô-miết. — Bẩm Quận-công, sự này tránh sao cho khỏi được, nếu những bức-tường chưa nghe thấy lệnh truyền phá đổ đã tự mình vội-vàng tuân lệnh ngay từ trước.

Hiệp-lai. — Trần-đời thiếp chưa từng nghe thấy câu chuyện nào trường tai bằng câu chuyện này.

Tê-di. — Nàng nên biết rằng một tân-kịch muốn hay đến đâu, chẳng qua cũng chỉ là trò dối mắt; mà một tân-kịch muốn đở đến đâu, nếu ta biết tự dối ta, biết lấy trí tưởng-tượng của ta mà tô-điểm cho nó đẹp thêm lên, thì tân-kịch đó cũng không phải là dở hẳn.

Hiệp-lai. — Trí tưởng-tượng chàng nói đó là trí tưởng-tượng của chàng, chứ đâu phải là trí tưởng-tượng của những kẻ đang đóng trò kia.

Tê-di. — Nếu ta cứ tưởng-tượng như ta cũng là họ, rồi ta lấy cái tâm-lý của họ mà sét cái giá-trị của họ thì những kẻ đang đóng trò kia cũng có thể gọi là những tay tài-tử xuất-sắc lắm được. Nhưng mà kìa, ta hãy nhìn hai con vật to-tướng đang lù-lù bò ra, một con là Mặt-Trăng, một con là con Sư-tử.

Sư-tử. — Thưa các quý-bà, các quý-bà vốn là những người dễ cảm-động, có khi chỉ một con chuột nhắt bé-tẹo chạy thoáng vào trong phòng cũng đủ làm cho các quý-bà phải rùng mình sợ-hãi, chúng tôi e rằng các quý-bà trông thấy một con sư-tử ở đâu nhảy xổ ra gầm kêu dữ-dội, thì các quý-bà đến phải sớn-gáy rụng-đời. Bởi vậy tôi xin nói trước để các quý-bà biết rằng tôi đây chỉ là người Si-núc làm nghề thợ mộc, tôi không phải là một con sư-tử đực hung-tợn, tôi cũng không phải là một con sư-tử cái, vì nếu tôi đến đây mà lại là một con sư-tử thật, hung-hăng muốn làm hại người, thì thật là tôi tìm vào chỗ chết của tôi.

Tề-đi. — Con vật này hiền-lành và có lương-tâm lắm!

Đô-miết. — Bẩm Quận-Công, nói là một con vật thì từ thuở lọt lòng ra, tôi chưa thấy có con vật nào lại tốt bụng đến thế này.

Ly-san. — Con sư-tử này khôn-ngoan như một con cáo già vậy.

Tề-đi. — Khôn-ngoan thật; đã khôn-ngoan như một con cáo già lại cẩn-thận khác nào một con ngỗng con.

Đô-miết. — Bẩm Quận-Công, không có như thế được. Bởi vì cái khôn-ngoan của nó không thể cắp cái cẩn-thận của nó đi, mà con cáo già kia vẫn cắp ngỗng con đi là thường.

Tề-đi. - Ta cũng chắc được một điều là cái cẩn-thận của nó không thể cắp cái khôn-ngoan của nó đi, vì con ngỗng con không thể cắp con cáo già đi được, thế mới thật là lý-luận! nhưng nó cẩn-thận ta cũng hãy mặc nó mà nghe xem Mặt-trăng nói gì.

Ánh-sáng-trăng. — Thưa quý-ông, quý-bà, cái đèn tôi cầm đây là tiêu-biểu Mặt-trăng và hai cái sừng của Mặt-trăng.

Đô-miết. — Đáng ra hắn phải đeo sừng lên đầu mới là đúng.

Tề-di. — Chính là hắn làm tiêu-biểu vành trăng tròn, chứ không phải làm tiêu-biểu vành trăng khuyết. Bởi vậy cho nên hai cái sừng không để lộ ra, mà lại để lẩn vào trong vành trăng tròn.

Ánh-sáng-trăng. — Cái đèn này là tiêu-biểu Mặt-trăng và hai cái sừng của Mặt-trăng, còn tôi đây, cũng hình như một người đứng ở trong Mặt-trăng.

Tề-di. — Cái nhầm này là cái nhầm to nhất : vì đã nói thế thì đáng ra hắn phải chui đứng vào trong cái đèn mới là phải. Nếu không thì sao lại nói là người ở trong Mặt-trăng được ?

Đô-miết. — Cho kẹo hắn cũng không dám chui vào đó vì có ngọn nên mà Quận-công trông hắn đã khác nào một túm rẻ khô rứt để bén lửa ?

Hiệp-lai. — Thiếp chán cái Mặt-trăng quá rồi, chỉ mong chóng đổi sang lớp khác.

Tề-di. — Cứ xem cái cách ăn-nói láng-váng và có ý cẩn-thận này, thì mặt-trăng đã sắp tà rồi. Tuy vậy còn chưa dám sừng-sộ chạy ngay đi vì nhiều lẽ, còn phải đợi giờ đi cho đúng.

Ly-san. — Nói nốt đi, Mặt-trăng !

Ánh-sáng-trăng. — Tôi chỉ xin nói nốt một điều là xin quý-ông quý-bà nhận cho rằng cái đèn này là Mặt-trăng, tôi đây là người đứng ở trong mặt-trăng ; bó củi này là bó củi của tôi và con chó đi theo tôi này cũng là con chó của tôi.

Đô-miết. — Ơ ! Nếu thế thì phải ở trong cái đèn hết cả chứ, vì đã nói thế tức là người, bó củi và con chó đều đứng cả ở trong Mặt-trăng. Nhưng kìa, ta hãy lắng-lặng : nàng Tích-bê đã ra kia.

TÍCH-BÊ. — Này đây là lăng vua Ngô. Mà người yêu của ta đâu ?

SƯ-TỬ. — Hó ! *(Sư-tử rú lên, nàng Tích-bê chạy).*

ĐÔ-MIÊT. — Sư-tử gầm khá lắm !

TÊ-DI. — Nàng Tích-bê chạy được lắm !

HIỆP-LAI. — Mặt-trăng sáng tỏ lắm ! Thật như thế, mặt-trăng chiếu sáng một cách chiều người và được việc lắm.

TÊ-DI. — Sư-tử gầm sẽ như chuột, giỏi lắm !

ĐÔ-MIÊT. — Mà chàng Bi-gam đã lại ngay rồi.

LY-SAN. — Mãnh-sư cũng liền biến mất.

BI-GAM. — Hỡi mặt-trăng êm-ái ! Ta cảm-ơn ngươi chiếu sáng chẳng khác mặt trời. Ta đa-tạ mặt trăng đã soi đường cho ta đi như một ngọn đèn sáng tỏ, bởi vì lòng ta chỉ những mong-chờ khi ngươi chiếu cái ánh sáng dịu-dàng, vàng-vàng, trói-lọi của ngươi xuống để mà được hưởng cái thú-vui nhìn mặt nàng Tích-bê là người yêu rứt chung-tình của ta.

Nhưng dừng bước, ta nhìn... ôi ! ghê-gớm !
Nhìn kỹ xem, dưng anh-hùng sầu thảm !
Vật gì kia, khiến ta phải thất-kinh ?
Mắt ta hỡi ! Hiểu chăng thâu sự-tình ?
Cớ sao mà ra nông-nỗi này được,
Người yêu ôi, sao mà anh vô-phước :
Đến tìm em chỉ thấy tâm khăn em,
Rơi giữa đường lại dây máu nhá-nhem !
Lại đi thôi ! hỡi quỷ-thần độc-ác,
Tâm lụa đời cứ thẳng tay xé toạc.
Giết ta đi ! chém ta đi ! Lại đi !
Chém giết đi ! cho ta chết một khi !

TÊ-DI. — Câu chuyện một người trai-trẻ vì tình yêu nồng-nàn mà đến phải tự-sát này, có thể làm cho một người nghe phải cảm-động mà buồn được.

THIỆP-LAI. — Thật tình thiếp chẳng ưa gì tích hát này, mà thiếp cũng phải động lòng thương người xâu-số đó.

BI-GAM. — Hỡi Tạo-Hóa! Cớ sao ngươi sinh ra giống sư-tử làm gì? Hỡi ôi! ngày nay, con sư-tử độc-địa dê-hèn kia đã ăn thịt mất người tình-nhân yêu-quý của ta, là người... không, không phải nữa, không phải là người bây-giờ nữa, chỉ là một người đời xưa có cái nhan-sắc xinh-tươi nhất, là một người nhan-sắc tuyệt-vời đã sống ở trên đời này đời xưa, đã biết yêu-thương nồng-nàn, đã biết ngẩng cặp mắt đẹp lên trời để mà nhìn ánh sáng nhật nguyệt... Ngày nay, sự thể đã như vậy, vậy thì

Nước mắt hỡi! Chảy đi thôi! Chảy ra
Dàn-dụa mặt, mà đầm tôi hồn ta!
Gươm ta đâu cũng ra mà đâm thẳng
Vào đáy lòng chàng Bi-gam thất vọng
Ngực bên trái chính là chỗ nên đâm
Chỗ bên trong trái tim đánh ầm-ầm.

(*Bi-gam tự đâm vào ngực*).

Thôi ta chết! Này ta chết! Ta chết!
Ta chết rồi, xin nói mọi người biết.
Linh-hồn ta đâu còn ở đời này
Đã cao bay lên tận chín từng mây.
Lưỡi ta hỡi, từ nay tắt chân-lý!
Trăng soi sáng cũng đủ rồi! Về nghỉ!
Thôi, ta chết, từ nay thật là chết!
Xin gửi lại mọi người câu vĩnh-biệt.

(*Bi-gam chết. Ánh-sáng-trăng ra*).

ĐÔ-MIỆT. — Thế là hết cả chết với « chèch ». Thằng này đáng thưởng cho nó một con « sì », vì là tay « thâu-cáy » giỏi lắm.

Ly-san. — Nên nó đáng một con « sì », thì nó đã không chết. Nó chết rồi, thì nó chẳng đáng gì nữa cả.

Tê-di. — Giá có nhà giải-phẫu nào chữa giúp cho nó, thì nó cũng có thể sống lại được mà hoàn-hình một con lừa ngu-ngộc.

Hiệp-lai. — Làm thế nào mà lại thành ra mặt-trăng đi trước khi nàng Tích-bê đến và tìm thấy tình-nhân của nàng?

Tê-di. — Mặt-trăng đã đi mất rồi nhưng hãy còn ánh sao trên giời, nàng Tích-bê còn có thể tìm thấy tình-nhân được. Kìa, nàng Tích-bê đã ra kia, nàng sẽ đau-đớn một lúc rồi tân-kịch sẽ hết.

(Tích-bê ra).

Hiệp-lai. — Thiệp nghĩ một anh chàng Bi-gam mà chỉ có như thế thì nàng Tích-bê cũng không cần phải dài giòng lắm, chỉ nói dăm ba câu là đủ.

Đô-miết. — Vai Bi-gam với vai Tích-bê vai nào đóng giỏi hơn, chúng ta hãy nhìn kỹ, chỉ hơn nhau một tí-ti-tì bây giờ cũng là hơn rồi.

Ly-san. — Tích-bê đã giương cặp mắt đẹp tìm quanh-quất chàng Bi-gam rồi kia.

Đô-miết. — Nàng cũng đã sắp-sửa rền-rĩ và chu-chéo lên rồi: chúng ta hãy lắng tai nghe.

Tích-bê. —

Tình-nhân hỡi, nằm ngủ đó hay sao?
Chết rồi sao, mà im thít? Lẽ nào!
Dậy đi chứ anh Bi-gam yêu-quý!
Nói em nghe, sao mà nằm im thê?
Chết! chết rồi! Rồi đây nàm có xanh
Xẽ chùm lên hàng mắt đẹp của anh.

Bộ lông mày cong-cong, cái mũi đó,
Cùng bộ má mầu hoa vàng rực-rỡ
Đã cao bay, từ nay đâu thấy nữa?
Khách đa-tình ai đó! Khá khóc-than!
Mắt chàng xưa xanh thẳm tựa cải làn.
Nữ-hung-thần cũng mau-mau đến cả
Bàn tay trắng nõn-nà cùng vội-vã
Đâm chém ta cho máu chảy xương rơi:
Người yêu ta, nỡ cắt dứt giấy đời!
Lưỡi ta hỡi, chớ nói gì thêm nữa!
Mũi gươm này vào ngực cho hết nợ
Hết nợ đời cay-đắng lắm ai ơi,
Bạn-bè ơi, Tích-bê đã chết rồi.
Thôi thế là từ nay Tích-bê chết
Xin gửi lại mọi người câu vĩnh-biệt.

(*Tích-bê chết*).

Tề-di. — Thế là bây giờ Tích-bê cũng chết nốt, chỉ còn có ánh-sáng-trăng với con sư-tử để làm ma cho cả hai người.

Đô-miết. — Chính như thế, cả Bức-tường cũng đi đưa ma nữa.

Bô-tòm. — Không, thật quả là không thể như thế được, bởi vì Bức-tường khi xưa ngăn đôi hai nhà của hai thân-phụ cặp tình-nhân này đã đổ mất rồi. — Chúng tôi xin phép hỏi các ngài có muốn nghe thêm mấy câu kết-luận về tấn kịch này, hay là xem hai người anh em chúng tôi cùng nhảy-múa một lúc theo điệu đàn khiêu-vũ của các dân-quê ở miền Bergame bên nước Ý?

Tề-di. — Không, không, đừng kết-luận gì cả vì tấn kịch của các ngươi vừa đóng này không cần gì phải có ai bình-phẩm một cách ninh-nọt. Ta thí-dụ các ngươi có không đóng trò được hoàn-toàn cũng không cần phải nói chữa

lỗi, vì nếu các vai chính đều chết cả rồi thì hà-tất còn ai phải mất thì-giờ để mà chê-bai ai nữa. Giả-sử chính người viết ra tân-kịch này lại đóng vai Bi-gam, mà đến lúc tự-tử lại lấy dòi nịt của nàng Tích-bê mà thắt cổ, thì thật là một tân bi-kịch tuyệt-hảo. Nhưng ta nói thí-dụ chơi như vậy, chứ tân-kịch của các ngươi thật là hay lắm mà các ngươi đóng trò cũng khéo cả. Vậy thì bây giờ các ngươi cho ta xem điệu khiêu-vũ xứ Bergame đi, còn bài kết-luận thì cứ để đó, không cần phải đọc.

(Cuộc khiêu-vũ của một lũ nhà quê vừa nhảy vừa pha trò hề).

Ta vừa nghe chuông đồng-hồ lanh-lảnh điểm mười hai tiếng. Giờ này gần như là giờ vui-vẻ hoan-lạc của các thiên-tiên. Ta chắc rằng đêm hôm nay chúng ta còn thức khuya lắm, đến sáng ngày mai thề nào cũng phải ngủ bù mới lại sức. Tân kịch thô-lỗ này tuy vậy mà nó đã làm cho ta quên được cơn nóng ruột lúc nẫy. Ta muốn các anh em thân-thích gần xa của ta đêm nào cũng vui-chơi thỏa-thích rông-rã trong xuốt mười lăm ngày, mỗi ngày ta nghĩ ra một cuộc tiêu-khiển khác, cứ như thề trong mười lăm ngày cho cuộc hôn-lễ của chúng ta được thật là long-trọng.

(Mọi người đều ra).

Púc *vào*. —

Giờ này là giờ mãnh-sư,
Rừng xanh lên tiếng âm-u kêu gầm.
Hổ lang bó trốn hang hầm,
Ngập trăng đớp gió xủa rầm đêm thanh.
Giữa khi trong túp lều tranh,
Người nông-phu mệt nằm thinh ngáy khè.
Lò than củi tắt gió loè,
Xa-xa cú-vọ tiếng nghe hãi-hùng.

Tiếng áo não nhắc cùng người ôm
Tấm vải dài cuộn dúm thây ma.....
Đêm thanh này lúc hồn ma
Tự trong mộ tối kéo ra từng đàn.
Trên đường nghĩa-địa lang-thang,
Suốt ngày lẩn-lút, nghênh-ngang lúc này.
— Địa-tiên lũ chúng ta đây,
Cũng nhân bóng tối lượn-bay nhẹ-nhàng.
Chẳng ưa ánh mặt-trời vàng,
Chỉ ưa những cảnh mơ-màng ban đêm.
Cảnh đêm vắng-vẻ êm-đềm,
Cùng nhau ta cô đuổi tìm cuộc vui.
— Nhà này ta phải trông-coi.
Dù con chuột nhắt không chui được vào.
Chúa ta đã dặy làm sao,
Thì ta tuân-lệnh dám đâu trái lời.
Cửa này quét-dọn hẳn-hoi,
Để khi chúa đến nó thời sạch bong.

(*Púc, O-bé-ron, rồi Ti-tán vào, có người theo hầu, đằng sau*).

O-BÉ-RON. —

Ngọn đèn ngọn lửa đã tàn
Bóng soi mờ-mịt trong gian nhà này.
Tiên con, tiên nhớn vào đây
Cùng nhau ta khá vui-vầy nhẩy chơi
Nhưng mà nhẩy sẽ-sẽ thôi
Như con chim chích khi rời cành tre.
Bài này ta hát lắng nghe
Rồi cùng hát lại một khi dịu-dàng
Miệng ca chân nhẩy nhẹ-nhàng
Điệu ca rộn-rịp ta càng nhẩy nhanh.

TI-TÂN. —

Bài này hãy học thuộc lòng
Miệng ca chân nhảy phải cùng ăn nhau
Đừng quên điểm dịp từng câu
Cầm tay ta khá bắt đầu xướng ca
Nhảy cho xứng vẻ tiên-nga
Để mà gọi phúc vào nhà Quận-công.

(Hát và nhảy múa)

O-BÉ-RỌN. —

Từ nay đến lúc bình-minh
Các tiên đều phải đi canh dinh này
Giúp cho ba cặp vui-vầy
Chữ tình đằm-thắm đến ngày tóc sương
Sinh con đều-đặn dễ thương
Vết tay bà Mụ khó đường tìm ra.
Thôi tiên, tản-mác đi xa!
Hạt sương ngoài ruộng lấy mà tưới quanh
Mỗi tiên một chỏ trong dinh
Tưới sao cho cảnh gia-đình tốt-tươi
Dinh này còn mãi đời-đời
Chủ-nhân yên hưởng phúc trời muôn năm.

Nhảy đi thôi!
Kéo trễ rồi!

Khi nào tàng sáng quay về tìm ta.

(O-bé-ron và Ti-tân ra, cùng lũ tiên theo hầu).

PÚC, *một mình*. —

Chúng tôi một lũ tinh ma
Bầy trò tiêu-khiển quỷ-bà quỷ-ông
Khán-quan vì chẳng hài-lòng
Xin coi như một giấc mòng thoảng qua

Trò này ma-quỷ diễn ra
Trong khi các quý ông bà ngủ say.
Vậy xin đừng vội chê ngay
Giấc chiêm-bao khó mà hay hoàn-toàn.
Chúng tôi xin sẽ cam-đoan
Những nơi khuyết-điểm sửa-sang còn nhiều
Quý-quan ví có lòng yêu
Mà không mai-mỉa con yêu tôi này
Gắng công xin sẽ từ nay
Kịch vui luyện-tập càng ngày càng hơn.
Púc tôi chẳng dám khinh-nhờn
Nói ngoa mang tiếng sau còn ai tin.
Chúc ông bà giấc ngủ yên
Vỗ tay dăm cái tó tình thân-yêu
U-binh tôi chẳng nói điều
Còn mong kịch hát có nhiều tương-lai.

(Púc ra).

Hạ-màn